

The Project Gutenberg eBook of Papin tytär, by Juhani Aho

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Papin tytär

Author: Juhani Aho

Release date: October 6, 2004 [EBook #13662]

Most recently updated: February 26, 2021

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK PAPIIN TYTÄR ***

PAPIN TYTÄR

Kirj.

Juhani Aho

WSOY, Porvoo, 1920.

I.

Elli oli hänen nimensä.

Jo pienenä teki hänen mielensä tikapuille kiivetä, ensin alimmalle piille, sitten piitä ylemmä, yhtä piitä, kahta, ja määrä oli päästä neljännelle piille, joka oli paksumpi kuin muut. Ja sieltä sitten katsella alaspäin keittiön rappusille, jossa kerjäläislapsia leikitteli, ja eteenpäin pihamaata pitkin, jonka keskellä Musti makasi käppyrässä. Kupeille ei nähnyt, kun oli toisella puolen porstuan seinä ja toisella kellarin pääty. Ylemmä ei uskaltanut, vaikka olisi vähän matkan päässä ollut toinen pii, yhtä paksu kuin neljäs, ja sieltä olisi jo kellarin katon yli nähnyt. Eikä saanut tässäkään kauan iloita. Lapsentyttö huomasi ja sieppasi alas ja retuutti pois, eikä kimakka itku auttanut.

Mutta kun ikä jatkui, ja pääsi tytöstä erilleen, niin piitä korkeammalle joka päivä. Tuo toinen paksumpi pii oli kahdeksas, ja se oli kellarin harjan tasalla. Siitä varovasti kellarin katolle, syrjäseitän, sydänelässä vähäinen vavistus, että jos äiti näkee ja huutaa pois. Mutta ei äiti nähnyt eivätkä lapset rappusilla. Ja kun kerran kellarin katolle pääsi, niin sieltä ei kukaan nähnyt, ja siellä saattoi olla kuinka kauan tahansa, luisulla katolla lämpimässä paisteessa.

Ja jopa näkyi maailmaa sinne! Vo-ooi! Ja vaikka minnepäin! Rakennuksen päitse järvelle päin venheranta kokonaan ja venheet teloiltaan ja nuottakota. Niityn rannassa mies vielä, joka käesteli Lahnalahdessa, venheen kokassa pikkuinen tyttö. Tuolla edempänä sitten, toisella puolen järven, Iinmäen korkeat kukkulat, jonne päivä paistoi ja josta näkyi taloja ja kellertäviä peltoja.

Pihamaan ja puutarhan yli oli maantielle päin peltoja aina kirkolle saakka. Maantietä ei näkynyt korkean ruispellon takaa, mutta maantien kohdan arvasi aidan seipäistä ja nousevasta pölystä ja ajavain päistä. Olisi tehnyt mieli välistä ihan siitä ilosta hyppiä, että täällä oli eikä kukaan tiennyt ja saattaisi olla vaikka kuinka kauan, jos vain saisi. Mutta ei uskaltanut hyppiä ... näkisivät ja ehkä huutaisivat pois. Parasta oli olla hiljaa, painautua pitkäkseen luisulle katolle eikä hiiskua mitään ...

»niinkuin sirkka seinän raossa»...

Tie keittiöstä tupaan kulki kellarin päitse. Ihmisiä siinä alinomaa liikkui, mutta ei kukaan huomannut katolla olijaa. Kävi niitä kellarissakin, ovesa kolistelivat ja astioita kellarin sisässä liikuteltivat, mutta ei niistä kukaan mahtanut aavistaakaan, kuka oli katolla ... vaikka se siellä mahallaan loikoi ja katseli päädyn kohdalta alas aivan heidän päälakeensa ja tukan jakaukseen. Äitikin kulki monet kerrat kellariin, vaan ei hänkään huomannut ... kantoi milloin niitäkin ja välistä meni tyhjin käsin. Sydäntä kutitti ... tuskin sai naurunsa pidätetyksi, kun äitiä katseli... Jos olisi hiljaa uukahtaa tai sammalta tai lastua heittää äidin päälle... Ei, ei, parasta on olla hiljaa, hiiskumatta ... eivät ehkä milloinkaan löydä, saa olla täällä koko viikon ... aivan likellä ... eivätkä tiedä, missä on...

—Elli! huudettiin yht'äkkiä alhaalta. Missä Elli on? Oletteko nähneet, lapset, Elliä?

Se oli äiti, joka huusi. Elli painautui lujemmin kattoon ja koetti pidättää nauruaan, joka pyrki tulemaan.—Ei tiedä äiti, missä Elli on ... mutta ei Ellikään sano ... antaa niiden ensin etsiä ... missähän luulevat olevan...?

—Lapset, kuuletteko, oletteko nähneet Elliä?

—Ei olla nähty!

—Menkää etsimään jostain ... puutarhasta tai...

Lapset juoksivat etsimään.—Antaa niiden etsiä ... ei Elli huuda.

Äiti odotti kellarin edessä, ja lapset tulivat sanomaan, ettei Elliä ole puutarhassa. Äiti käski vielä etsiä huoneiden takaa ja pellon pientarilta tai mistä tahansa. Mutta eivät lapset mistään löytäneet...

Siitä tuli äidin mieli levottomaksi ja hän rupesi toden teolla huutamaan.

—Elli hoi! huusi hän, ja lapset huusivat mukana. Silloin pääsi Elliltä naurun tirskahdus, ja hän äänteli alas:—Uu—uu!—mutta ei äiti eivätkä muutkaan huomanneet, vaikka hän vähän kurkisti kellarin päädyn ylitse.

—Missä sen ääni kuului? ... kuulitteko, lapset?

—Uu piilossa ... uu kellarin katolla ... uu!

Nyt hänet jo huomattiin, ja häneltä pääsi itseltään hillitön nauru. Ja hän kuvitteli, että muut nauraisivat yhtä paljon...

Mutta äiti vihastui niin, ettei ollut saada ääneen ensiksi...

—Tyttö!—sinä! ... heti paikalla alas! ... nouse heti istumaan! ... et saa liikahtakaan!

Ja kun Elli sanoi, että kyllä hän itse osaa tulla tikapuille ja sitten alas, niin äiti uhkasi antaa vitsaa, jos ei hän kohta jää yhteen paikkaan ... siihen, missä on, ja pitele käsillään kiinni, niin kauan kuin joku joutuu ottamaan.

Ja Ellin täytyi odottaa siksi, kunnes renki tuli ja otti hänet räystäältä syliinsä ja laski maahan.

Vitsaa oli vähällä tulla, mutta torumisiin se kuitenkin jäi tällä kertaa...

Mitä hän siellä ... kellarin katolla ... ja ilman lupaa?

Hän vain tahtoi nähdä, kun niin paljon maailmaa näkyi ... ja kun oli niin helppo päästä...

Vai paljon maailmaa! ... jos olisi pudonnut ja taittanut jalkansa, se olisi ollut maailmaa!... Muistakoon sen, että jos vasta sinne kiipee, niin...!

—Enkö minä, äiti, enää milloinkaan saa kellarin katolle? ... en minä putoa...

—Et milloinkaan saa, muista se,—koetti äiti sanoa vihaisesti ja lähti menemään keittiöön.

—Saanpa minä kuitenkin vielä tikapuille, sanoi Elli itsekseen, mutta kerjäläislapset kuulivat sen.

—Rouva! huusivat he, se aikoo kiivetä vielä tikapuille...

Mutta nyt äiti vasta oikein vihastui.

—Vai vielä tikapuille ... ei alimmalle piillekään ... ei yhdellä jalalla ... muista se!

Nyt pääsi Elliltä itku, ja hän meni huoneen taa itkemään. Sieltä meni puutarhaan ja teki sitä samaa vielä sielläkin... Ei saa enää milloinkaan nousta kellarin katolle ... ei katsoa rantaan eikä peltoja pitkin maantien kohtaan, missä ihmisiä ajaa ... eikä olla yksin niin, ettei kukaan näe.

Minkätähden on kaikki niin surkeata tässä maailmassa?—niin oli hän kerran kuullut äitinsä huokaavan, ja hänestä sopi hänenkin nyt huokaista niin. Ja huokaistuaan oli hän mielestään, niinkuin olisi ollut melkein aikaihminen. Siitä tuli kuin jonkunlainen uhka rintaan. Ja kyöneletkin kuivuivat siinä puutarhan koivua vasten seistessä ja tuohen helpeitä irti repiessä.

Aikansa revittyään ja repimiänsä suussaan purtuaan heittäytyi Elli selälleen nurmikolle ja pani kädet pään alle ristiin. Ja siinä hän loikoi kauan aikaa suu yhteen nipistettynä ja ajatteli, että nyt kai eivät korkealta löytäisi, jos tulisivat etsimään ... ei kai tarvinnut pelätä, että tästä putoisi ... ei kai, pyh!...

Puut humisivat pään päällä, koivun oksat notkistuivat tuulen mukana, mutta haavassa liikkui vain lehdet ja lepattivat alinoma. Se alkoi näyttää Ellistä niin somalta, että hän unohti ikävänsä ja uhkansa ja jäi katselemaan, kuinka koivun oksat notkistuivat ja haavan lehdet lepattivat ja kuinka kaikki puut hiljaa huojuivat ja humisivat... Mikähän se oli noissa puissa, joka niin humisi, ja minkätähden lehdet lepattivat?... Ei tullut vastausta siihen, eikä sitä tarvittukaan... Mieli livahti muuanne... Onkohan paljon lehtiä puissa ... yksi, kaksi, kolme, viisi ... kymmenen ... sata ... kymmenen sataa ... tuhatta... Ei hän enää viitsinyt, paljon näkyi olevan...! Voi, jos hän olisi edes lintu ... tai olisi hänellä edes yksi siipi, niin lentäisi ylös tästä puiden tasalle ... ja jos olisi käki, niin kukkuisi, ja kukkuisi koko päivän ja yön!... Se koivu oli niin korkea, paljon korkeampi kuin talo ... saisi kukkua senkin latvassa, jos olisi siipi, jolla lentäisi... —Kun olisi aivan yksin, ettei ketään muita koko talossa, niin nousisi jotenkuten niin korkealle kuin puiden oksat ja kiipeäisi, kiipeäisi ... oksalta oksalle ... latvaan ... ja pistäisi sieltä päänsä ulos oksien välitse tuolta ... tältä puolen puun ja katselisi ... olisi hiljaa hiiskumatta ... eiköpä kukaan tietäisikään, kun tulisivat kotiin. Mutta ei hän huutaisikaan enää ... ei, vaikka kuinka etsisivät. Ja olisi yötäkin puussa...

Ja kun oli päässyt se ajatus mieleen, niin ei se tahtonut siitä erota. Puuhun, korkeaan koivuun, joka ulottui yli katonharjan ... ihan oksien suojaan ... siellä olisi hauskeampi olo kuin kellarin katolla ja millään katolla. Voi, jos sinne pääsisi! Ja Elli hyppäsi ylös maasta ja juoksi koivun luo... Paksu se oli ja oksat liian ylhäällä, eivätkä kädet edes ympärikään ulottuneet... Ei pääse ... ei pääse! Elli kierteli koivua ja katseli joka haaralta, mutta ei missään oksaa niin alhaalla, että olisi sille päässyt. Kun olisi kerran alimmalle oksalle päässyt, niin kyllähän sitten... Mutta sekin oli liian korkealla, eikä ollut kuka nostaisi. —Ja niin täytyi olla sillä kertaa pääsemättä ja lähteä pois koko koivun luota...

Mutta yhä sinne halu kuitenkin toi puutarhaan. Joka päivä ja monesti päivässä kesken muiden leikkien yht'äkkiä johtui koivu mieleen, ja suoraa päätä piti juosta puutarhaan sen luo. Jos jotenkuten kuitenkin pääsisi! Mutta eihän sitä! Jos vain alimmalle oksallekaan ... mutta kovin oli korkealla alinkin oksa...

Pääsemättä olisi mahtanut ainiaksi jäädä, jos ei olisi muutamana lauantaipäivänä seisonut kirkkomiehen poika puutarhan aidan takana ja katsellut sieltä aidan yli, kun Elli koetti kiikkulaudan pukin avulla ulottua alimmalle oksalle. Mutta ylhäällä oli sittenkin oksa, ei päässyt koettelemaankaan...

—Mitä sinä siinä teet? kysyi poika.

—En mitään.

—Etkö pääse puuhun?

—Pääsisitkö sinne?

—Tuohonko puuhun?—Ja samassa oli poika kiivennyt aidan yli ja tullut koivun luo.

—Kenenkä sinä olet poika?—Koetapas päästä puuhun, jos pääset!

—Mitä minä siellä? ... eihän tuo ole edes pihlajakaan ... jos olisi edes marjojakaan...

—Muuten vaan ... koetapas päästä ... etpä pääsekään!

—Pääsen minä vaikka mihin puuhun, jos tahdon.

—Tämäkö pukin päältä hyppäät?

—Enkä hyppää ... mutta jos haet korennon tai muun seipään, niin minä näytän.

Elli haki korennon keittiön seinämältä.

—Tuoss' on korento!—No?

—Näin vain!—Ja poika asetti korenon puuta vasten alimman oksan varaan ja kiipesi sitä myöten ylös.

—Kyllä minäkin nyt! huusi Elli alhaalta ja hyppeli malttamattomuudesta.—Tule alas, että minäkin pääsen!

Ja kun poika oli tullut alas ja Elli punasta hehkuvin poskin seiso alimmalla oksalla, huusi hän sieltä maassa seisovalle pojalle:

—Mene nyt pois, poika! Mene heti paikalla, etteivät näe, että minä olen täällä!

Mutta poika ei mennyt ... jäi avosuin ylös puuhun katsomaan, kun tyttö oksalta oksalle kiipesi aina ylemmäs latvaan eikä pysähtynyt, ennenkuin alkoi runko huojua. Mutta siellä se erosikin lähellä latvaa kaksihaaraiseksi, ja siihen istuutui Elli lehvien peittoon. Melkein hän hihkasi sydämessään. Nyt, viimeinkin! ... ja niin hyvässä piilossa! ... ja kuitenkin hän itse näki lehvien välitse joka haaralle ... mutta tänne ei kukaan, ellei ihan alle tulisi... Tuolla alhaalla pelot ... ja maantiekin näkyi selvästi... Paljoa korkeammalla kuin talon katto ... voi, voi!... Huojui ja humisi ja lehvät sihisivät korvaan niin somasti!...

Se oli niin hurmaavan hauskaa, ettei osannut oikein sitä vielä ajatellakaan. Ja vähän väliä viilsivät suloiset väreet pitkin selkäpiitä ja poskissa särisi...

Mutta sill'aikaa seiso poika alhaalla ja katseli yhä ylös.

—Etkö sinä, tyttö, jo tule pois ... mitä sinä siellä teet?—mutta ei tyttö kuullut.—Minä otan korenon pois, niin et pääsekään!—Mutta ei Elli sitäkään kuullut.—Jo osasi hän istua niin, ettei olisi tarvinnut kiinnikään pitää. Mutta piti hän kuitenkin kiinni ja antautui taapäin, niin pitkälle kuin kädet ulottuivat ja niin, että sinisen taivaan näki lehtien välitse päänsä päältä ... ja eteenpäin, molemmilla kainaloillaan kahden puolen puusta pidellen.

Silloin sattui äiti kulkemaan pihamaan poikki ja näki vieraan pojan puutarhassa.

—Mitä sinä, poika, siellä puutarhassa teet? Mitä sinä katsot?

—Kun on tyttö tuolla koivussa—

—Mikä tyttö...?

—Eikö lie tämän talon tyttö ... se sinne nousi...

Äiti aavisti, että se oli Elli. Ja Ellihän se olikin. Eikä hän kuullut äidin ensi huutoa eikä toistakaan. Ei ennen kuin äiti tuli ihan alle ja huusi ylös ja käski hetikohta tulemaan alas. Alas tullessaan repi Elli hameensa ja siitä oli äiti vielä vihaisempi. Ei hän kuitenkaan ollut niin vihainen kuin Elli ensin oli luullut.

Mutta hän käski kuitenkin mennä heti kohta vitsaa noutamaan, sillä nyt täytyy hänen kurittaa ... johan hän viime kerralla siitä varoitti ... miksi ei Elli totellut? Ja mitä se merkitsee, että Elli ei maassa pysy?

Ei Elli ensin virkkanut mitään, mutta kun äiti vaati toisen kerran ja kysyi itse aluksi, oliko se sitä samaa, jota varten hän kellarin katolle ... että muka maailmaa näkisi ... vai mitä se oli?—niin sanoi hän sen sitä olevan. Ja kun Elli oli sen sanonut, innostui hän sanomaan lisää. Siellä oli niin äärettömän hauskaa ... ei hän putoaisi eikä repisi hamettaan ... jos saisi edes välistä ... saahan hän kiivetä ... välistä vain ... ei kuin alimmalle oksalle...

Äiti kielsi, mutta ei vitsaakaan antanut. Olisihan pitänyt, mutta ei hän ainakaan tällä kertaa voinut. Jo ajoissa olisi äidin mielestä pitänyt semmoista estää... Kuinka kummasti silmät hänen päässään paloivat, kun hän pyysi. Ensin tikapuulle ja katolle ja nyt puuhun. Äiti muisti jotain omilta lapsuutensa ajoilta, ja häntä rupesi todenteolla huolettamaan tuo tyttö. Eikä hän tiennyt, kieltäisikö yhä vai—

Hän kielsi, mutta kun hän sen teki, ei tyttö moneen päivään puhunut sanaakaan eikä syönytään juuri mitään. Öillä hän sen sijaan haasteli unissaan, ja äiti kuuli, että hän oli olevinaan puussa tai katolla ja löi käsiään yhteen ja nauroi... Tai sitten yht'äkkiä purskahti itkuun ja kuului pyytävän, että pääsisi ... pääsisi! Ja niin kauan itki hän, että äidin täytyi nousta ylös ja herättää...

—Mitä sinä itket, lapsi?

—Anna minun olla täällä ... anna minun olla ... en minä putoa ... voi, minkä tähden sinä...?

Tyttö puhui vieläkin unen horroksissa, mutta herkesi, kun heräsi. Ja useamman kerran yössä sai äiti tehdä samaa.

Mutta aamulla ei hänellä ollut sydäntä kieltää ja pyytämättä hän lupasi tytön mennä puuhun.

Ja tyttö kiiruhti ulos, kiipesi ylös koivuun ja kukkui siellä ja kuvitteli olevansa lintu, joka kohta muuttaa muille maille ... kesämaahan kauas, jonne pilvet pohjatuulella kulkevat ja jossa on vieläkin korkeampia puita kuin täällä ja jossa kaikki ihmiset asuvat puissa.

Mutta tuollaisina öinä valvoi äiti kauan eikä osannut päästä selville siitä, mitä tytölle oikeastaan olisi tehtävä. Kyllähän hän ymmärsi tuon halun ja eihän se semmoisenaan mitään... Ei hän oikeastaan sitä kiipeämistä eikä sitä, että jos putoaa ... mutta joka sillä lailla lapsena alkaa, sen luonnossa on jotain, joka ei vanhempana tyydy ... ja Jumala varjelkoon!—Niin äiti ajatteli, mutta ei hän koskaan tahtonut ajatella loppuun sitä ajatusta, ja hän lohdutti itseään sillä, että ehkä hän on kuitenkin väärässä ja ehkä se on turha pelko. Jos vain ei olisi niin hyvin tiennyt itse.

Mutta sitten ajatteli äiti, että ehkä olisi parasta puhua isälle. Vaikka suuresti hän epäili, olisiko siitäkään apua. Ei isä semmoisia tavallisesti ymmärtänyt.—Ja isä käsittikin sen aivan väärältä kannalta.

—Niin, olen minäkin sitä jo huomannut ja kummastellut, miksi sinä et kiellä ... niin, ei se sovi, ja tietysti repii hameensa ja muut vaatteensa ... sinun täytyy kerrassaan kieltää hänet siitä...

—Parempi ehkä, jos sinä...

—Missä hän on? minä sanon heti paikalla...

Äiti huusi Ellin sisään. Se oli hänestä melkein kuin väärin tehty, mutta ehkä sentään oli parasta, että isä sanoi kerrassaan...

Isä ensin torui hameen repimisestä, ja äiti miltei oli tyytyväinen, kun näki, ettei Elli ollut juuri millänsäkään. Mutta sitten rupesi isä tapansa mukaan tekemään pilkkua hänen kiipeilemisestään ja siitä, kun oli kuullut hänen käkenä kukkuvan...

—Iso tyttö jo, ja viitsii olla niin lapsellinen ... kaikkihan sinua vieraatkin katsovat sinne koivuun ja nauravat sinulle...

Äiti näki, että Elli punastui silmäteräänsä myöten, ja ymmärsi, että isä oli koskenut arkaan paikkaan. Ei hän puhunut mitään eikä puhunut koko sinä päivänä. Ja yönsä hän makasi hiljaa, vaikka äiti oli pelännyt, että hän taas alkaisi uneksia. Mutta aamusella hän oli alakuloinen ja karttoi katsomasta ketään silmiin. Ja niin hän oli pitkän aikaa, ettei äiti saanut niihin nähdä. Ja kun sitten kerran sai, näytti hänestä, että tytön katse oli melkein kuin aikaihmissen. Eikä hän enää kertaakaan pyytänyt päästä puuhun eikä katolle.

II.

Äidin olisi usein tehnyt mieli tietää, mitä tytön mielessä liikkui tähän aikaan. Hän näytti ikäänkuin kasvavan ja vanhentuvan päivä päivältä ja tulevan yhä totisemmaksi. Isää hän kartteli ja äitiä melkein yhtä paljon. Ei se ollut kumma, jos isää, joka kerran alkuun päästyään yhä ahdisteli ja pilkkasi samasta asiasta, mutta olihan äiti koettanut olla ystävällisempi ja hellempi kuin ennen. Ruokapöytään muiden kanssa syömään häntä ei varsinkaan tahtonut saada tulemaan. Ja usein hän oli suorastaan itsepäinen siinä asiassa. Täytyi äidin olla ankarakin välistä, ennenkuin sai tottelemaan. Ja joskus hän katosi päivällisen ajaksi kokonaan niin, etteivät auttaneet huudot eivätkä etsimiset. Vasta monissa miehin etsittyä löytyi tyttö jostain kummallisesta paikasta metsästä tai pellon pientarelta, jonne oli nukkunut. Silloin täytyi äidin torua, mutta siitä heidän välinsä yhä jäykistyi.

Isä ei sitä huomannut, että iloinen tyttö oli muuttunut sulkeutuneeksi. Välistä vain huomasi hän sen, että tyttö ei tullut pöytään, ja kun oli pahalla tuulella, torui, mutta hyvällä tuulella ollessaan laski leikkiä, jonka Elli otti pilkaksi. Varsinkin silloin kiusasi isä, kun sattui olemaan joku vieras.

—Oletko sinä, Elli, nyt jo monta hametta repinyt tänä päivänä? alkoi isä taas muutaman kerran.

—En ole repinyt yhtään.

—Etkä ole puussakaan käynyt kukkumassa?

—En.

—Tämä meidän Elli se on linnun sukua ... jos sillä vain olisi siivet ... mutta ehkä ne vielä kasvavat.

Vieraat nauroivat isän mukana, mutta äiti näki, että tytön kasvojen piirteet ikäänkuin jäähmettyivät.

—Lintuhan se on ... käki ... kukkuu puiden latvoissa, niin että pitäjällä kysyvät, että onko teillä elättikäki.—Kukkuisit nyt, niin että vieraatkin kuulisivat.—Annapas leipäkori tänne, Elli!

Mutta Elli ei liikahtanut.

—Elli, anna isälle leipäkori, sano äiti.

Mutta Elli tuijotti jäykästi eteensä tyhjälle lautaselle.

—Elli...?~—mitä tämä merkitsee?

—Mene ulos, Elli! käski äiti ja työnsi leipäkörin isälle.

Elli nousi, mutta kaasi noustessaan tuolinsa, niin että se pahasti rämähti selälleen, eikä äiti ollut varma siitä, tapahtuiko se vahingossa vai kaasiko hän sen tahallaan. Mutta isä oli niin vihainen, että tuskin osasi hillitä itseänsä lyömästä nyrkkiä pöytään. Ja pitkän aikaa hän katseli vihaisin silmin äitiin toiselle puolen pöytää, ikäänkuin koko tapaus olisi ollut tämän syy. Vieraat olivat hämillään eivätkä tienneet, kuinka olisivat.

Vieraiden mentyä meni äiti isän kamariin, jossa tämä kulki edestakaisin lattialla ja poltti vihaisesti piippuaan.

—Ei hän kärsi sitä, että sinä aina häntä pilkkaat ... sinun pitäisi lakata siitä...

—Hänen täytyy! ... vai semmoinen letukka? ... vai onko tuommainen käytös sopiva sinun mielestäsi ... ja vieraiden läsnäollessa?

—Enhän minä sitä sanokaan...

—Niin no! Ja äidin täytyy pitää huolta siitä, ettei hänen lapsensa osoita röyhkeyttä isälleen! Semmoinen letukka... Ja on kumma, ettei äiti osaa lapsiaan sen paremmin... Minun täytyy ottaa hänet huostaani ... hänen kasvatuksensa on laiminlyöty—

—Mutta ei häntä saa sillä tavalla...

—Milläs tavalla?

Ja odottamatta toisen puolustusta meni isä tavallisesti tällaisissa keskusteluissa jonnekin ulos.

Ja äiti meni toimeenpanemaan isän käskyjä, vaikka hän joka kerta tunsikin, että olisi pitänyt jotenkin toisin.

Jos vain olisi tiennyt, kuinka oli oikeammin, ja ymmärtänyt. Mutta mistä sen tiesi? Olihan häntä itseään kasvatettu samalla tavalla kuin hän olisi oikeastaan tahtonut kasvattaa Elliä. Mutta sitäpä hän nyt epäili, kummin olisi ollut hänen parempi ... niinkö vai aivan toisin. Ja jos toisin, niin pitäisi hänen mielestään tytön antaa elää ja olla niinkuin hän halusi, iloita, juosta, kiipeillä ja haaveksia, niinkuin halutti ja mieli teki. Mutta ehkä olisi kuitenkin parempi tukahduttaa semmoinen jo alussa, niinkuin hänelle itselleenkin oli tehty ... ettei se pääsisi mieleen juurtumaan koko elämän ajaksi.—Hän itse ei ollut milloinkaan saanut luonnolleen valtaa antaa, ei missään suhteessa. Tuskin oli saanut juostakaan, vielä vähemmän puihin kiipeillä ja olla lentelevinä. Se oli sopimatonta ja se oli syntiä hänen lasna ollessaan. Vaikka ei hän milloinkaan ollut saanut siitä vakuutetuksi itseään. Vaan hänen oli *täytynyt* silloin ja täytynyt jälkeensä. Ei milloinkaan, mitä itse oli halunnut, aina sitä, mitä muut tahtoivat. Ja olihan hän tottunut siihen ja elänyt tähän asti. Olisikohan hänen elämänsä ollut sittenkään parempi, jos olisi saanut omaa mieltään noudattaa, niinkuin muutamat muut tässä maailmassa?... Mutta *tämä* oli ainakin väärä ajatus ja synnillinen. Ei saisi moittia sitä, mikä on sallittu, eikä kadehtia muita. Kullekin on oma kohtalonsa annettu, ja kunkin täytyy ristinsä kärsivällisesti kantaa. Sitähän hänen olisi pitänyt oppia koko elämänsä kaiken, mutta sitäpä hän ei juuri ollut oppinut. Ei ollut milloinkaan *kaikki* hänessä tukahdutettu, vaikka hän oli välistä niin luullut. Ehkei oltu häntä kyllin ankarasti jo lapsuudesta... Ehkä olikin siinä syy eikä missään muussa...

Näin äiti ajatteli, kun jäi isän ulos mentyä istumaan paikoilleen, mutta kun hän nousi lähteäkseen Ellin luo, tunsikin hän, ettei hän kuitenkaan osaisi tehdä läheskään niin kuin *oikeastaan* olisi pitänyt. Ja oikeastaan hänen olisi pitänyt tehdä niinkuin isä, repiä säälimättä haaveilemisen ja rajun luonteen ituja, ja jos tyttö sitä luontoaan näyttäisi, olla ankara ja kurittaa. Mutta hyvähän oli isän, joka ei tiennyt, kuinka semmoinen koskee. Mutta hän sen tietää ja hän sen tuntee nyt vielä monien vuosien päästä... Ei, ei hän osaa ... ei ainakaan nyt vielä ... vaikka oikeastaan olisi pitänyt jo aivan ensi kerralla olla ankara...

—Sinä teit siinä hyvin pahasti, Elli ... kuinka sinä voit sillä tavalla?—Mene nyt pyytämään isältä anteeksi.

Elli seiso selin huoneeseen ja katseli ulos ikkunasta eikä kääntynyt, kun äiti puhui.

—Ei sinun sovi, Elli, tuolla tavalla olla ja kantaa vihaa mielessäsi ... sinun olisi pitänyt antaa leipäkori isälle, kun isä pyysi ... Ja on suuri synti olla tottelematon vanhemmilleen... Etkö muista mitä neljännessä käskyssä sanotaan?...

Äidistä tuntui aivan kuin olisi hän kuullut oman äitinsä puhuvan silloin, kun hän itse oli Ellin sijassa. Se vain oli eroa, että hänen äitinsä ääni oli ollut ihan toisenlainen. Mutta hän kuuli kyllä oman äänensä heikkouden ja ymmärsi sen, ettei ollut kumma, jos ei se vaikuttanut. Eikä hän itsekään ollut varma siitä, tarkoittiko hän todella sitä, että Ellin olisi pitänyt mennä anteeksi pyytämään.

—Ja minkä tähden sinä oikeastaan et antanut isälle leipäkoria ja kaasit tuolin kumoon?...

—Minkä tähden—isä aina—pilkkaa minua? sanoi Elli jyrkkätaitteisella äänellä.

—Eihän isä pilkkaa ... ja jos pilkkaisikin, niin et sinä kuitenkaan saa ... ja ehkä se vain olikin leikkiä ... ei lapsi saa olla tottelematon ... Jumala rankaisee, ja se on suuri synti...

Äiti huomasi, että rupesi tulemaan sitä, mitä jo oli ennen sanonut. Ja mitä siinä hyvin puhuminen auttoi ... olihan tytöllä ollut syytä tavallaan, ja äiti muisti taas itsestään, kuinka vähän puheet olivat silloin vaikuttaneet. Muu oli häneen pantu vaikuttamaan, vitsa, mutta ei äiti sitä osannut käyttää. Eikä hän tahtonutkaan, ei, vaikkei olisi mitenkään muuten... Ei, ennen kaikkea muuta kuin sitä, että tyttö ehkä vielä, kun äiti muistuu mieleen, tuntisi vitsan kivut...

—Sinä saat nyt, Elli, vielä tämän kerran anteeksi, mutta toisen kerran, jos semmoista sattuu...

Äidin täytyi häpeäkseen tunnustaa, että hän sen sanoi enemmän itse päästäkseen kunnialla pulasta kuin tyttöä peloittaakseen.

Isä oli tästä lähin vähän aikaa kasvattavanaan, vaati esimerkiksi joka päivä leipäkorin, mutta unohti sitten koko tytön. Mutta tyttö muuttui totisemmaksi ja sulkeutuneemmaksi. Ei ollut juuri koskaan iloinen, ei hänen nähty leikkivän eikä ollut hänellä halua mihinkään ryhtyä. Jos joskus oli luonto kevenemäisillään ja ilo tulemaisillaan, niin hän kohta melkein kuin säikähti sitä ja herkesi. Pihasalla ei hän tahtonut millään viihtyä, ja joka kerta, kun hän jonnekin loittoni, näytti siltä, kuin hän olisi tahtonut päästä kenenkään näkemättä. Äiti sen huomasi ja alkoi pitää häntä silmällä. Tyttö meni ensin takapihalle, poikkesi sieltä huoneiden taitse pellon pientarelle ja hiipi melkein kumarassa aitovartta myöten rantaan. Siellä pujahti hän nuottakodan taa ... ja kerran lähti äiti häntä sinne salaa seuraamaan. Nuottakodan suojasta näki hän, että tyttö oli työntänyt pyöriviltä teloilta venheen puoleksi veteen ja istuutunut perään. Mela oli hänellä kädessä, ja hän oli aivan innostunut sillä vettä melomaan. Välistä hän viskasi vettä korkealle ilmaan ja katseli, kuinka se roiskahti alas järveen. Silloin hän hymyilikin itsekseen ja odotettuaan, että veden pinta silisi, heitti hän uudelleen vettä melalla ja hymyili uudelleen. Ja silmässä oli silloin sama lapsellinen katse, joka siinä ennenkin oli ollut ja jota äiti oli ruvennut siinä yhä enemmän kaipaamaan...

Äiti hiipi pois, ja pihaan noustessa tuli hänelle vesi silmiin. Hän olisi voinut suudella lastaan nyt ja puristaa rintaansa vasten niinkuin ennen hyvin pienenä... Mutta ehkä se on sitä turhaa heikkoutta taas? ... ja ehkä hän on semmoinen kummallinen ihminen? Ja onkohan oikein, että hän tuota lastaan niin liaksi rakastaa?...

III.

Vaikka äiti ei sitä ollenkaan hyväksynyt, että hän aina meni isän kanssa puhumaan Ellistä, niin ei hän sille kuitenkaan mitään voinut, että meni. Joka kerta kun hän alkoi ja lopetti puhumisensa, oli hän sitä mieltä, että olisi parempi olla puhumatta, mutta kuitenkin hän puhui. Sillä hän ei ollenkaan tiennyt, kuinka tytön kanssa menetellä. Ei hän osannut saada häntä mitään viitsimään eikä mihinkään ryhtymään, ja se se häntä huoletti, ja sitä huoltaan piti hänen vasten tahtoakaan isälle kertoa. Eikähän asia siitä parantunut. Isä heti sanoa tokaisi jotain tytölle, usein niin, ettei se ollut ollenkaan paikallaan; tyttö sillä kertaa totteli, jäykästi ja sanaakaan vastaamatta. Mutta äidin oli aina sen jälkeen hänen kanssaan yhä vaikeampi olla. Tytön käytöksessä oli aina jotain, joka välistä näytti siltä, että hän

halveksi jotain, ja toisin ajoin taas, niinkuin hänelle joku olisi tehnyt vääryyttä. Silloin tuli muutamana iltana maata pantua, mutta vuoteella vielä valvoessa ja miettiessä, äidin mieleen ajatus, että ehkä olisi tyttö pantava kouluun, ja heti rupesi tuntumaan, että niin on tehtävä. Selväksi ei syy päässyt mielessä vielä sinä iltana, mutta siltä vain näytti, että kyllä niin olisi paras. Mutta aamulla herättyä oli asia niin mahdollon, että hän kummasteli, kuinka se oli tullut hänelle päähänsä. Päivällä miettiessä sinne tänne oli miten milloinkin. Mutta toisena iltana hän kuitenkin päätti, että hän seuraavana aamuna puhuu asiasta isän kanssa...

Kyllä se olisi Ellille kaikista parasta, jos hän pääsisi kotoa pois ... jotain oppimaan ... ja onhan monin paikoin jo hyvin tavallista, että työtökin saavat oppia vähän sitä, mitä pojatkin... Ja kun sitä ajatteli, niin kyllähän se tyttö, jolla on päätä, saattaa yhtä hyvin kuin poikakin ... jotka usein ovat huonopäisempiä kuin tytöt... Eikä äiti luullut Ellillä olevan niinkään huonon pään, vaikka häntä eivät huvittaneet talouden askareet ... eikähän mitään haittaisi, jos koetettaisiin...

Äiti kyllä tiesi jo edeltäpäinkin, mitä isä näihin vastaisi, ja tiesi hän senkin, ettei hän osaisi hänen syitä kumota...

Ellikö kouluun? Mitä varten ei hän saattaisi kotona olla?... Oppii kai hän lukemaan ja kirjoittamaan sen, minkä naiset tarvitsevat, joiden ei tarvitse osata oikeinkirjoitustakaan aivan ... kyllä isä sen verran osaisi opettaa.

—Mutta näethän sinä itse, mimmoinen hän on ... ei hänellä ole halua mihinkään ryhtyä ... ja minä vain luulen, että jos hän saisi lukea...

—Niin se ei siitä muuttuisi sen kummemmaksi ... minä olen siitä aivan varma ... minä tunnen naiset paremmin kuin te itse...

Ja sen sanottuaan meni isä taas jonnekin ulos, ja asia jäi.

Mutta muutamana päivänä tuli pappilaan vieraita.

Tietysti se herätti suurta huomiota, kun tuli pappilaan vieraita ... ja vielä suurempaa, kun ne ajoivat vaunuilla ja kahdella hevosella.

Herra ja rouva istuivat vaunujen perässä ja vastapäätä heitä pieni tyttö, jolla oli hattu päässä ja hatussa ja käsissä kukkia. Elli sen näki keittiön rappusten edestä, jossa seisoj ja katseli heidän tuloaan, kun ajoivat isosta portista pihaan ja seisahtuivat salin rappusten eteen.

Isä juoksi juoksemalla vastaan, eikä Elli ollut vielä milloinkaan ennen nähnyt isää niin vikkelänä. Ennätti vaunun porttia jo avaamaan, auttoi maahan vierasta rouvaa ja suuteli hänen kättään. Sitten halasi herraa, ja ne nauroivat ja melusivat niin, että Ellin piti vetää esiliinansa helma suun eteen. Mutta se Elliä eniten kummastutti, että isä kumartui pienen tytön puoleen ja kysyi niinkuin aikaihmiseltä, kuinka hän voi ja onko hän matkasta väsynyt, johon tyttö taas vastasi niinkuin aikaihminen, ettei hän erittäin ole. Samassa tuli äitikin ulos vähän hämillään olevan näköisenä, ja kun antoi kättä vieraalle rouvalle, niiasi äiti, vaikka vieras rouva vain päätänsä taivutti. Mutta sitten repäisi isä auki porstuan toisenkin oven, levitti kumartaen kumpaakin kättään ja pyysi vieraita astumaan sisään. Ne menivät, rouva ensin, sitten tyttö ja sen jälestä herra ja isä yhtäkaaa, mutta äiti meni vasta viimeksi ja tuli kohta takaisin melkein juoksujalassa kiirehtien kyökkiin.

—Ketä ne oli nuo?

—Se herra on papan vanha tuttu.—Muuta ei äiti joutanut vastaamaan. Mutta kyytimies oli kuullut kysymyksen ja selitti, että herra kuului olevan rovastina suuremmassa pitäjässä kuin tämä ja että ne kuuluivat olevan muutenkin ylhäisiä. Ylhäisiä ne kai ovatkin, koska kannattaa kulettaa omaa kuskia, vaikka kyydillä ajavat...

Elli katseli hevosten riisumista ja kummallisia valjaita ja vaunuja, joissa oli pehmeät istuimet kuin sohvut.

Kierteli ne joka puolelta ja kävi seisomassa kummallakin astuimella, jolloin vaunut vähän hytkähtivät. Elli koetteli enemmänkin hytkytellä, mutta silloin kuuli hän jonkun kulkevan salin ovesta ja hyppäsi melkein säikähtäen pois.

Isä taas melkein juoksemalla juoksi ulos ja aivan punaisena hohti, kun huusi kuskille jotain, että kantaisi herrasväen kapineet huoneeseen. Sitten keksi hän Ellin ja käski tulla sisään...

—Sukkelaan, Elli, sisään ... mitä sinä täällä seisot ... siellä on pieni tyttö, sinun täytyy tulla hänen kanssaan olemaan!

ja isä odotti, kunnes Elli tuli saliin.

Vieraat istuivat jo, herra keinutuolissa, rouva sohvassa ja pikku tyttö sen vieressä eri tuolilla. Äiti tuli myöskin sisään ja istuutui syrjemmälle salia.

—Tässä on meidän tyttäremme ... Elli, kuinka sinä seisotut ovensuuhun?

Elli meni antamaan kättä vieraille.

—Hyvää päivää, pikku Elli, kuinka sinä voit?... No? etkö sinä tahdokaan suudella?—Elli oli vetänyt päänsä pois, kun vieras rouva tahtoi suudella.

—Hän on niin ujo, kun niin harvoin näkee vieraita, selitti äiti hämillään ja vilkaisi isään, joka jo katsoi häneen tyytymättömän näköisenä.

—Kuinka vanha sinä olet? kysyi vieras rouva Elliltä.

—En minä tiedä.

—Et sinä niin saa vastata, Elli, neuvoi isä.—Sinun pitää sanoa: kiitoksia kysymästä, hyvä tantti, minä olen yhdentoista vuoden vanha.

Mutta kun ei Elli ollut sillä lailla ennenkään sanonut, ei hän nytkään.

—Kuinka vanha on herrasväen tyttö? kiiruhti äiti kysymään, hämärästi peläten jotain.

—Sano nyt, kuinka vanha sinä olet, kultuseni.

—Yhdentoista vuoden vanha, äiti.

—Siis ne ovat yhtä vanhat ... teidän tyttärenhän on myöskin yhdentoista...?

Äiti kiiruhti taas sanomaan, että kyllä ne siis ovat yhtä vanhat.

—Elli sinä, elä mene sinne syrjään, komensi taas isä ... sinä annat vieraasi istua aivan yksin etkä mene hänelle näyttämään nukkejasi ja leikkujasi, vaikka hän on tullut sinua näin pitkän matkan päähän katsomaan...

—Ei minulla ole nukkeja eikä leikkuja.

—Eikö sinulla ole? Onhan sinulla ennen ollut?

Äiti vastasi Ellin sijasta:

—Eihän Ellillä ole ollut kuin hyvin pienenä ... ei hän ole milloinkaan pitänyt nukkeista.

—Tyyra pitää niistä niin erinomaisen paljon, sanoi vieras rouva ... hän ei voi tulla toimeen ilman että hänellä on aina joku mukana ... menepäs, kultaseni, noutamaan se, joka sinulla on vaunuissa ... missä se on siellä jossain?

—Se on vis à vis-istuimen alla omassa huoneessaan ... se nukkuu nyt, kun on matkasta väsynyt.

Sekä herra että rouva hymyilivät tyytyväisinä...

—Hänellä on niin erittäin vilkas mielikuvitus siihen katsoen, että hän on vielä niin nuori ... hän on koko matkan puhunut nukkinsa kanssa... Mene nyt häntä herättämään, kyllä hän nyt jo voi nousta...

Ja rouva hymyili yhä vielä, ja kun tyttö oli mennyt ulos ja isä käskenyt Ellin mennä mukana, niin ei rouva voinut pidättäytyä, vaan kertoi vielä uudelleen saman asian, että oli oikein omituista katsoa, kuinka Tyyra ei hetkeksikään unohtanut nukkeansa ja kuinka hän hoiti sitä ja puki päälle ja riisui ja käski olla hiljaa, ettei hänen hoidettavansa heräisi...

—Sinulla on erittäin miellyttävä pieni tyttö, sanoi isä vanhalle koulutoverilleen.

Tyyra olikin heidän ainoa lapsensa, sanoivat herra ja rouva ... he eivät voineet olla erillään hänestä hetkeäkään ... ottivat aina hänet mukaan, jos mihin matkustivat ... mutta heti kohta kotiin tultuaan täytyi heidän erota hänestä, kun Tyyran taas täytyi lähteä kouluun ... heillä oli ikävämpi kuin lapsella itsellään.

—Vai niin ... herrasväki on antanut tyttärensä käydä koulua? kysyi äiti.

—Niin, kyllä se on tarpeellista ... me olemme päättäneet antaa lapsellemme niin täydellisen

kasvatuksen kuin vain voimme, eikä hän kotona enää voi oppia sitä, mitä sivistyneeltä ihmiseltä vaaditaan...

—Kyllä se voi niin olla, sanoi äiti.

—Eikö sinun Ellisi ole vielä koulussa? kysyi vieras herra isältä.

—Ei, ei hän ... ei hän ainakaan vielä ... se on kyllä totta, että olen minä sitä vähän ajatellut...

—Tyyra on ollut jo kaksi vuotta koulussa, ja kyllä me olemme tulleet siihen huomioon, että sekä hänen tietonsa erittäinkin että koko hänen muu kasvatuksensa, niin hyvin henkinen kuin ruumiillinenkin, esimerkiksi mitä ulkokäyttöäkin tulee, ovat suuresti edistyneet.

—Niin, kyllä kaikesta näkyy, että hän on hyvin kasvatettu, sanoi isä ... missä koulussa hän on?

—On kyllä totta, että koulukin on paras laatuaan meidän maassamme, saksalainen tyttökoulu pääkaupungissa...

—Tuleeko siellä kuinka kalliiksi pitää...?

—Kalliiksihan se tulee, sanoi herra, mutta meidän mielestämme on vanhemman velvollisuus antaa lapselleen kasvatusta sellaista, joka, niinkuin sanottu, vastaa sen ajan vaatimuksia, jossa eletään, ehkäpä vielä parempikin. Ja ainakin on se välttämätöntä tytölle, jonka vaikutusala ja elämän toimi on avioliitto, johon hän kaikki rakentaa. Siksi on se välttämätöntä, että hän, kun hän joutuu naimisiin—

—No, August, torui hänen rouvansa, nyt sinä taas menet siihen ... on liian aikaista vielä puhua siitä...

—Elä sano, mamma, ei mikään ole liian aikaista, kun on pidettävä huolta lapsensa onnesta.

—Niin, niin, kyllä se on totta...

—Niin, mitä aiotte sanoa siitä, kun joutuu naimisiin? kysyi äiti.

—Sitä juuri, että vaimo, joka on saanut hyvän sivistyksen, paljoka paremmin voi tehdä miehensä ja perheensä onnelliseksi kuin muutoin, sen olen minä pitkällisenä papintoimeni aikani kyllin usein tullut huomaamaan ja siksi minä...

—Se on aivan totta, se on aivan totta, sanoi isä melkein hartaasti, mutta äiti istui vähän aikaa totisena eteensä katsoen ja nousi sitten ja meni katsomaan, eikö kahvi jo olisi valmista.

Kuppeja toisessa huoneessa tarjottimelle järjestäessään näki hän Ellin ja vieraan tytön vaunuissa. Vierias tyttö näytteli nukkeaan Ellille, mutta Elli ei siitä näyttäneen olevan juuri milläänkään ... katseli melkein kuin oudoksuen vuoroin tyttöön, vuoroin nukkeen.

—Onko sinun nimesi Tyyra? kysyi hän yhtäkkiä.

—Minun nimeni on Tyyra Hedvig.

—Äitisihän kutsui sinua joksikuksi muuksikin ... miksikä se kutsuikaan?

—Kultuseksiko? niinkö?—Äiti sanoo aina minua niin, kun minä olen hyvä tyttö.

—Miksikäs se sanoo, jos olet paha?

—En minä ole milloinkaan paha... Tantti sanoo aina koulussa, että minä olen paras tyttö koko luokalla ... minä olen primus...

—Mikä se on se?

—Etkö sinä tiedä, mikä on primus? ... etkö sinä ole ollut koulussa?

—Enkä ole ollut...

—Voi, voi, sepä on ikävä se ... mennään puutarhaan noutamaan kukkia Ainille ... onko teillä ruusuja, Aini rakastaa ruusuja...

—Ei meillä ole mitään ruusuja ... saat herneen kukkia, jos tahdot.

—Ei Aini huoli semmoisista...

—Tahdotko sinä istua venheen perässä, niin mennään rantaan...?

—Minä menen kysymään äidiltä ... en minä ennen tule ... pitää aina kysyä äidiltä ensin...

—En minä sitten lähdekään, jos menet kysymään.

—Miksikä et?

—Siksi vain! En minä virka kenellekään mitään, kun menen vain...

—Hyvä tyttö aina kysyy äidiltään ensin, ennen kuin menee minnekään.

Elli katsoi vähän aikaa ääneti toveriinsa, sitten hän sanoi:

—Sinä olet olevinasi!

—Minäpä menen äidin luo ja otan Ainin mukaan, sanoi toinen loukkautuneena ja lähti pois.

Sen parempia ystäviä ei tytöistä tullut, vaikka isä niinä päivinä, jotka vieraat viipyivät talossa, koetti kaikella tavalla saada heitä olemaan yhdessä. Isän mielestä oli vieras tyttö esikuva hyvin kasvatetusta lapsesta ja hänen oma tyttänsä huonosti kasvatetusta. Se tuli joka hetki yhä selvemmin näkyviin. Käytöksessään oli toinen siro ja miellyttävä, toisesta ei saattanut sanoa, että hän edes käyttäytyikään ... oli vain, jurrotti, ja tuskin vastasi siihen, mitä kysyttiin, jota vastoin vierasten lapsi otti osaa puheihin ja oli valmis aina vastaamaan. Ruokapöydässä se varsinkin tuli näkyviin. Tuskin tarvitsi muuta tarjoilijaa pöydässä. Tyyra huomasi, jos keneltä, varsinkin jos isältä tai äidiltä, loppui leipä, ja lennätti sitä heille, samoin kuin kaikkea muutakin niinkuin voita, juustoa tai lohta. Isä sitä ihmetteli julkisesti kaikkien kuullen ja käski Ellin ottaa esimerkkiä.

—Heitä kasvatetaan siellä pensionissa kaikkeen tämmöiseen niin erittäin hyvin, sanoivat vanhemmat. Ja heidän tyttärensä tuli siitä yhä kohteliaammaksi, niin että hänen äitinsä viimein täytyi sanoa hänelle, että hän muistaisi itseäänkin eikä aina vain pitäisi huolta muista.

Muutaman päivän perästä menivät vieraat, ja Ellistä tuntui kappaleen helpommalta, kun he olivat hyvästinsä heittäneet ja istuutuneet vaunuihin eikä vieras rouva ollut tahtonutkaan suudella.

Isä hääräsi vaunujen ympärillä, sulki itse vaunujen ovet ja lähti kulkemaan vaunujen kupeella portille saakka. Ja Elli kuuli hänen sanovan vieraalle tytölle, että hän toivoi, ettei sillä lie kovin ikävä ollut, vaikka häneltä puuttuikin sopivata toveria.

Eivät olleet vieraat vielä maantielle ehtineet, kun Elli luikaisi rantaan, istui venheen perään ja heitti melalla vettä niin korkealle, että sitä räiskähti melkein korkeammalle kuin nuottakodan katto. Ja silloin vasta hänestä tuntui oikein siltä, että vieraat olivat menneet.

Portin kiinni pantuaan meni isä kamariinsa, pisti piippuunsa ja käveli poltellen edestakaisin lattialla. Sitten istuutui hän keinutuoliinsa ja huusi äidin toisesta huoneesta luokseen.

—Elli täytyy minun mielestäni jo tänä syksynä lähettää kouluun ... minun mielestäni on se nyt ihan välttämätöntä ... jos hän saa täällä kotona kaiken ikänsä olla, niin ei hän kuuna päivänä opi ihmisten tapoja. Näitkö sinä, kuinka hän käyttäytyi vierasten läsnäollessa ... täytyi miltei hävetä hänen tähtensä, ja saa nähdä, saako häntä enää muuttumaan. Mutta täytyy koettaa parastaan!

—Mihin kouluun sinä...

—Jos olisi varoja, lähettäisin minä hänet samaan pensiooniin, jossa Tyyra on, mutta nyt se tulisi liian kalliiksi. Mutta minä olen ajatellut—ja sitä mieltä oli Augustkin—että sopisi panna Elli oman kaupungin ruotsalaiseen kouluun, jossa opetetaan melkein saman metodin mukaan kuin pääkaupungissakin. Ja minä olen sitä mieltä, että se on hyvä metodi.

—Mutta onkohan se niin hyvä?

—Minkä tähden ei olisi?

—Niin, en minä tiedä muuta kuin miltä minusta näyttää. Ei minua oikein miellyttänyt, en tiedä, onko se koulun syy vai vanhempain, mutta ei minua oikein miellyttänyt sen Tyyran kasvatus...

—Ei miellyttänyt?—Sepä kumma! Ja minun mielestäni on hän parhaiten kasvatettuja tyttöjä mitä milloinkaan olen nähnyt! Jos voisin antaa Ellille samanlaisen kasvatuksen, olisin onnellinen... Sepä ... sepä minua todellakin kummastuttaa!

Elli ei tahtonut ensin oikein uskoa, että hänet pannaan kouluun, että saa ajaa pitkän matkan, kulkea höyrylaivalla ja tulla kaupunkiin. Mutta kun äiti sen varmaksi vakuutti, että niin oli isä päättänyt, niin tyttö hypähti ilosta lattialla.

—Onko se sinusta niin hauskaa?

—On, on!... Enkösinä saa ajaa pitkää matkaa, paljoa edemmä kuin sinne, missä maantie menee piiloon ... ja höyrylaivallako kanssa?

—Niin, ja saat nähdä kaupungin.

—Ja saan nähdä kaupungin!—Se kyllä tuntui hauskalta sekini, vaikka hän ei vielä oikein osannut kuvitella, minkälainen kaupunki olisi. Mutta ei hän sitä nyt joutanut ajattelemaan.

Hän pyörähti kantapäillään, kiiruhti ulos ja juoksi rantaan venheen perään. Ja siellä hän taas heitti vettä melalla ilmaan ... korkeammalle kuin milloinkaan ennen. Ei malttanut kauan olla rannassa. Näki niityllä metsän reunassa vasikat ja riensi niitä kohti. Likelle tultuaan hihkaisi niille riemuissaan, leimahutti helmojaan ja löi käsiään yhteen, niin että elukat säikähtivät pahanpäiväisiksi ja pötkivät mölisten kymmenelle haaralle.

Yöllä ei tahtonut saada unta silmiin millään lailla. Kaikenlaista tuli ja meni mielessä yhtä perää. Mutta ei mistään jäänyt vakavata kuvaa. Kaupunki ei varsinkaan ottanut asettuakseen. Viimein kuitenkin rupesi tuntumaan, että se oli korkealla mäellä ... niinkuin Iinmäellä ... jossa oli paljon taloja, jotka päiväpaisteessa pitkän matkan päähän hohtavat ja ikkunat kimmeltävät... Ja se kuva jäi mieleen niin varmaksi, ettei aamusella tullut sitä äidiltä tarkemmin kysellyksi.

IV.

Äiti oli kuullut sinä yönä, kun Ellin seuraavana aamuna piti lähteä kouluun, mitä hän näki unia ja miten hän elämänsä kaupungissa kuvitteli. Eikä hän taaskaan tiennyt, olisiko hyvillään vai pahoillaan siitä, mitä oli kuullut. Tyttö oli haastellut unissaan vähän väliä sinä yönä ja koko ajan vain kaupungista ja kaupunkiin lähdöstä. Ja samanlaista haaveilemista se oli kuin ennenkin. Korkeat mäet taas, paljon maailmaa ja korkeita puita! Ja iloa ja riemua puiden latvoissa liikkussa ja kukkuessa!

Nyt hän oli lähtenyt kouluun, oli menossa kaupunkiin ja kohta kai sai nähdä, minkälainen se oli ... ja oliko se samanlainen kuin se, miksi hän oli sitä kuvitellut. Äidille tuli yht'äkkiä sääli tyttöönsä, kun ajatteli, kuinka hän ehkä kuvittelemisissaan pettyisi. Ja siellä se nyt kukistuminen alkaa, ajatteli hän. Mutta sitten taas hän ei tiennyt, kumminko kuitenkin olisi parempi, aikaisinko vai myöhään. Ja sehän se olikin se hänen ainainen epäilynsä, joka aina tuli.

Mutta lopuksi hän ajatteli, että olkoon, eläköön ja kasvakoon, tottahan käy niinkuin käy! Minkä maailmanranta kuolettaa, sen kai se kuolettaa ... ja totta kai on kunkin otettava, mikä annetaan.

Ja minkäpä hän nyt taisikaan? Vähät kai hänen kasvatuksensa enää vaikuttaisi siihen, joka oli muiden käsissä. Ja jospa muut sen ymmärtävät paremmin, jotka uskaltavat ottaa toisenkin lapset haltuunsa ... tottapa he ovat silloin varmat.

Ja äiti tunsikin yht'äkkiä omituisen uupumuksen koko olennossaan sekä ruumiissaan että sielussaan... Oli sitä aina välistä ennenkin tuntunut, mutta nyt se tuntui enemmän kuin milloinkaan ennen. Ilta oli, hämärti, ja hän istui huoneessaan kädet helmassa ja ajatteli kaikkea tätä ja katseli ikkunastaan ulos, josta näkyi rauhallisen kolkko syksyn taivas kuumottavan kellastuvien koivunlehtien välitse...

Silmä seisahtui yhteen kohti katsomaan, sill'aikaa kun ajatukset vierivät omia teitään.

Omituistahan on se elämäkin, kun sitä ajattelee. Ensin se lapsuus, jota vain hämärästi muistaa, mutta joka kuitenkin oli välistä niin kirkasta ja valoisaa. Vaikka olihan ollut katkeruuksia siinäkin ... ja monessa suhteessapa se oli samanlaista kuin Ellin. Ankarointa olivat sen ajan vanhemmat, täytyi totella, mitä sanottiin, ja jos ei totellut, niin kipeästi koski. Harvoin sai mielensä mukaan leikkiäkään, sunnuntai-iltoina ei ollenkaan, jolloin aina eniten olisi mieli tehnyt, kun kylän lapset tulivat sitä varten pappilaan. Käsipuolesta tupaan vietiin, kuumaan tupaan, jossa istui iso joukko ihmisiä veisaamassa ja isä luki eikä tahtonut milloinkaan heretä. Ikävä oli istua, unetti, eivätkä silmät tahtoneet mitenkään auki pysyä ... mutta äidin ankara silmäys pöydän takaa ne pönkitti.—Ja sehän on synty, suuri synty, sanoi äiti, ja Jumala sen kyllä korkeudestaan näkee, joka ei saarnan lukua mieleensä paina, vaan antaa aatoksensa maallisissa asioissa lennellä. Ja siltä se sitten rupesi itsestään näyttämään, ja hartaasti hän koetti kuunnella, vaikka toisin ajoin taas ryöstäytyi mieli muuanne menemään: hakaan vasikoiden luo, rantaan ja mättäisille niityille, joilla kuperkeikka sydäntä suloisesti vihloi.

Mutta sitten tulivat ne ajat, jolloin piti pukea päälleen synkeästä sinisestä hame ja panna tumma huivi kaulaan, kun muilla nuorilla oli valkoiset karttuunileningit ja kaulassa valkoinen kiilloitettu kaulustin. Se oli vaikeata aikaa, ja mieli oli kuohua yli reunojensa. Kun juhannusiltoina alkoivat naapureissa kokot hulmuta, kun soittoa kuului ja muiden nuorten iloisesti meluavia ääniä ... eikä saanut sinne mennä! Ei ajattelemistakaan! Äiti huusi huoneeseen, sulki ikkunat ja käski panna maata.—»Vai tahtoisitteko te olla siellä, missä pakanajumalain kunniaksi poltetaan ensimmäisten kristittyjen luita!»

Väärin oli tehdä se salaa, ja kuitenkin muisti äiti, kuinka hän monet kesäyöt vinnillä vuoteellaan loikoi ja luki kirjoja, joita veljet olivat toimittaneet, mutta »joiden tekijät vielä kuolemansakin jälkeen syntiä tekivät».—Romaaneja! Olisi ollut kauheata, jos isä ja äiti olisivat saaneet sen tietää!—Mutta eihän rangaistus luvattomasta työstä ollut sittenkään tulematta jäänyt. Nehän ne sen kaipauksen idättivät mieleen, joka aina jotain ikävöi eikä milloinkaan saanut. Ne kai ne olivat herättäneet vaatimuksia ja toiveita, jotka eivät koskaan toteutuneet ja joita ei ikinä tahtonut saada kuulumattomiin karkoitetuksi.

Kyllähän hän oli ollut kaunis mies, kohtelias nuorena ja hyvästä perheestä, ja siksihän hänestä isä ja äiti pitivät, vaikka hän oli papiksi vähän liian maailmallisesti mieltynyt. Se oikea, se kumman kaunis ja kumman jalo, joka oli valoisina kesäöinä vinnillä loikoessa ja lukiessa mieleen painunut, sen oli pitänyt vähäksi aikaa kadota ja väistyä pois. Mutta talvellahan kaikki oli tapahtunutkin, ja niin oli se uutta ja niin oli hommaa siitä paljon, että kesäiset haaveet jäivät. Jospa eivät olisi milloinkaan enää tulleetkaan!

Ellistä sanoivat kaikki, että hän oli äitinsä ilmeinen kuva. Ei kuitenkaan kukaan tiennyt, kuinka perin pohjin hänen luontoisensa tyttö oli. Ja kuinka samanlaiset tuumat ja tunteet, kuta enemmän hän kasvoi! Yhä selvemmin ne muistuttivat omia entisiä aikoja, ja senpä johdosta niitä lienee näin nyt tullutkin ajatelleeksi ja näin tarkkaan muistaneeksi.

Mutta sepä se huoletti ja siitä hän aina oli epätietoinen, minkälaiseksi tytön elämä maailmassa tulisi ... ja olisiko hyvä, jos tulisi semmoiseksi yhäkin kuin oli omakin ollut. Jos olisi tiennyt, oliko sitä toisenlaistakin ja olisiko itsellä saattanut toisin olla, jos olisi oikein ollut... Ja taas, kuka uskaltaa sanoa, ettei ole oikein, niinkuin on?...

Yht'äkkiä rupesi omatunto vaivaamaan. Väärinhän on nurkua ja olla tyytymätön, vaikka vain vähänkin olisi. Ja eikö Hän tiedä kullekin parhaiten asettaa, joka on kaikki asettanut? Itsessähän saattaa suurin vika ollakin!... Mitä sitä onkaan välistä ajatuksissaan syntiä tehnyt!... Ja yhtä suuriahan ne ovat ajatellut kuin tehdytkin synnit!... Ei, ei ikinä! Väärin se on, väärin on, jos vaikka mielessäänkin rikkoo sen, jonka on valalla vakuuttanut ja myötä- ja vastoinkäymisessä pitää luvannut...

Ja äiti unohti kaiken muun paitsi oman huonon tilansa. Tyttärensä unohti ja huolensa hänestä ja ajatteli vain sitä, mitä hän vastaisi, jos hänet yht'äkkiä kutsuttaisiin tuomarin eteen ja tilille vaadittaisiin. Ja sen hän tunsu, ettei hän olisi valmis vastaamaan, ei ollenkaan vielä. jos ei armon aikaa annettaisi, niin huonosti kävisi.

Äiti etsi hämärässä kiiruusti hyllyltä äitivainajansa postillan ja alkoi tulen tehtyään sitä selailia.

—*Lue Jumalan sanaa lakkaamatta!»

Niin oli hänelle kotona sanottu, mutta sen neuvon oli hän, paha kyllä, usein unohtanut ja laiminlyönyt.

V.

Koko ajan, kun kaupunkia kohti kulettiin, pysyi Ellin mielessä se sama kuva, joka oli sinne unessa painunut. Kuta likemmä laiva kaupunkia lähenei, sitä enemmän rupesi mäkiä näkymään järvien rannoilla ja toiset kauempana siintivät ja talot ja ahojen reunat iltapäivän paisteessa hohtivat.

Elli oli monta kertaa aikonut kysyä, mikä niistä oli kaupunki, kun oli kuullut, että kohta kaupunkiin tullaan, mutta ei hän tullut sitä tehneeksi.

Isä oli ollut koko matkan hyvällä tuulella ja syöttänyt Ellille makeisia ja näytellyt kaikkia.

—Nyt näkyy, Elli, kaupunki, sanopas missä kohti se on?

—Tuolla, sanoi Elli ja osoitti edessä kohoavaa komeata mäkeä, jonka rinteiltä ja harjalta näkyi taloja ja viljapeltoja.

—Ei, ei, sanoi isä, ei sinnepäinkään! ... katsopas, täällähän se on, mäen juuressa ... näetkös nyt, siinähän se on!

—Hy-yi!—Minkä tähden ne ovat tehneet kaupungin sinne?

—Minnekäs niiden olisi pitänyt se sitten tehdä?

—Tuonne ylös mäelle ... minä olisin tehnyt mäelle...

—Sinä olisit tehnyt mäelle, matki isä ja veti kädellään pitkin Ellin kasvoja.

Mutta kaupunkiin tulo ei nyt Ellistä tuntunut millekään. Semmoistako se nyt olikin ... yhtä matalaa kuin kotonakin...

* * * * *

Ei isä ollut saanut tyttöönsä niin hyvin sijoitetuksi kuin olisi tahtonut. Johtajattaren luo olisi hänen Ellinsä pitänyt päästä asumaan, mutta siellä olivat kaikki paikat jo täytetyt. Mutta johtajatar, kohtelias, säännöllinen kaikin puolin ja tavattoman valkohampainen nainen, oli vakuuttanut, että on aivan yhtä hyvä, jos Elli tulee asumaan sinne, minne hän pyytää saada ehdottaa. Ja johtajatar ehdotti erään oppilaitoksen naisopettajista. Se oli sekin yhtä kohtelias, yhtä säännöllinen ja yhtä valkohampainen kuin johtajatarkin.

Isä oli heihin molempiin erinomaisesti mieltynyt, hän kun rakasti sulavaa ja kohteliasta puhelua, josta ei maalla saanut koskaan nauttia. Hän virkisti vanhoja muistoja ylioppilasajoilta ja vakuutti Ellillekin, että harvoin saa tavata niin perinpohjin sivistyneitä ja eteviä naishenkilöitä. Elli ei siihen puhunut mitään. Johtajatar ja tuo toinen nainen olivat taputtaneet häntä poskelle, mutta heidän kätensä olivat tuntuneet Ellistä niin kylmiltä, että häntä melkein puistatti.

Päivää ennen isän kotiin lähtöä muutti Elli uuden »tätinsä» luo, ja isä oli kutsuttu päivällisille. Puheltiin taitavasti ja kohteliaasti ja oltiin yhtä mieltä kaikissa asioissa.

Siitä saatte olla varma, herra pastori, vakuutti neiti ja kohotti lasinsa, että me koetamme tehdä parastamme ... ja kun hän on oppijaksonsa päättänyt ja kotiinsa palajaa, toivomme me ... maljanne, herra pastori! ... että hän täyttää kaikki ne toiveet...

Isä kumarsi ja kilisti.

—Minä olen vakuutettu siitä ja jätän täydellä luottamuksella tyttäreni teidän huostaanne.

Elli istui pöydässä hänkin, mutta ei hänen käynyt syönti eikä juonti ... puhua ei onneksi tarvinnut. Kädet kankeina hän istui, melkein tyhjälle lautaselleen tuijottaen ja itkuaan pidätellen. Tämä kaikki oli niin ... niin ... tuntui niinkuin ei olisi tahtonut käydä hengittäminenkään.

Isän kanssa oli Elli käynyt johtajattaren luona ja sill'aikaa kun isä oli puhellut johtajattaren kansa kahden kesken, oli Elli seisonut käytävässä yksin. Käytävä oli pitkä ja soikea ja kaikui kuin kellari, jos vähänkin liikahti tai rykäisi. Ovia siellä täällä kumahtaen aukeili ja sitten ne vielä kovemmin kumahtivat kiinni. Askeleita kuului lähenevän ja etenevän, välistä aivan pään päällä, ja kun ne olivat toisessa päässä käytävää, tuntui Ellistä, että niitä oli koko kirkkojoukko, jotka sieltä tulivat. Kolme neljä tyttöä niitä vain olikin, hänen kokoisiaan, jotka hänen ohitsensa juoksivat. Kun he hänet huomasivat, seisahtuivat ne katsomaan, supisivat jotain toistensa korviin ja juoksivat sitten nauruaan pidätellen eteenpäin. Elliltä oli itku päästä, kun tuntui niin surkean turvattomalta tässä yksin seistessä.

Sama tuntui nyt taas pöydässä istuessa, vaikka kyllä oli isäkin läsnä. Tuon vieraan neidon koko olento, säännölliset ja vaaleat kasvot, huolellisesti kammattu tukka ja taitaviin sanoihin sovitettu puhe— aivan niinkuin olisi kirjaa lukenut—sitten vielä laihat ja pitkät sormet, se kaikki oli niin ikävää ja kylmää ja kolkkoa, että hirvitti ajatellessa, kuinka tänne yksin jäisi. Kiiltävän valkoinen pöytäliina, hopeapäiset veitset ja tarkasti leikatut leipäpalaset, niissäkin oli jotain, joka kokonaan otti pois rohkeuden ja itseluottamuksen.

Ja illalla maata pannessa, kun isäkin jo oli mennyt, tuli Ellille, kylmien vieraiden lakanain väliin laskeutuessa, niin surkean ikävä äitiä, että hän pullahti täyteen itkuun ja veti peitteen korvilleen saadakseen oikein rauhassa itkeä, ettei kukaan kuulisi. Ennenkuin hän nukkui, tuntui hänestä itsestäänkin, että hän on semmoinen riepu, jonka saattaisi repiä kuka tahansa eikä hän taitaisi mitään.

Aamulla noustua oli vähän turvallisempaa, mutta kouluun mentyä uudistui entinen turvattomuuden tunne. Ei tahtonut osata mitenkään olla, ei tiennyt, mitä tehdä, ja muut sen näkyivät tietävän kaikki. Ja kun hän ei osannut, niin toiset tytöt katselivat häntä pitkään ja muutamat osoittelivat sormillaan. Kaikki oli sitten ihan toisenlaista kuin kotona, isoa, kylmää ja kulumikasta ja joka paikka niin sileäksi maalattua.

Hajukin pulpeteissa oli omituinen ja vieras.

Kotona asunnossa taas ei tahtonut lähteä ainainen arkuus. Oli yhä pelko siitä, että liikkueessaan romahuttaa jotain tuolia tai kompastuu mattoon. Tai pääsee puhuessa joku ääni, joka on liian kova täällä kuulumaan, ja säännöllinen täti siitä heti häneen katsahtaa.

Maata pannessa ratkesi taas kaikki ikävä, mikä päivän kuluessa oli sydänalään kokoontunut, katkeraan itkuun, vielä katkerampaan kuin eilen illalla. Eikä se nyt helpottanut vähääkään, yhä eneni vain. Ja kun näki yksinäisen, pienen sängyn, tuli semmoinen työnnähdys sydäimestä, että piti paiskautua pöytää vasten ja painaa nyrkki suun eteen, ett'ei pääsisi kirkahdus tulemaan. Ja kun se siinä olisi kuitenkin päässyt ryöstäytymään, piti rientää sänkyyn ja tukehuttaa se tyynyyn.

Siinä suullaan ollessa rupesi tuntumaan siltä, että tähän paikkaan kuolee, jos ei pääse kotiin, eikä voi elää tätä elämää yli huomisen päivän. Pitää taas mennä kouluun, kaikki katsovat ... ei osaa olla eikä tiedä, mihin istua ... asettelevat ja neuvovat, eikä ymmärrä, ja toiset tytöt katsovat ja nauravat keskenään...

Ja taas tuli työnnähdys sydäimestä ja tuntui, että se halkeaa...

Hän lähtee, lähtee nyt heti kohta kotiin takaisin! Hän karkaa täältä ja kävelee jalan, ja kysyy, missä päin on koti... Mutta ulkona satoi ja tuuli ja se rupesi peloittamaan. Ja kun silloin rupesi näyttämään, ettei ehkä uskallakaan lähteä, niin taas työnnähti sydämessä, että koko ruumiiseen koski...

Mutta hän kirjoittaa äidille kotiin, että äiti tulee tänne ja ottaa pois ... eikä hän, ennenkuin äiti joutuu, lähde kouluun eikä liiku minnekään tästä huoneesta eikä syö mitään. Hän on tässä näin ... vaate päällä ... siihen asti...

Elli itki itsensä nukuksiin ja nukkui vaate päällä aamuun saakka. Ja yöllä hän näki unta, että oli kotona äidin sängyssä ... sen selän takana seinän puolella ... pienessä kyttyrässä koko tyttö, pää äidin tyynyn nurkalla. Ja niin hän näki pitkään sitä unta, että aamulla herätessä ensin oli kotona olevinaan. Eikä selvittyä tahtonut pitkään aikaan muistaa, missä oli. Mutta kun silmä sattui ikkunaan, niin näki tädin kävelevän ulkona aamupuvussa kukkiaa katsellen. Ja siitä muisti taas kaiken muunkin. Itku oli pulpahtamisillaan, mutta samassa tuli pelko, että jos täti tulee ja näkee, että on vaate päällä maannut ja ehkä on siitä vihainen. Sillä Ellistä tuntui siltä, että se semmoisesta on vihainen, eikä hän tiennyt, kuinka olisi ollut, jos olisi hänelle joku vieras ihminen ollut vihainen.

Koulussa oli sinä päivänä vähän parempi, osasi jo neuvomatta istua paikalleen ja tiesi, milloin pitää nousta ja vastata. Ei tullut itkukaan, eivätkä ne niin enää katsoneetkaan. Sitten kävivät vielä kaikki ne tytöt, jotka istuivat samassa huoneessa kuin Elli, voimistelutunnilla kävelemässä ja Elli sai nähdä kaupunkia.

Niin että, vaikka illalla vieläkin rupesi itku pullahtelemaan, ei se kuitenkaan pitkälle päässyt. Ja kun väsytti, niin nukkuikin ennen.

Päiviä myöten sitä vähitellen alkoi tottua siihen elämään. Ja kun tuli työtä ja läksyjä pantiin kotona luettaviksi, niin ei niin joutanut ikävätäänkään enää ajattelemaan. Ei itku kuitenkaan kaukana ollut, ei kurkkua alempana. Siellä se vielä monet viikot asusti ja pulpahti aina vähän väliä esille koulussa ja muualla, välisti yht'äkkiä ja tietämättä aivan.

Muutamia viikkoja oltuaan rupesi Elli jo kuitenkin vähän ympärilleen katselemaan ja silloin tällöin tulla hypähti naurukin muutamista somista asioista, ja itku oli laskeutunut ihan kuiviin. Koulussa oli muutamia hauskoja tyttöjä, ja niille piti väkisinkin nauraa, kun ne ilveitään tekivät, silloin kun opettajat eivät olleet näkemänsä. Niillehän ne ilvehtivätkin juuri ja niitä matkivat. Piti nousta oikein paikoiltaan välitunneille välistä ja mennä niitä katsomaan. Ihan osasivat ne sillä äänellä panna kuin opettajat ja olla aivan kuin ne. Ja kun Elli heitä vähän aikaa katseli, tuntui hänestä, että hänkin osaisi tehdä samalla lailla. Ja kotona hän matkikin, itsekseen kamarissaan, mutta koululla ei uskaltanut. Peloitti se, että kaikki kokoontuisivat ympärille ... ja se se juuri peloitti.

Ja kun mieli sitä mukaa keveni, rupesi Elli ajattelemaan olojaan ja katselemaan enemmän ympärilleen. Somaahan oli tämä elämä täällä koulussa ja aivan toisenlaista kuin kotona. Ei sitä olisi semmoiseksi osannut luulla, ennenkuin näki. Huoneetkaan eivät olleet semmoisia kuin siellä pappilassa, saleja ja kamareja vain, eikä yhtään pirttiä. Ruuatkin aivan erilaisia, voita ei saanut joka ateriaksi ja maitoa vain yhden lasin kerrallaan. Mistähän ne senkään saivat, kun ei näkynyt lehmii missään?

Siitä kirjoitti Elli äidilleen ja muista asioista myöskin...

Se lukeminen se oli täällä kaikilla työnä, ja kun ne eivät sitä tehneet, niin olivat jouten. Kaikki lukivat, aikaihmisetkin, eikä tätikään paljon muuta tehnyt...

Se hänen oma lukemisensa oli semmoista, että piti joka päivä kotona oppia määrätty määränsä ulkoa, ja joka ei osannut, sen piti lukea erikseen uudelleen, ettei mitään unohtuisi. Ennenkuin kaikki osasi ulkoa, niinkuin katkismuksen, ei saanut liikahtakaan pöytänsä nurkalta minnekään. Täti tuli aina vähän päästä luettamaan, ja jos ei osannut, niin hän sanoi, että täytyy pitää ajatuksensa koossa eikä antaa niiden muualla kulkea, mutta ei sitä tahtonut kuitenkaan sen paremmin oppia. Sitten vasta sai mennä ulos pihalle, vaikka se oli hyvin pieni ja ahdas, ja keskellä oli pyöreä penkki, jossa oli keltaisia ja punaisia kukkia. Kadulle ei saanut mennä, joka oli leveämpi kuin maantie, mutta ei ollut ojia, ei portistakaan katsomaan, vaikka olisi sinne vähän näkynyt huoneiden yli sitä suurta mäkeäkin, jota oli ensin luullut kaupungiksi. Mutta kaupunki oli hyvin alhaalla...

Joka keskiviikko ja lauantai oli lupa jälkeen puolenpäivän ja täti lähti kävelemään kadulle ja puistoon ja otti mukaansa. Puistossa oli nurmikkoa vähäisen, mutta ei saanut kulkea kuin tietä myöten. Täti käveli aina hyvin hiljaa, että tahtoi väsyttää rinnalla kulkiessa. Ei saanut juosta eikä hyppiä, vaikka olisi välistä mieli tehnyt, ja piti astua lyhempiä askelia kuin siellä kotona ja pitää tätiä kainalosta kiinni... Se oli niin hassua, kun sitä ajatteli.

Lauantaina jälkeen puolenpäivän, kun hyvästi jouti, kirjoitti Elli näistä äidilleen ja ajatteli viimeistä kirjoittaessaan, että kun äiti sen lukee, niin eiköhän naura vähäisen, ja mitähän ajatellee.

Mutta äidiltä rupesi tulemaan niin kummallisia kirjeitä. Ei ollenkaan näkynyt, että se äidistä olisi ollut hassua, minkä Elli oli luullut olevan. Ja sitten hän käski Ellin olemaan opettajilleen kuuliainen eikä suinkaan hänen matkia, joskin muut matkivat. Ja jos oli ikävä, niin sen sai parhaiten karkoitetuksi sillä lailla, että luki Jumalan sanaa, ja hyvä oli siihen tottua jo pienuudesta pitäen. Piti rukoilla Jumalalta apua myöskin läksyjen oppimiseen, niin kyllä ne sitten osasi... Sitten äiti kirjoitti muista asioista väliin ja lopussa taas samaa, mitä ensin.

Mutta ei Elli sitä kirjettä ymmärtänyt, eikä hän tullut enää kouluasioista äidilleen kirjoittaneeksi.

Sitä mukaa kuin oli ja asettui elämään, sitä mukaa siihen yhä enemmän tavastui, ja kun rupesi koulussakin paremmin käymään, niin tottui niihin suuriin kaikuviin huoneisiinkin ja kulmikkaihin pulpetteihin ja omituiseen hajuun, mikä joka aamu sisään astuessa lemahti vastaan. Ikävin oli aamusella herätessä. Mutta ajoittain oli halukin kouluun, ja se oli silloin, kun tiesi, että opettaja tuo maanpallon luokalle ja sitä siellä näyttelee. Se oli suuri pyöreä pallo ja siinä koko tämä maailma, kaikki maat ja vuoret, ja opettaja pyöräytti sitä kädellään ja sanoi, että niinkuin hän sitä pyörittää, niin pyörii koko maailmakin... Ja se kävi yhtenä vilinä ja viilsi niin kummasti rinnassa, kun sitä katsoi. Hirvitti melkein, kun ajatteli, että koko maailma ... hui! ... mutta kuitenkin teki mieli katsoa. Ja kun pallo oli luokalla, seisoi Elli välitunnit sen ääressä, katseli joka taholta ylhäältä ja alhaalta, pyöritteli sitä lakkaamatta, hiljemmin ja kovemmin, ja unohti kaiken muun. Kerran vilahti mielessä omituinen ajatus, että pyörittääköhän Jumalakin oikeata maailmaa näin ja mistähän kohti aina antaa kädellään vauhtia, kun rupeaa seisahtumaan. Mutta vaikka se oli niin hullu ajatus, että piti sille itsensäkin naurahtaa, niin tuli ajatus aina kuitenkin eikä tahtonut lähteä. Mutta kun pallo vietiin muille luokille, niin oli Ellillä sitä ikävä monta päivää.

VI.

Mikkelin päivänä oli koululla lupa ja oli päätetty tehdä yhteinen kävelyretki sille suurelle mäelle, joka oli vähän matkaa kaupungista ja jonka keskelle oli iso torni rakennettu.

Monta päivää ennen puhuttiin koulussa siitä, mitä kukin päällensä panisi...

—Minä panen mustan hameen ja sinisen merimiehenpuseron...

—Minä sinisen hameen ja vihreän puseron ja kiiltovyön...

—Minä myös ja pienen puukon vyölle...

—Minä otan nahkalaukun vielä, jossa kannan makeisia...

—Mitä makeisia sinä otat? ... minä otan teeleipiä...

Elli ei osannut puuhata mitään, ei erilaisia vaatteita eikä evästä matkalle. Koko ajan pyöri vain hänen mielessään mäki, jonne oli määrä mennä ja joka kuului olevan hyvin korkea. Hän ajatteli linnäkeä, joka näkyi kotiin kellarin katolle ja joka oli korkea sekini. Itse ei hän ollut siellä käynyt, mutta oli kuullut

kirkkomiehiltä, jotka sieltä olivat, että sinne näkyi paljon maailmaa ja monta kirkkoakin kirkaalla säällä...

Yöllä hän näki unta, että rupesi kuin kotona kellarin katolta ylös ilmaan viemään ja vei linnäkeä kohti halki ilman. Ja semmoista vauhtia vei, että vihleksi sydämessä ja ojensi tukan taapäin hulmuamaan, niin että juuresta oli tiukalla. Ja sivukin vei linnäestä. Ja koko linnäki ei näyttänyt korkeammalta kuin kellarin katto koivun latvasta katsoen. Sinne vei paljoa ylemmitse, pilvien sisään ja yläpuolelle niitä, niin että tuli pelko mieleen ... ja kun siitä heräsi, oli jo aamu tullut.

Aamulla koulun pihalle tullessa olivat muut tytöt jo siellä ja lähtemässä. Kaikilla oli niillä kauniit, sievät puvut ja he hyppelivät toistensa kanssa ja näyttelivät itseään toisilleen. Ellillä oli tavalliset vaatteensa, kotona tehty harmaa palttoo ja puolisaappaat, jotka olivat vähän isot. Ei hän ennen ollut sitä niin huomannut, mutta nyt se vähän vaivasi ja alkoi tehdä alakuloiseksi. Hänestä tuntui taas turvattomalta ja yksinäiseltä ... eikä hänellä ollut ketään, jonka kanssa olisi oikein ollut. Ja hänestä näytti, että tytöt silloin tällöin häneen katsahivat, vaikka ei kukaan mitään sanonut.

Niin kauan kuin kaupungin läpi kulettiin, vaivasi tämä yhä, mutta tullin ulkopuolelle tultua haihtui vähitellen ikävä. Alkoi näkyä peltoja ja niittyjäkin, ja käveltiinkin ihan oikeata maantietä myöten, jonka oli ojat kahden puolen ja niiden takana aivan tavallista pisteaitaa niinkuin kotona. Talojenkin ohi kulettiin, ja ne olivat melkein samanlaisia kuin kirkonkylässä. Eräaseen vei aivan semmoinen kuja kuin lukkariin ja näkyi ihan yhdennäköinen punainen portti. Vähän matkan päässä oli metsäkin ja metsän rinteessä aho.

Kulkiessa ja katsellessa kasvoi ilo entiselleen ja eneni yhä. Palttoo painoi päällä, ja Elli riisui sen käsivarrelleen. Muut tytöt juoksivat edestakaisin sinne tänne, hyppelivät ja tavoittelivat toisiaan kiinni. Ellin valtasi sama riemu, ja hänestä tuntui, että ne nyt kaikki ovat hänelle vanhoja tuttuja, vaikka ei hänellä koulussa vielä ollut yhtäkään, jonka kanssa olisi ollut oikein tuttu...

Tultiin lähelle metsän rantaa, ja joku ehdotti sitä, että kuka ennen ennättäisi sinne. Kaikki lähtivät juoksemaan, ja Elli oli kaikista eillimmäisin. Ja hän tuli siitä niin iloiseksi, että tempasi muutamata tyttöä kädestä ja nauroi ja pyöritti häntä ympäri.

Mutta tyttö suuttui...

—Kummako sen on juosta, jolla on niin pitkät sääret kuin vasikalla?

—Näittekö, kuinka hän harppasi kuin kurki ja palttoo hulmusi käsivarrella kuin siipi...

—Suoraan hän kyllä osaa, mutta jos ollaan hippasilla ... ota kiinni!

Ja samassa tempasi muuan toinen tyttö palttoon hänen käsivarreltaan ja alkoi juosta sen kanssa. Elli ei saanut häntä kiinni, eikä hänellä ollut enää halua juostakaan, kun kaikki seisovivat ja katselivat ja olivat tytön puolella. Vähän matkaa hän juoksi tytön jälestä, mutta se teki niin sukkelia mutkia, että oli mahdoton häntä saavuttaa. Aikansa Ellin edessä hypelyään heitti tyttö palttoon aidanseipään nenään ja juoksi itse muiden joukkoon.

Mutta Elliltä oli ilo mennyt. Hän herkesi viimeiseksi ja käveli ääneti.

Oli kuitenkin joukossa tyttö, joka häntä vähitellen lähenei, kun alettiin nousta tietä myöten ylös mäelle. Ensin se kulki hiukan edellä ja katsahti silloin tällöin jälkeensä vähäisen, mutta ei mitään virkkanut. Siitä vähitellen sujui rinnalle ja rupesi puhelemaan. Se oli saman luokan tyttöjä kuin Elli ja kysyi, mitä heillä olikaan huomenna läksynä ... hän ei itse oikein muistanut... Saksan sanoja oli ja maantiedettä... Tyttö tarjosi Ellille makeisia laukustaan ja käski ottaa vielä enemmän ... niin monta kuin vain tahtoi. Tytön nimi oli Sigrid, ja Elli rupesi pitämään hänestä yhä enemmän, kuta korkeammalle mäkeä kohottiin...

Vaikka tie kulki korkeata metsää, niin ettei voinut kupeelleen nähdä, kuinka paljon mäki kohosi, alkoi Ellin sydänelässä yhä enemmän tuntua tuommainen kummallinen tunne ... välistä ahdisti sydäntä kokoon ja toisin vuoroin avarti sitä, niin että piti uudelleen ja aina uudelleen henkeänsä vetää. Ja silloin olisi tahtonut olla pitkä, niin että olisi puiden latvojen yli kurkottamaan ylettänyt.

Yht'äkkiä oli siinä torni edessä, keskellä pientä aukkoa, ja se kohosi paljoa korkeammalle kuin puiden latvat. Ne, jotka olivat edeltä kulkeneet, ne jo juoksivat parhaillaan ylös torniin, niin että pitkissä portaissa kumisi. Ja se ylöspäin kiertävä kumina se riipaisi sydämen pohjasta niin mukaansa, että piti palttoo käsivarrelta maahan nakata ja kiiruhtaa ylös muiden jälkeen... Ja niin tuntui, että jos ei juokse, ei saa nähdäkään enää ja että muut sen ennen ottavat ja vievät kaikki...

—Odota, Elli! Elä jätä! huusi toveri jälkeen.

Mutta Ellillä ei ollut aikaa odottaa. Hän jo rappusia harppasi, ikkunain ohitse riensi, vilkaisi kiireesti niihin ja näki niistä jotain, joka melkein kuin lennättämällä yhä ylemmää lennätti ja paisuttamalla paisutti sitä tunnetta, joka oli mäkeä noustessa siellä syntynyt ja alkanut tuntua.

Ja semmoisella vauhdilla tuli hän ylös torniin, että kaikki, jotka siellä olivat, hänet huomasivat ja väistyivät hänen tieltään.

Ja heidän välitsensä hän näki semmoista, jota ei ennen ollut vielä unissaankaan aavistanut ... ja se löi vastaan semmoisella kirkkaudella ja suuruudella, että hän ihan säikähti sitä ja jäi siihen paikkaan sitä katsomaan, voimatta hengittääkään. Ja se tuli niin yht'äkkiä ja aukeni eteen niin suurena ja mahtavana, että sydän vei veret poskilta ja koko ruumiissa vavahti. Ääretön joukko kimmeltäviä vesiä edessä, ja saaria, ja salmia, ja kauempana siintäviä vaaroja!

Mutta sitten syöksi sydän ilon tulemaan ja riemun huudahdus pääsi huulilta ja pääsi monta kertaa. Ja hän hyppi ja löi käsiään yhteen...

—Voi, voi, katsokaa, katsokaa!

Ja hän kuvitteli, että muut tytöt ovat siitä yhtä riemuissaan...

—Tytöt, tytöt!... Vo-oi! Näettekö! Katsokaa ... katsokaa!... Tuonne, tuonne!...

—Niin, niin, no mitä sitten! sanoi ensimmäinen tyttö, jonka puoleen hän kääntyi ja tarttui käsivarteen kiinni ja pudisti sitä...

—Eikö se ole, eikö se ole...?

—Mitä se nyt on niin erinomaista ... olen minä sen nähnyt monta kertaa ennen. Elähän nyt sentään...

Ja tyttö irroitti olkapäitään nykäisten käsivartensa Ellin käden puristuksesta...

Samassa tuli johtajatar Ellin luo...

—Koetahan vähän hillitä itseäsi ... sinä olet liian raju...

Johtajatar hymyili ja näytti Ellistä vähän pilkalliselta. Tytöt myöskin hymyilivät ja katsoivat häneen samalla lailla kuin johtajatar.

Ellistä tuntui kuin olisi kylmää vettä hänen niskaansa kaadettu ... ja hän vetäytyi syrjään.

—Voit sinä katsella, sanoi johtajatar vielä, mutta ei oikein sovi hyppiä noin...

Ei Ellin tehnyt mieli enää katsella. Häntä hävetti niin, että oli itkuun purskahtaa heti kohta. Niin kauan pidätti hän sitä kuitenkin, että ehti laskeutua alas tornin katolta. Katon alla se pääsi tulemaan, ja alimpaan kerrokseen päästyään heittäytyi hän penkille nurkkaa vasten, ja siinä tuntui taas se surkea turvattomuuden tunne enemmän kuin milloinkaan ennen. Hän oli innostunut ja hyppinyt ja käsiään yhteen lyönyt ... ja muista se oli naurettavaa ... ja luultavasti ne vieläkin siellä puhuvat siitä ja ehkä joku häntä parhaillaan matkii. Ja se hävetti häntä niin, että hän olisi heti tahtonut vajota sillan alle piiloon tai jonnekin pois koko paikasta... Hän hyppäsi ylös ja aikoi juosta metsään, mutta silloin hän säikähti sitä, että ne kaikki hänet tornista näkevät ja huutavat hänelle. Sen sijaan hän jäi taas istumaan tornin sisään entiseen nurkkaansa. Seinään päin hän istui ja siinä oli rako seinässä, josta näki metsään ja josta tuuli silmiin. Siinä katsellessa jäähdytti hänen mielensä vähäisen.

Itkun välistä vilahti yht'äkkiä mieleen, mitä hän oli tornista nähnyt, nyhkiminen taukosi, ja henkeään pidätellen hän sitä muisteli. Mutta sitten taas ne pilkalliset katseet ja tyttöjen pidätetty nauru ... ja itku voitti uudelleen vallan. Väliin taas kuohahti mielessä niinkuin kotona silloin, kun isä oli pilkannut, ja hän oli ylös hyppäämällä ja torniin rientämällä... Ja siellä hän vaatii ne herkeämään, käskee olemaan vaiti ja kieltää heidät häntä katselemasta ja hänestä puhumasta...!

Mutta hetkellinen kiukku sulii uuteen itkuun, ja sen sijaan alkoi peloittaa, että jos ne kohta sieltä tulevat ja kuinka hän ... minne hän sitten...?

Ja yht'äkkiä rupesivatkin ne sieltä tulla romistamaan alas. Säikähtäen hyppäsi Elli ylös, aikoi juosta jonnekin, mutta ei tiennyt minne, ja painautui lopuksi yhä tiukemmin nurkkaansa vasten, silmät kiinni ja nenäliina suun edessä. Kuului, kuinka jalkojen kopina läheni yhä ja kierti yhä alemmaksi. Ja kun ne olivat pään päällä toisessa kerroksessa, tuntui aivan, että koko lattia putoo päälle ja rutistaa alleen. Eikä tahtonut saada huutoa estetyksi tulemasta.

Alasillalle tultuaan juoksivat tytöt ensin ohitse, mutta sitten luultavasti hänet huomasivat, koska tuntuivat seisahtuvan selän taa.

—Tuossa hän on tuo tyttö ... mitä varten hän siinä on? kuuli Elli takanaan kuiskattavan. Hän tunsi, että hänen olisi pitänyt nousta pois tästä, mutta kuitenkin hän jäi siihen liikkumatta paikoilleen. Hän kuuli, että tytöt alkoivat yhä kovemmin puhella toisilleen hänestä, ja muuan sanoi: »Katsokaa, katsokaa! —näin!» Ja luultavasti matki hän häntä, koska tytöt purskahtivat nauramaan...

Mutta silloin kuuli Elli, että joku alkoi heitä torua ja käski heidän mennä pois. Se oli Sigrid, ja Elli uskalsi kohottaa päätään. Samassa kuului opettajain askeleita ylhäältä, ja tytöt alkoivat mennä ulos...

—Tule pois, Elli ... elä huoli heistä mitään ... lähde nyt, ennenkuin opettajat tulevat ... tässä on palttoosi...

Elli nyyhki vielä kauan aikaa alas mennessään, mutta rauhoittui kuitenkin vähitellen. Koko matkan kotiin saakka he kulkivat yhdessä ja puhelivat keskenään ... kouluoloista ja minkä lukeminen mistäkin tuntui vaikeimmalta. Ja söivät Sigridin makeisia... Sigrid osaa soittaa pianoa, mutta Elli sanoo, ettei hän ole milloinkaan ... eipä paljon kuullutkaan soitettavan.—Hänen pitää tulla Sigridin luona käymään, niin saa kuulla... Onko Ellillä veljiä?... Sigridiltä on aivan hänen ikäisensä veli, ja hän pitää hänestä äärettömän paljon ... eikö Elli ole häntä nähnyt ... hänellä on ruskea palttoo ja kähärä musta tukka... Sillä lailla kului matka hauskesti ja nopeasti, ja erotessa käski Sigrid Ellin käymään hänen luonaan. Ellistä tuntui niin kummallisen keveältä, että hän Sigridistä erottuaan teki hyppyaskeleita ja hyrähteli lauluun. Mutta siitä hän säpsähti, että jos joku sen oli nähnyt, ja muisti taas, miten hänelle oli käynyt tornissa. Maata pannessa ja sängyn nurkkaan kyyristyessä tuntui aivan, että hän oli samalla paikalla tornin nurkassa ja että ne sieltä tulla romistivat alas ... ja rupesi siitä sydän ja koko ruumis vapisemaan ja vapisi, kunnes hän nukkui.

VII.

Mutta seuraavana päivänä oli koulussa paljokaan hauskeampi ja helpompi olla kuin milloinkaan ennen.

Sigrid tuli heti luo ja vei hänet erikseen, ja he istuivat molemmat yhdessä kaupunkien kartalta etsimään. Välitunnit he olivat myöskin yhdessä, eikä Sigrid ollut ollenkaan muiden tyttöjen kanssa. Sitten saattoi hän Elliä kotiin ja Elli häntä. Päivä päivältä rupesi heistä tulemaan yhä paremmat ystävät. Ellistä ainakin siltä tuntui, ja hän kysyi sitä Sigridiltä, ja Sigrid sen nauraen myönsi. Elli sanoi, että nyt hänellä on paljon hauskeampi olla koulussa kuin ennen. Mutta jos Sigrid yht'äkkiä ei olisikaan enää hänen ystävänsä, niin ei hän sitten yhtä päivää jaksaisi koulussa olla.

—No, elä sinä semmoisia ... me ollaan aina hyviä ystäviä! sanoi Sigrid iloisesti ja pyörähytti Elliä vyötäisistä ympäri.

Ja yksissä he olivat paitsi koulussa melkein joka ilta toistensa kotona, vuorotellen jommankumman, useimmiten kuitenkin Sigridin. Siellä he lukivat yhdessä läksynsä, kuulustelivat toisiltaan ja toisiaan neuvoivat. Elli se oikeastaan oli, joka neuvomista tarvitsi, Sigrid osasi ja ymmärsi kaikki melkein kuin itsestään. Sigrid sai neuvoa eikä kyllästynyt, vaikkei välistä millään lailla tahtonut saada tajuamaan muutamia asioita. Ellistä tuntuikin välistä, että hän on niin hirmuisen yksinkertainen ja melkein typerä esimerkiksi luvunlaskussa, että häntä oikein hävetti. Ja hän valitti sitä Sigridille ja kysyi, eikö hän hänenkin mielestään ole hyvin yksinkertainen ja typerä.

—Minun pappa sanoo, ettei kaikilla voi olla taipumusta samaan ja että toisilla on toiseen ... ja kyllä sitä tottuu. Niin pappa sanoo... Mutta heitetään nyt ne luvut ja haastellaan...

Siitä Elli aina rauhoittui. Ja kun Sigrid pyysi »haastelemaan» ja kun kirjat oli pantu kiinni ja vedetty tuolit vähän kauemmaksi pöydästä, niin silloin oli Ellin vuoro olla etevä, jos Sigrid oli ollut siihen asti. Kun haasteltiin, niin Elli, kerran alkuun päästyään, kertoi ja Sigrid häntä kuunteli.

—Kerro nyt taas! Kuinka se olikaan, kun sinä siellä kotona kiipesit puuhun ja kun sinä katselit alas ... ja kun sitten ajattelit, että jos olisit lintu...

—Niinhän se oli, mutta johan minä olen siitä kertonut.

—Entäs se, kun tulit kaupunkiin ja kun luulit ... kuinka sinä luulitkaan, että kaupunki oli?

—Minä luulin, että se oli siellä mäellä, ja niin minä luulen aina vielä nytkin, kun muistan sitä enkä ensin ajattele...

—Miksi sinä niin mäkiä rakastat?

—En minä tiedä...

—Onko sinun kotisi mäellä?

—Ei se ole mäellä ... se on järven rannalla, ja meillä on nuottakota ja kaksi venettä...

—Minkälainen on nuottakota?

—Se on semmoinen ... etkö sinä ole milloinkaan nähnyt?

—En minä ole, mutta kerro nyt...

Elli kertoi mielellään kaikesta, mitä maalla oli ja jota ei Sigrid ollut nähnyt, ja Sigrid kuunteli yhtä hartaasti kuin Elli kertoi.—

—Voi, kuinka olisi hauska olla siellä maalla ... minä en ole milloinkaan oikein maalla ollut...

—Tule meille ensi kesänä!

—Kyllä minä tulen ... minä tulen koko kesäksi...

Ja niin se oli päätetty varmaksi asiaksi ja siitä puhuttiin monena iltana, ja Elli sen aina mielellään puheeksi otti. Eikä hän ollut milloinkaan niin hyvillään kuin silloin, kun sai Sigridin siitä innostumaan ja kyselemään ja häntä hartaasti kuuntelemaan. Silloin hän Sigridistä eniten piti ja häneen oikein luotti.

Mutta toisin ajoin oli Sigrid vallattomalla päällä, ja silloin ei Elli hänestä hetikään niin paljon pitänyt. Kerrankin he taas juttelivat, ja Sigrid kuunteli hartaasti...

—Muistatko sinä, kun sinä ensi kerran tulit tänne meille.. ~

—Niin, ja pelkäsin niin, etten millään lailla tahtonut tulla sisään illalliselle...

—Mikset?

—Siksi, että minä en millään lailla olisi rohjennut ... siellä olisi ollut sinun isäsikin, ja se on minun mielestäni niin korkea ... enkä minä vielääkään...

—Etkö vieläkään uskaltaisi tulla sisään?

—En, en vaikka mikä olisi...

Silloin Sigrid hyppäsi ylös ja juoksi oven luo...

—Elli, minä menen sanomaan papalle, että hän tulisi tänne sinua tervehtimään ... menenkö?

—Mitä sinä ... kuule! ... minä menen heti paikalla pois, jos sinä...

Sigrid kiikkui lukossa ja nauroi...

—Ja minä sanon hänelle sitten, että hän on sinun mielestäsi niin korkea...

—Sigrid! ... jos sinä vain...!

—Minä olen jo sanonut, minä olen jo sanonut hänelle sen...

Elli purskahti itkemään, ja Sigridin täytyi tarttua häntä käteen ja heittää ympäri huonetta ja pyörittää siksi, kunnes hänen vielä itkiessään täytyi ruveta väkisinkin nauramaan.

—Suotta, suotta, suotta!

Mutta silloin ei Sigrid Ellin mielestä ollut ollenkaan se sama Sigrid kuin muuten. Ei *hän* ainakaan olisi saattanut sillä lailla Sigridiä peloitella, vaikka olisi osannutkin.

Ja kun Sigrid tuli semmoiselle päälle, oli hänellä useampana päivänä peräkkäin halu tehdä samanlaista kiusaa.

Kun oli luettu ja haasteltu, vei Sigrid tavallisesti Ellin saliin, silloin kun ei ollut kotona ketään muita. Siellä oli piano, ja Sigrid soitti sitä, ja Elli kuunteli. Elli nojasi pianoon ja katseli Sigridiä ja välistä hymyili. Hän ihmetteli eikä voinut käsittää, kuinka Sigrid noin taisi ... sai kaikenlaisia ääniä ... ei katsellut sormiinsa eikä näyttänyt sitä ajattelevankaan... Itsestään se tuli, kovemmin ja hiljemmin, välistä poukahtaen ja sitten heti kohta hiljalleen liritellen. Elli oli oppinut tuntemaan muutamia lauluja,

joita Sigrid useimmin soitti, ja niitä hän aina pyysi soittamaan...

—Soita nyt sitä...

Sigrid soitti ja aloitti sitten toista...

—Mikä se on tuo?

Mutta useinkaan ei Sigrid silloin vastannut, soitti vain ja katseli Ellin ohitse jonnekin salia pitkin. Elli kysyi jotain muutakin, mutta toinen ei näyttänyt kuulevankaan. Ja vasta herettyään kysyi hän:

—Mitä sinä sanoit ... eikö se ollut kaunista?

Ei Elli tiennyt, oliko se ollut kaunista, ei hän ollut sitä kuunnellut ... saattoi kyllä olla ... mutta silloin hänelle aina tahtoi tulla paha mieli, ja hän oli Sigridin rinnalla mielestään niin kovin vähäpätöinen.

Toisin ajoin tuli iloisia lauluja. Sigrid nyökäytteli päätään pianon takaa, hymyili Ellille ja soitti niin kummasti, että hypähti Ellin sydänelässä.

—Se on polkkaa, se on polkkaa ... tanssi nyt, Elli, minä soitan...

—Niin, mitä varten sinä niin sanot, kun tiedät, etten minä kuitenkaan osaa...

—No, minä opetan...

Ja Sigrid koetti opettaa Elliä asettamaan jalkojansa sen mukaan kuin hän itse asetti omiaan ja rallatti. Ja Elli koetti myöskin rallattaa ja asettaa jalkojaan. Mutta ei se häneltä onnistunut, ei hän tahtonut oppia, eikä Sigridkään viitsinyt sitä kauan. Sen sijaan Sigrid itsekseen hyppeli ja rallatti ja väikkyi pitkin huonetta.

—No, Elli, mikset sinä tanssi ... tanssi nyt niinkuin minä ... anna minä vien ... ole sinä daami, minä olen kavaljeeri.

Elli koetti, mutta hän tunsu itsekin, kuinka kömpelösti hän hyppi.

Yht'äkkiä joku soitti eteisessä.

—Soitettiin, soitettiin ... joku tulee, Sigrid...!

Mutta Sigrid ei päästänyt Elliä irti. Pyöritteli ja heitteli ympäri salia...

—Päästä, Sigrid, päästä irti ... se on sinun isäsi...!

—Ei se tee mitään. Eikä se ole isä ... se on minun veljeni... Niin, Elli, sinä et ole nähnytkään vielä Arthuria...

Sigrid herkesi pyörittämästä.

—Ei, ei, en minä nyt ... mennään sinun kamariisi...

—Oletko sinä hullu?... Arthur, tule tänne tanssimaan!

—Voi, voi, minkätähden sinä ... en minä... Mutta Arthur tuli sisään, ja Sigrid veti Elliä kädestä häntä vastaan.

—Tässä on minun veljeni ... ja minun paras ystäväni. Se on Elli... Ei sinun tarvitse, Elli, niitata ... ei näin isot tytöt enää niiaa... Yhdenikäisille pojille saa kumartaa päätään niinkuin vanhat ihmiset ... näin!

Elli oli aivan hämillään. Mutta sittenkin täytyi hänen nauraa väkisin, kun Sigrid tarttui hänen vyötäisiinsä ja pyöräytti ympäri. Sigridin velikin hymyili.

Sigrid kiersi kätensä Ellin selän taa ja kääntyi Arthurin puoleen.

—Jahah, Arthur, teepäs tili, mistä sinä tulet?

—Koulustahan minä tulen ... etkö sinä näe, että minulla on kirjat...

—Osasitko läksysi?

—Kas, kas, kuinka sinä olet huolenpitäväinen...

—Tietysti et osannut...

—Minä osaan aina, mutta sinä et milloinkaan...

—Sanopa, Elli, enkö minä osaa ... todista hänelle...

—Osaako hän?

—Osa.—Ja siitä tuli Elli vähän rohkeammaksi, kun sen sanoi. Mutta ei hän vielä olisi uskaltanut katsoa Arthuria silmiin.

—Niin, no, nyt sen kuulis...

—Te tietysti olette yhdestä puolin.

Arthur meni salin yli toiseen huoneeseen, ja Elli katsahti hänen jälkeensä. Hänellä oli kähärä tukka ja semmoinen nuttu kuin suurilla herroilla. Sen oli Elli jo äsken nähnyt, että hänellä oli kaulustin ja rusetti ja kellonvitjat. Ja niin hän käveli kuin aikamiehet herrat.

—Eikös se ollut nätti poika, Elli ... mitä?

—En minä tiedä ... minun pitää nyt mennä kotiin...

—Etkö tiedä? Kuinka sinä et sitä tiedä ... etkö sinä nähnyt?

—Kyllä kai hän on...

Mutta silloin purskahti Sigrid hillittömään nauruun...

—Kyllä kai hän, kyllä kai hän on! Ja sen sinä sanot niin kauhean totisena, että ihan... Kyllä kai hän on! Ei, en minä osaa, mutta sano nyt vielä ... kuinka sinä sanoitkaan?

—Ei, no, Sigrid, hyvästi nyt, minun pitää nyt mennä.

—Minnekä sinulla on semmoinen hätä ... jäisit vielä tänne.

—Ei minnekään ... mutta kyllä minun täytyy mennä kotiin...

—Miksi sinä olet niin nolo? kysyi Sigrid Elliltä etehisessä.

—Enhän minä ... hyvästi nyt!

Sigridiä jokin hämäästi vaivasi, kun Elli oli mennyt, mutta hän pudisti sen pois ja meni Arthurille kertomaan, kuinka koomillisesti Elli oli sanonut: »Kyllä kai hän on».

Ennen maatapanoan Elli sinä iltana vähän itkeä nyyhkytti. Ei hän tiennyt itsekään oikein, mistä syystä, mutta hänestä tuntui, että se oli sentähden, että hänelle tuli yht'äkkiä ikävä kotiin. Mutta sitten ei hän nyhkiessään enää vähän ajan päästä sitä asiaa ollenkaan ajatellutkaan.

Hän muisti, että Sigrid taas oli ollut tuommoinen kummallinen, eikä hänestä oikein välittänyt... Ja sitten oli hän niiannut ... eikä hän ymmärtänyt, mitä niin naurettavaa siinä oli ollut, jota hän oli sanonut Sigridin veljestä ... se ehkä oli ollut tyhmää... Mutta ei hän kuitenkaan luullut, että hän siitä syystä itki.

VIII.

Elli oli seuraavana aamuna vähän alakuloinen koulussa ja tuli siksi yhä enemmän, kun kaikki muut olivat melkein kuin hurjia ilosta. Yöllä oli ollut kylmä, rannat olivat jo jäässä, ja muutamain päivän perästä aavistettiin luistinlupaa. Kaikki puhuivat luistelusta ja kaikki osasivat luistella. Elli oli tuskin nähnytään luisteltavan. Hän kulki äänetönnä toisten tyttöjen välissä, kuunteli heidän riemuaan ja koetteli lukea välitunneilla läksyjään. Sigrid oli eniten kaikista innostunut ... hyppeli ja löi käsiään yhteen. Ja koetti saada Elliäkin innostumaan...

—Etkö sinä osaa luistella, Elli ... etkö todellakaan osaa? Mitä?

—En.

—Voi sinua, kaikki muut osaavat!

Ja Sigrid ei pysynyt yhdessä kohti, riensi Ellin luota muuanne, muiden tyttöjen luo siitä puhumaan.

Ei Ellistä ollut se millekään, kun toisen päivän aamuna sitten julistettiin koko koululle luistinlupa. Hän vielä kirjojaan pulpetissaan järjesteli kotiin vietäväksi, kun muut tytöt jo olivat kaikki rientäneet tiehensä. Ellin ulos tullessa juoksisivat jo toiset kadulla, Sigrid eillimmäisenä.

Joukko koulupoikia, käsissä kullakin luistimet, tulla heilasi häntä vastaan, ja heidän joukostaan hän tunsu yht'äkkiä Arthurin. Pojat täyttivät koko katukäytävän, ja Elli koetti painautua huoneen seinää vasten niin likelle kuin suinkin. Häntä vähän hävetti ja peloitti, eikä hän tiennyt oikein, mitä se oli. Mutta kun pojat tulivat kohdalle, niin Sigridin veli tervehti häntä kohteliaasti ja nosti hattuaan. Elli oli ensin vähällä vastata niaamalla, mutta samalla muisti, että täytyy yhdenikäisille kumartaa. Ja siitä hän niin hämmentyi, että puoleksi niiasi, puoleksi kumarsi. Tästä hän taas säikähti niin, että jalat hervahtivat, ja tuntui niinkuin ei olisi paikaltaan päässyt.

Hän päätti, ettei hän mene jälle... Mitä hän siellä, kun ei osaa luistellakaan?

Mutta sinne hän kuitenkin meni, kun ikkunasta näki, että portin sivu kulki jälle päin niitäkin, joilla ei ollut luistimia.

Jäällä jo luisteltiin, mustanaan heilui pikku joukkioita sinne tänne. Kierä jää kiiksi päivän paisteessa ja ulvahteli salaperäisesti siellä täällä. Se hirvitti ja veti puoleensa samalla. Ja ennenkuin tiesikään, juoksi Elli juoksemalla alas rantaan.

Toiset luistelivat, toiset panivat luistimia jalkoihinsa, ja kaikilla oli kiire, ja kaikki olivat innoissaan, eikä kukaan joutanut Elliä huomaamaan.

Elli seisahtui rannalle katselemaan. Hän seurasi milloin mitäkin silmillään ja koetti katsella, kunnes katsottava katosi muiden joukkoon.

Sigrid luisteli siinä melkein hänen ohitsensa eikä huomannut häntä. Elli ihastui ja aikoi huutaa hänelle, mutta sitten ei kuitenkaan huutanut. Ja kun Sigrid vähän ajan päistä taas tuli ja vielä likemmitse, niin ajatteli Elli, että hän ei huuda ... ei, vaikka mikä tulisi, koska ei Sigridkään häntä huomaa.

Hän rupesi laskemaan luisua, mutta silmillään hän yhä seurasi Sigridiä. Siellä se leijaili, koetti kiertää ympyrään, mutta sitten kääntyi taapäin ja oli kaatua. Silloin luisteli hänen veljensä ohitse, Sigrid ojensi molemmat kätensä, veli otti kiinni ja auttoi häntä takaperin luistelemaan. Sitten alkoivat he luistella rinnakkain ja kiersivät monta ympyrää. Elli tarkasteli heitä koko ajan. Kauniisti ne luistelivat, veli varsinkin. Hän vaikka heilui ja äkkiä kääntyi, luisteli milloin taapäin, milloin eteen, milloin pitkän matkaa toisella jalalla vain, niin näytti Eilistä kuitenkin, että hän ei saattaisi milloinkaan kaatua.

Tuolla he seisovat nyt ja puhuvat jotain toisilleen.

Sitten yht'äkkiä luistelevat aivan suoraan Elliä kohti ja seisahtuvat hänen eteensä.

—No, täällähän sinäkin olet, sanoi Sigrid ja pyörähti luistimillaan Ellin ympäri. Koetti olla ystävällinen, mutta hänen käytöksensä oli kuitenkin vähän hätäisen kankeata.

—Voi, voi, kuinka on hauskaa! Minä en sinua ensin huomannutkaan, ennenkuin Arthur sanoi...

Eilistä näytti kuitenkin, että hän oli huomannut, mutta ei ollut huomaavinaan.

—Ettekö luistelekaan? kysyi Arthur.

—En minä osaa.

—Kyllä me opettaisimme...

—Niin, Arthur osaa niin mainiosti opettaa ... hän on minuakin opettanut.

Elli sammalsi jotain semmoista kuin ettei hän nyt tällä kertaa...

Arthur meni noutamaan työntötuolia.

—Minä en sinua ensin huomannutkaan ... missä sinä olet seisonut?

—Tässä minä olen seisonut koko ajan, sanoi Elli vähäinen katkeruuden värähdys äänessään.

—Arthur sinut huomasi ... hän oli tullut sinua vastaan äsken.

—Eikö hän sanonut mitään?

—Ei, taikka kyllä hän sanoi ... vaan en minä taida sitä sanoa...

—Kuule, Sigrid, mitä hän sanoi? ... sano nyt, hyvä Sigrid ... sanoiko hän, että...

—Mitä?

—Ei, ei ... en minä tiedä ... mutta mitä hän sanoi?

Arthur tuli jo vähän matkan päässä tuoleineen. Sigrid teki kierroksen Ellin ympäri ja sanoi ohi mennessään hänen korvaansa:

—Ei hän muuta mitään sanonut, kuin että sinulla on kauniit silmät...

Elli punastui eikä osannut mitään. Samassa tuli Arthur ja pyysi häntä istumaan tuoliin.

Elli istui ja häntä alettiin takaa päin työntää. Edessä ja kupeella luisteli, milloin missäkin, Sigrid ja hymyili hänelle, mutta poistui vähitellen. Elli vapisi vähän, kun kädellään puristi tuolin kaidetta. Mutta samalla oli niin sanomattoman suloista. Peloihiukan, mutta samalla oli kuitenkin hauska. Hän kuuli Arthurin takaapäin kysyvän, pelkääkö hän, johon vastasi, ettei hän pelkää.—Onkos hauska?—On.—Eikö hän ennen ole ollut työntötuolissa?—Ei ole ennen...—Nyt sen sijaan sitä kovemmin!—Ja Arthur lykkäsi kovemmin. Mutta Elli ajatteli sitä, mitä hän oli kuullut Sigridin sanovan, että hänellä on kauniit silmät ja että Arthur oli sen sanonut. Tuota ajatellessa tuli hän vapaammaksi ja sai rohkeutta puhella.

Melkein koko päivän Sigrid ja Arthur häntä työntelivät. Ja kun luistelivat, laski Elli lähitienoilla luisua.

IX.

Illalla oltiin Sigridin luona, ja nyt oli Sigrid taas Ellin mielestä hyvä ja semmoinen kuin hän olisi toivonut hänen aina olevan. Huomenna oli sunnuntai, eikä läksyjen luku häirinnyt. Tytöt istuivat Sigridin kamarissa ja söivät makeisia, joita Sigrid oli ostanut. Ei ketään ollut kotona. Arthurkin oli käsketty pois, että he saisivat rauhassa puhella.

—Meillä on salaisuuksia! sanoi Sigrid.

Ja niistä piti heidän nyt puhua. Sigrid oli jo jäältä tullessa sanonut, että hän aikoo puhua hyvin salaisista asioista ... hyvin salaisista.

Mutta ensin asetteli hän Ellin kaulaan omia, kauniita huivejaan ja kaulustimiaan, käski Ellin istua peilin eteen, purki hänen tukkansa ja palmikoi sen aivan uudella tavalla...

—Jos sinä, Elli, vain pukisit itsesi oikein, olisit sinä hyvin soma.

—Ole vaiti!—ja Elli teki jotenkin kädellään, niinkuin olisi ollut siitä vihoissaan, mutta vähän ajan päästä sanoi hän:

—Kuinkas minä pukisin, kun äitini ei anna!

—Niin, mutta olet sinä noinkin, kun tukka on tuolla lailla ... ja saat sinä vaikka milloin vain tahdot pitää minun huivejani ja kaulustimiani ... minulla on niitä jos kuinka paljon...

Sigrid penkoi ne kaikki laatikosta, jossa olivat hujan hajan...

—Saat ottaa, ota vain, mitä vain tahdot.

Elli oli niin onnellinen, ettei tiennyt, kuinka olla. Koko tämä päivä, jäällä ensin ja nyt täällä!

Tytöt elivät kaikissa huoneissa niinkuin tahtoivat. Soittivat, tanssivat, ja Elli ei mielestään enää tanssinut läheskään yhtä kömpelösti kuin ennen. Hän näki kauniin huivin heiluvan rinnoillaan, tunki tukkansa leiskavan takana, ja niin oli kuin se siellä olisi juuri sillä lailla leiskanut kuin hänelle parhaiten sopi. Eikä hän nyt ehkä olisi pakoonaan juossut, jos olisi kuullut soitettavan.

Mutta salaisuuksista tuli puhe vasta myöhemmällä:

—Tiedätkö sinä, Elli, mitä rakkaus on?

—En, mitä se on?

—Etkö todellakaan tiedä?

—Niin, no kyllä minä ehkä hiukan...

—No, sanopas, mitä se on!

—Eikö se ole sama kuin se, jos alkaa jostakin tykätä...

—Niin, niin, mutta onko se tytöstä vai pojasta?

—Eikö se ole kummastakin ... vaan en minä sitä niin tiedä...

—Etkö ole milloinkaan tykännyt kenestäkään pojasta?

—En minä ... oletkos sinä?...

Nyt tuli se suuri salaisuus...

—Olen minä, vaan sinä et saa sanoa kellekään, et kellekään, et milloinkaan ... lupaatko?

—Lupaan, lupaan...

—Vaan en minä ehkä sano...

—Tunnenko minä sen?

—Et taida tuntea ... et sinä sitä ensimmäistä varmaankaan tunne ... mutta toisen sinä ehkä tunnet...

—Toisen? Tykkäätkö sinä toisestakin?

—Voi, minä olen tykännyt jo monestakin ... ja niin ovat kaikki muutkin tytöt ... mutta en minä oikein muista niin kuin siitä yhdestä.—Vaan minäpä tiedän, kuka sinusta tykkää...

—Minusta ei toki tykkää kukaan eikä tulekaan tykkäämään ... ei milloinkaan...

—Tykkääpähän ... minä tiedän sen, kun se on sen minulle itselleni sanonut...

—Sinulle sanonut?

—Taikka ei oikeastaan sanonut ... en minä sano, kuinka olen saanut tietää, mutta minä vain kuitenkin tiedän...

—Sinä vain minua narraat...

—En narraa ... tuossa on käteni, etten narraa...

—No, kuka se on?

—En, sitä en sano, vaikka kuinka kysyisit ... sinä et saa suuttua, etten sano ... mutta minä en saa sanoa.

Huomaamatta siirtyi siitä puhe kuitenkin Sigridin veljeen. Sigrid hänestä ensin mainitsi, kummasteli, missä hän viiptyy, kun ei jo tule kotiin. Ja sitten hän sanoi, että hän niin erinomaisen paljon pitää veljestään.

Elli sanoi, että mahtaa olla hauska, kun on yhdenikäinen veli. Hänellä ei ole...

Ikäänkuin vähän leikillään rupesi Sigrid kertomaan, että Arthur oli vasta ollut rakastunut erääseen tyttöön, mutta ei hän nyt enää ole ollenkaan. Se tyttö oli ollut tuhma ja hyvin koketti ... kesällä oli Arthur hänet kokonaan unohtanut...

—Kuka se oli se tyttö? kysyi Elli vähän varovaisesti.

Ei Sigrid tahtonut sitäkään sanoa ... taikka kyllä sentään, kunhan ei Elli vain kellekään sano...

Ei, ei hän sano...

—Niin, no se oli Iida ... mutta ei Arthur hänestä enää pidä ... ei vähääkään...

Vähän aikaa he olivat vaiti. Sitten sanoi Elli:

—Minkähän tähden minä niin sitä sinun veljeäsi lienen pelännyt, kun ensi kerran hänet näin ... hän oli minusta niinkuin joku aikamies herra...

—Hän onkin jo melkein aikamies ... hänellä on jo partaakin vähän...

Hetken he olivat taas vaiti, ja Sigrid katseli Elliä silmästä silmään ja vähän hymyili.

—Mitä sinä naurat?...

—Enhän minä naura...

—Vaan katsot minuun noin...

—Minä vain ajattelen erästä asiaa...

—Mitä asiaa?

—Ohoh, en minä sano...

—Sano nyt ... ethän sinä olekaan minun ystävä ... kun sinulla on salaisuuksia...

—Niin, no, ei tämä olekaan mitään ... minä vain sitä ajattelin, että me olemme puhuneet sinusta hyvin paljon erään ihmisen kanssa...

—Milloinka olette puhuneet ... kenenkä kanssa?

—Erään ihmisen kanssa.

—Kenen, sano nyt, hyvä Sigrid, kenen...

—No, Arthurin kanssa.

—Vai niin, vai minusta te olette puhuneet ... sitten ei teillä mahtanut olla paljon puhumista.

—Oli, hyvin paljon.

—Ei ollut ... ei ollenkaan ... ei vähääkään.

Elli koetti olla välinpitämätön, mutta pelkäsi kuitenkin, että hänen äänensä vapisisi ja että Sigrid sen huomaisi.

—Anna, minä vähän laitan sinun tukkaasi ... Arthur sanoi, että sinulla on kauniit silmät ja kaunis tukka ... kauniimmat kuin kellään koko koulussa.

—Voi sinua, elä nyt lörpöttele...

Mutta Sigrid otti ja pyöräytti Elliä, ja Elli tunsu itsensä niin onnelliseksi, että vesi herahti silmään.

Ei niin kummalta ollut tuntunut vielä milloinkaan ennen kuin sinä iltana maata pannessa. Unesta ei puhettakaan!... Mutta sitten lisäksi ne omat ajatukset olivat niin oudot ... ja välistä sihisi poskissa ja oli paha olla. Mutta toisin vuoroin taas tuli hyvä mieli, niin äärettömän hyvä...

Niinkö todellakin oli, mitä Sigrid oli sanonut? Kauniit silmät, kauniimmat kuin kellään muulla työllä koko koulussa ... kuin Sigridilläkään. Niin oli Arthur sanonut ... Arthur!

Miten lie ollutkin, mutta näitä miettiessä syttyi kynttilä, joka jo oli sammuksissa ... ja siirtyi sängystään muuan peilin eteen ... ja tuli kaunis huivi kaulaan, pää kääntyili, ja tukka koetti asettua niin kuin se oli ollut silloin, kun se parhaiten sopi.

X.

Laskettiin mäkeä, ja sitä vauhtia meni, että vihlaasi sydäntä ja piirsi pitkin koko ruumista, tyttöjen varsinkin. Ne kirkkaisivat kimakasti ja peittivät silmänsä. Pojat ohjasivat kelkkoja, olivat polvillaan takana, huulet yhteen nipistettyinä ja toinen jalka vihaisesti lunta ilmaan pyryttämässä. Ne olivat panneet toimeen mäki-retken, kutsuneet tyttöjä ja tulleet kelkkoineen heitä noutamaan k:lo 3

iltapäivällä.

Arthur oli pannut mäkiretken toimeen ja kutsunut Ellin. He olivat jo hyviä tuttuja, melkein sinuttelivat toisiaan ... se sattui kuitenkin vielä vain välistä kuin vahingossa, mutta muuten kutsuivat he toisiaan nimeltä. Eikä Elli enää ollenkaan Arthuria ujostellut. Kyllä häntä oli hupakko ollut, kun oli silloin ensin aikonut pakoon juosta!...

Reippaasti he kulkivat, vuorotellen kelkkaa vetäen; sillä Ellikin tahtoi välttämättömästi vetää, vaikkei Arthur olisi antanut.

Kirjavana oli mäki jo laskijoita. Pitkänä mustana jonona nousi niitä sitä mukaa ylös kuin toiset kiitivät alas. Siitä he molemmat huomauttivat toisiaan, ja siitä myöskin, ettei yksikään tyttö ollut tiukimmassa mutkassa kirkaisematta. Poikia siihen oli tiepuoleen asettunut ja ne kirkuivat mukana matkien. Elli päätti, ettei hän kirkaise ... ei vaikka kuinka vihlaisisi.

Ei hän kirkaissutkaan, ja pojat huusivat jälkeen: »Sepä tyttö ei olekaan niinkuin muut tytöt!»

—Eikö ollenkaan peloittanut? kysyi Arthur, kun kelkka jo suilui tasaisemmalla tiellä.

—Ei, mitäs minä pelkäisin!

Ellin koko olennessa oli semmoinen notkeus ja reippaus, kun hän kelkasta hyppäsi, että muut tytöt Arthurin mielestä hänen rinnallaan olivat posliinivauvoja.

—Ei, mitäs minun pitäisi pelätä?—ja Elli katsoi rohkeasti Arthuria silmiin vastausta odottaen...

—Jos sattuisi kaatumaan...

—Mitäs sitten, nousisi ylös!—Minä vedän nyt vuorostani kelkkaa mäen päälle!

Elli ja Arthur laskivat mäen toisensa perästä, ja Arthur vakuutti Sigridille, että kaikki muut tytöt, paitsi Elli, olivat hänestä niin neitimäisiä, ettei hän suorastaan voinut heitä sietää.

Ja kun he molemmat laskivat, niin kaikki katsoivat ja huusivat: »Noin sitä pitää!»—ja matkivat vielä pahemmin niitä, jotka kirkuivat.

Kerran he kaatuivat, kelkka meni nurin ja monta kertaa ympäri, mutta yhtä pian olivat he jaloillaan taas ja nauroivat koko tapahtumalle...

—Mitähän, jos olisi joku muu niin sattunut ... eiköhän olisi...

—Vaan me ei huolita mistään!

—No me ei huolita ... tässä on kaksi semmoista, jotka eivät mistään huoli!

Tuntui niin omituiselta, että he ovat kaksi semmoista, jotka eivät mistään huoli.

—No, sinä olet niin iloinen, Elli, että minä en sinua tunnekaan, sanoi Sigrid hänelle.

—Iloinenko? Iloinenko! Mitäs varten suruinenkaan? Missä sinä lasket?

—Minulla on niin huono kavaljeeri, että aina pelkään kaatumista.

—Minullapa on hyvä!

—Niin, Arthur... Voi, Arthur, tule tänne ja ohjaa minua, ennenkuin tuo ennättää tuolta tulla.

—Sigrid! anna kun minä ohjaan sinua!

—Sinä kaadat?

—En kaada, saat nähdä, etten kaada ... olen minä kummemmistakin hyppyreistä... Pois alta!

Ja Elli heittihe polvilleen kelkkaan Sigridin taa ja potkaisi kelkan mäestä alas liukumaan. Onnellisesti se kävi, ja riemu oli yleinen. Elliä kaikki ihmettelivät ja kiittelivät. Ja Arthurin mielestä hänen silmänsä suorastaan säkenöivät. Mitäpä sitten, jos ei ole muuten niin sievä, jos palttoo istuu vähän liian ylhäällä selässä ja jos on vähän vapaampi käytöksessään kuin muut ... ja se vapauspa se juuri onkin hänen suurin etunsa.

—Nyt minä ohjaan sinua, sanoi Elli yhtäkkiä Arthurille. Hän aivan hehkui innostuksesta ja kuumuudesta.

—Minuako?

—Niin, niin, miksikä ei?... Istu nyt vain ... näytetään noille muille, että me...

Ja he laskivat, Elli perää pitäen, Arthur istuen kelkassa.

Mutta kun oli tultu takaisin mäen päälle ja Elli ehdotti uudelleen samaa, ei Arthur suostunut.

Mäkeä noustessa olivat pojat takaapäin alkaneet hokea:

—Sinua tytöt tyyrää!

—Ne ovat kihloissa...

—Se tyttö on siihen aivan hurjasti rakastunut...

—Näittekö, kuinka hänen ruma harmaa sukkansa näkyi, kun hän piti perää jalallaan?

Arthuria harmittivat kaikki nämä puheet ja varsinkin viimeinen. Hän tiesi, etteivät pojat häntä jättäisi rauhaan moneen päivään. Mutta minkä hän sille taisi, kun häntä pyydettiin kelkkaan istumaan!

Ja vähitellen rupesi häntä harmittamaan koko tyttö. Kaikki asiat rupesivat näyttämään aivan toisilta. Elli oli kömpelö, kehnosti puettu ja miltei moukkamainen. Tuossa se nyt taas laskee Sigridin kanssa alas mäkeä, jalka pitkällä, niin että koko sukka näkyy. Kuinka tuo tuommainen sopii! Ja läähättäen juoksee mäkeä ylös ... niin ei muista tytöistä kukaan tehnyt...

Ja uhallakaan ei Arthur enää pyytänyt Elliä kelkkaansa, vaan sen sijaan muita tyttöjä. Ensiksi käänsi hän kohteliaasti kelkkansa lidan eteen ja pyysi häntä kumartaen ja hattuaan nostaen siihen istumaan. Lidalla oli niin ihmeen sievä valkeareunuksinen talvipuku ja samoin valkea hattu ja muhvi.

Illalla oli kutsu tulla tanssimaan Sigridin luo kaikkien niiden, jotka olivat olleet mäkeä laskemassa. Elli valmisteli pukuaan sinne mennäkseen. Eihän hän ennen ollut tanssiaisissa ollut eikähän hänen pukunsakaan tainnut aivan tanssiaispuku olla. Mutta Sigrid ja Arthur olivat niin tuttuja, ja olihan hän heidän kanssaan tanssinut ja mäkeä laskenut, niin ettei siitä siis niin suurta väliä, jos ei aivan hyvin osaakaan tanssia ja jos on tavallisessa hameessa. Laulellen laittoi hän peilin edessä Sigridin antamaa rusettia ja katseli silmiään ja mäenlaskusta vielä hehkuvia poskia.

Katua kulkiessaankin vielä lauloi ja hyppäsi silloin tällöin pienen hyppyaskeleen.

Jo pitkän matkan päistä hän näki kokonaan valaistut ikkunat. Hän hiljensi ehdottomasti kulkuaan, sillä tuo kirkas valaistus teki häneen niin omituisen vaikutuksen.

Se oli hänen mielestään liian juhlallisen näköistä.

Ja rupesi ikäänkuin jokin outo asia peloittamaan.

Kuta likemmä tuli, sitä enemmän katosi varmuus ja halu mennä. Samassa rupesi tuntumaan, ettei mäkeä laskettaessa ollut kaikki loppupuolella aivan hyvin. Muistui mieleen, ettei Arthur ollut lopulla tullut kelkkaansa pyytämään eikä kotiin saattamaan, vaikka oli tullut noutamaan. Ja kun Elli tuli talon luo ja näki ulkona kadulla ihmisiä, jotka sinne sisään katselivat—sieltä näkyi kimmeltävä kruunu ja edestakaisin liikkuvien ihmisten päitä—teki jo mieli kääntyä takaisin. Mutta kun kuului takana muiden tuttujen tyttöjen ääniä, kiiruhti Elli sitä nopeammin sisään.

Eteisessä vetivät muut vasta tulleet hansikkaita käsiinsä. Vaan niitähän ei Ellillä ollutkaan. Eikä hänellä ollut hetikään yhtä komeata leninkiäkään. Hänellä oli tukka palmikolla, mutta muilla se oli hajallaan, ja niillä oli tukassa kukkiakin.

Sigrid juoksi eteiseen tervehtimään, ja Elli veti hänet syrjään ja kysyi, kuinka hän, kun hänellä ei ollut hansikkaita...

—Eikö sinulla ole?

—Ei ... ja kuinkas minä nyt?

—Ei se mitään ... et sinä niitä tarvitse...

—Eikös kaikilla muillakin ole?

—Jaa, en tiedä ... taitaa olla ... vaan ei se mitään...

Mutta ei Sigrid sitä kuitenkaan sanonut niin vakuuttavasti kuin Ellin mielestä olisi pitänyt sanoa, jos hänen mielestään ei hansikkaita tarvittu. Ja tiesihän sen siitakin, mitä Sigrid ajatteli, kun hänellä itsellään oli hansikkaat ja aivan uudet vielä.

Arthur tuli myöskin tervehtimään, ja Elli huomasi heti kohta, kuinka toisella lailla hän tervehti kuin aina ennen. Ennen hän hymyili niin tuttavan tapaisesti, mutta nyt hän kumartoi kohteliaasti ja kylmästi niinkuin joku aikamies herra ja oli aivan vieraan näköinen.

Sigrid vei sekä Ellin että muut tytöt sisään, ja jo ovelta näki Elli, että muutamilla tytöillä oli valkoinen puku. Hänellä itsellään vain oli harmaja ja kotona kudottu Sali, jossa ennen oli Sigridin kanssa niin monta kertaa hämärässä tanssittu, oli nyt kokonaan valaistu ja aivan toisen näköinen kuin silloin. Lisäksi istuivat siellä vielä eversti ja everstinna, ja niitä piti mennä lattian yli tervehtimään. Tuntui sinne mennessä kuin polvinivelet olisivat sulaneet, ja niaus oli itsestään kauhean tyhmä ja talonpoikamainen.

Näytti sitten vielä siltä kuin olisi eversti syrjäkatseella vilkaissut hänen hameeseensa. Tytöt sen ainakin tekivät; sen Elli hyvin huomasi. Ja päästyään tuolien luo seinän viereen koetti hän vetäytyä niin näkymättömään paikkaan kuin suinkin muiden taakse kukkien alle ... nurkkaan. Ja hänen täytyi ponnistaa kaikki voimansa, ettei itku pääsis kurkkua ylemmäksi.

Sieltä piilopaikastaan hän sitten tarkasteli muita. Sigrid oli hyvin iloinen, kulki paikasta paikkaan jokaisen luo ja kysyi Elliltäkin, miksi hän niin piilossa istuu ... mutta ei pyytänyt kuitenkaan sieltä pois tulemaan. Sigrid oli erittäin sievästi puettu, ja Elli huomasi, kuinka hyvin rannerengas sopi hänen kalvoseensa ja kuinka viuhka, jota ei ollut kenelläkään muulla, heilahti kupeella. Ja hän oli Ellistä aivan vieraan näköinen, ihan kuin joku toinen ihminen.

—Katsokaa, kuinka hän keikailee, kuuli Elli takanaan muutaman tytön sanovan toverilleen. Elliä ensin harmitti se, mitä kuuli, sillä ne tytöt olivat semmoisia, jotka kaikkea kadehtivat. Mutta sana jäi kuitenkin mieleen ja iti siellä tietämättä. Kunnes illan kuluessa vähitellen muodostui omaksi mielipiteeksi.

Varsinkin se näytti Ellin mielestä keikailemiselta, että Sigrid jutteli iloisesti ja kulki käsi kädessä semmoisten tyttöjen kanssa, joista Elli oli kuullut hänen sanovan, ettei hän voinut heitä sietää ... esimerkiksi Iidan. Elliä tuo ensin kummastutti, ja sitten hän tuli siitä surulliseksi.

Ehkä hän tuli vielä surullisemmaksi erästä toisesta seikasta. Arthur ei huomannut häntä vähäkään eikä tullut häntä puhuttelemaan. Hän käveli edestakaisin lattialla Iidan ja Sigridin ja muiden tyttöjen kanssa, jotka olivat kaikki hienosti puettut. Ja kun hän läheni sitä puolta salia, missä Elli istui, tunsu Elli hänen häneen katsantaneen ... ja ehkä hän katsoikin, mutta sitten liukui silmä kohta toisaalle, ja Ellistä näytti, ettei Arthur ollut häntä nähnytkään.

Hienoinnista puettujen tyttöjen kanssa Arthur koko ajan käveli. Ei Elli sitä itse huomannut sitäkään ... nuo kateelliset tytöt ne senkin sanoivat, mutta kun Elli oli kuullut sen, pysyi se mielessä ja näytti todeksi. Sigridin äiti meni pianon ääreen ja alkoi soittaa valssia. Ensimmäiset parit pyörivät jo lattialla, ja ne olivat Arthur ja Iida ja Sigrid erään lyseolaisen kanssa. Ja heti kohta, kun Elli näki heidän ottavan ensi askeleensa, ymmärsi hän, ettei hän osaa tanssia.

Mutta hän tarkasteli Arthuria ja Iidaa. Pitääköhän Arthur tuosta Iidasta? ajatteli Elli, ja vähän aikaa sitä ajateltuaan oli hän varma siitä. Mutta miksi oli Sigrid sanonut, ettei Arthur voi kärsiä Iidaa? Ja miksi ei Arthur ollut pyytänyt Iidaa makiverikseen, vaan hänet?... Kauniisti ne siinä tanssivat ja hän muisti kuulleen, että Iida oli paras tanssija kaikista tytöistä ja Arthur pojista. Sittenhän ne sopivat yhteen, ajatteli hän omituisella katkeruudella ja koetteli hymyillä pilkallisesti, kyynänpää tuolin selkää vasten.

Ja kun hän sai sen mielialan itseensä, koetti hän kiihoittaa sitä yhä suuremmaksi ja tulla sille tuulelle, ettei hän välitä mistään. Mutta kuitenkin piti hänen vähän väliä puristaa silmiään estääkseen vettä niihin valahtamasta.

Kaikkein vaikeinta oli saada itku silloin estetyksi, kun Arthur kerran tuli pyytämään häntä tanssiin. Elli sanoi, ettei hän osaa. Arthur kääntyi pois ja pyysi taas Iidan, jonka eräs toinen juuri heitti. Ja kyynelten läpi hän hämärästi näki, kuinka ne pyörivät ympäri lattiaa. Iida hymyili ja piti päätään keikallaan ja Arthur hiukan kumartui hänelle jotain sanomaan. Arthur oli niin kokonaan toisennäköinen kuin ennen, eikä Elli voinut käsittää, kuinka he mäkeä laskiessaan olivat voineet olla niin hyvät tutut. Sitä muistelllessaan ei Elli sitten enää saanut itkuaan hillityksi, vaan hänen täytyi mennä Sigridin huoneeseen sitä siellä asettamaan. Hän heittihe sängylle poikkipäin, ja siinä tulla pullahti ulos kaikki, mikä oli sydämen alle kokoontunut: rumat vaatteet, se, ettei osannut tanssia, Sigrid, joka oli niin kummallinen, ja Arthur, vaikkei oikein tiennyt, miksi hän ... se kaikki itkettiin...

Salista kuului yhä tanssin tahti ja keveitä askelia. Elli pidätti itkuaan vähän aikaa ja kuunteli sitä, mutta kohta taas syöksähtivät kyyneleet yhä ankarammin vuotamaan. Hän koetti niitä pidättää ja puri hammasta siitä harmista, että hän kuitenkin itki. Mutta kun hän oli kuulevinaan jonkun tulevan, herkesi itku silmänräpäyksessä, ja hän hyppäsi ylös pöydän eteen jotain tukeakseen.

Sillä kertaa ei kukaan tullut. Mutta tanssi oli lakannut, ja viereinen huone oli tyttöjä täynnä. Elli kuuli, kuinka ne juttelivat franseesista.

Kaikki he olivat pyydettyt ensi franseesiin, muutamat toiseenkin.

—Kenen kanssa Arthur tanssii?

—Iidan kanssa.

—Kuinka hän ei tanssi Ellin kanssa ... sehän oli hänen kelkkadaaminsa?

—Ellikö osaisi tanssia franseesia ... hauskana olisi nähdä, kuinka hän harppailisi.

—Iida tanssii sitä paremmin.

—Se vain siltä näyttää, kun hänen lenkinsä istuu niin hyvin ja hänellä on uudet tanssikengät...

Tuo oli erään kateellisen tytön ääni.

—Huomasitteko, kuinka usein Arthur Iidan kanssa tanssii? Hän tanssi kolme kertaa jo ensi valssissa.

—Kuulkaa, tytöt, eikö se Elli todellakaan osaa tanssia?

—Ei osaa muuta kuin ehkä harakkaa...

Tuo oli tyttöjen mielestä sukkela, ja kaikki purskahtivat he sille nauramaan. Mutta samassa soitettiin franseesiin, ja Elli kuuli, kuinka kavaljeerit tulivat daamejaan noutamaan ja menivät niiden kanssa saliin.

Tyttöjen pilkka vaikutti Ellissä uhkaa.

Päätävästi nousi hän ja meni salin ovelle seisomaan. Hän tahtoi uhallakin näyttää, ettei häntä oltu pyydetty tanssiin, ja hän olisi suonut, että joku olisi tullut häneltä kysymään ja hän olisi saanut sanoa, ettei osaa tanssia eikä aio opetellakaan.

Kuinka se oli hänestä hassulta näyttävänä tuo kaikki tanssiminen tuossa lattialla! Hyppivät ja kulettivat toisiaan ja olivat kauheasti olevinaan. Sigrid varsinkin siltä näytti. Ellistä näytti, että se koetti olla niin viehättävä kuin suinkin. Ja kun hän hyppeli Ellin ohitse ja hymyili hänelle ja nyökäytteli päätään, näytti sekin Ellistä keikailemiselta eikä hän ollut sitä näkevinään. Ei sitten Sigridkään häneen enää katsonut.

Mutta vähitellen ja huomaamatta rupesi uhka sulamaan. Musiikki soi välistä niin surumielisesti, ja parit tanssivat äänettömässä tahdissa, melkein totisina. Silloin tuntui kuin olisi tehnyt mieli sujuttautua siihen yhteen joukkoon ja liikkua edestakaisin ja ympäri, niinkuin ne. Miksi ei hän oikeastaan mennyt valssiin, silloin kun Arthur häntä pyysi? ... kyllähän hän oli valssiakin tanssinut Sigridin kanssa ja Sigrid oli sanonut, että kyllähän se menee. Sitä miettiessä ja tanssin yhä jatkuessa ja vaihdellessa suli mieli yhä surullisemmaksi ja uhka valui kuiviin. Tuli sydämeen niin omituinen tyhjyyden ahdistus, ja ennenkuin tiesikään, valutti taas veden silmään, ja yhtenä sekavana meluna kävi liike salin lattialla. Elli oli tähän saakka seisonut keskellä ovea ja pitänyt tuolin selustasta kiinni. Nyt hän vetäytyi pihtipielen juureen, istuutui tuolille ja katseli sieltä yhä saliin. Eikä hän tahtonut saada silmiään irti tuolta kiiltävältä lattialta ja noista tanssivista pareista, jotka sitä pitkin liukuivat.

Arthuria seuraamasta hän vähän väliä silmänsä tapasi. Hän tanssi Iidan kanssa ja johti franseesia. Välistä hän jätti naisensa paikoilleen ja lähti muita viemään. Elliin tuli silloin jonkinlainen hämärä toivomus, että ehkä Arthur yht'äkkiä jättää Iidan siihen ja tulee häntä noutamaan ja sitten he yhdessä tanssivat, mutta Iida saa istua yksin.

Tuo oli puoleksi unelmaa, ja niin tuli tietämättä mieleen ja löytyi sieltä yht'äkkiä tämmöinenkin kuva... Hän on kauniiksi, valkoiseksi olenoksi puettu—hänellä on suortuvat hajallaan ja punainen rusetti, on rannerengas ja pienet silkikengät;—ei kukaan häntä alussa tästä piilosta huomaa, ne luulevat kaikki, että hänellä on entinen ruma pukunsa. Ja siksi ei kukaan tule häntä pyytämään. Mutta sitten tulee Arthur kuitenkin, ja he lähtevät tanssimaan lattiaa pitkin. Ei ketään muita ole lattialla, he yksin vain tanssivat. Hän osaa tanssia paremmin kuin kukaan muu ... ja kaikki katsovat ... ja kauan aikaa he tanssivat...

Noissa unelmissa ollessa oli franseesi jo päättynyt ja tanssittiin loppuvalssia. Taas pyörivät Arthur ja Iida yhdessä ja viipyivät viimeksi lattialla. Ne tanssivat huolettomasti ja vapaasti, puhellen keskenään. Elli katseli loppuun saakka heidän tanssimistaan, mutta sitten kun Arthur heitti Iidan ja meni herrain kamariin, hiipi Elli takaisin Sigridin huoneeseen.

Hän olisi tahtonut olla siellä piilossa koko ajan, niin ettei kukaan olisi häntä nähnyt eikä hänen tarvinnut ketään nähdä. Tanssikoot muut siellä, hän piilee täällä. Miksi hän oli tullutkaan tänne? Mutta olihan hän luullut, että olisi samanlaista kuin aina ennenkin Sigridin luona. Ja Elli muisteli ja muisti, mitä kaikkea he olivat tuossa pöydän ääressä puhelleet Arthurista ja muista asioista ja kuinka Sigrid oli tuon peilin edessä hänen tukkaansa sitonut ja sanonut sitä kauniiksi.

Nyt oli koko huone toisenlainen. Tuo ovi oli silloin kiinni ja sen edessä Sigridin sänky, joka nyt oli siirretty kaappiin kiinni. Tämäkin huone oli nyt yhtä vieraan näköinen kuin kaikki muutkin.

Ja Ellille tuli vähitellen vastustamaton halu päästä pois koko tästä seurasta omaan kamariinsa. Kun vain olisi jotenkuten salaa päässyt, kenenkään näkemättä. Eihän häntä kukaan kaipaa täällä! Kullakin on omat—

—Missä on Elli? kuuli hän yht'äkkiä viereisestä huoneesta Sigridin kysyvän. Ja samassa tuli hän oman huoneensa ovelle ja huomasi Ellin.

—Täälläkö sinä olet? Miksi sinä istut yksin? Oletko saanut teetä tai mitään muuta?

—En minä tahdokaan.

—Kuule, mikä sinun on, Elli? Sinä melkein itket...

—Ohoh! Ei, kyllä minulla on hyvin hauska.

Elli koetti olla ivallinen, mutta ei voinut itkulta, joka työntihe ulos. Sigridkin heltyi ja puristi Ellin rintaansa vastaan ja suuteli häntä.

—Kuule, Elli, sano nyt, mikä sinun on?

—Ei mikään...

—Onko sinun siksi ikävä, kun et voi tanssia?

Elli ei vastannut. Mutta Sigrid juoksi yht'äkkiä pois ja palasi kohta takaisin, vetäen Arthuria kädestä.

—Ja nyt me tanssimme piiritanssia! Tytöt, piiritanssia!

He ottivat molemmat Ellin keskeensä ja vetivät hänet saliin, jossa pian muodostui pyörivä ja laulava kehä.

Arthur pyysi Ellin ensiksi piiriin ja muut lauloivat:

»Ole sinä vain minun armahain, sinua minä rakastan».

Elli oli yhtäkkiä ihan huumaan tunut. Kaikki unohtui, entiset ikävyydet, kömpelöt kengät ja huonot vaatteet ja se, ettei osannut tanssia. Tätä hän osasi, ja Arthur oli häntä pyytänyt tanssiin! Hän pyöri, hyppeli ja lauloikin, ja tukka heilui ja hameet hulmusi.

XI.

Kun Elli seuraavana aamuna meni kouluun, ei Sigrid vielä ollut siellä. Muut tytöt seisoivat melkein kaikki ison taulun takana ja tarinoivat, selkiään uunia vasten lämmitellen.

Elli seisoi sattumalta taulun edessä, johon oli kartta ripustettu, ja katseli sitä.

Tytöt puhuivat eilisistä tanssiaisista ja arvostelivat lyseolaisia.

—Mutta se Elli, kuinka se oli hassu! sanoi yht'äkkiä muuan tytöistä.

—Niin, sanoi toinen heti, näittekö, mitenkä hän harppaili piirihyppyä ... muutahan hän ei osaakaan...

—Se oli, niinkuin minä jo eilen sanoin: harakkaa.

Elli aikoi mennä, mutta jäi kuitenkin seisomaan. Puhe taulun takana jatkui samaan suuntaan:

—En minä ymmärrä, kuinka se Sigrid, joka on semmoinen aristokraatti, voi pitää tuollaisesta talonpoikaistytöstä kuin Elli.

—En minäkään ymmärrä.

—Ei hän enää pidäkään.

—Mistä sinä sen tiedät?

—Tiedänhän minä, kun se itse sen sanoi.

—Mitä hän sanoi?

—Sitä vain, ettei hän välitä juuri ollenkaan enää Ellistä...

—Niin hän sanoi ... kuulin minäkin, kun hän sen Iidalle sanoi.

—Vaan tiedättekö, tytöt, mitä Sigrid vielä sanoi?

—No?

—Että se hullu luulee, että Arthur muka on häneen rakastunut.

—Ei, mutta sehän on aivan...

Huudettiin rukouksiin ja puhe keskeytyi.

Kun Elli kuuli puheet, varsinkin viimeisen, oli kuin olisi jotain mennyt hänessä lukkoon.

Sigrid, johon hän niin oli luottanut—!

Mutta ei, ei hän sitä voinut ajatellakaan ... parempi olla ajattelematta.

Hän ei mennyt rukouksiin, vaan jäi luokalle ikkunasta ulos kadulle katsomaan. Sigrid oli myöhästynyt ja tuli rukouksien alkaessa hänkin luokalle. Hymyili tullessaan ja aikoi lähestyä Elliä.

Mutta keskilattiassa muutti hän kulkunsa ja hiipi hämillään rukoussalin ovea kohti.

Elli oli kääntynyt, katsonut tylyn, kylmän katseen, joka oli vähän välähtänytkin, ja kääntynyt taas takaisin ulos kadulle katsomaan.

XII.

Muutamien vuosien kuluttua lopetti Elli koulunsa ja tuli lopullisesti kotiin, sinne jäädäkseen eikä enää lähteäkseen. Olisi kyllä halunnut jatkaa lukujaan, kerran oikein alkuun päästyään, mutta isä sanoi, etteivät varat kannattaneet. Eikähän »yhden *tytön*» tarvitse kaikkia maailmoita lukea ... riittäähän sille vähempikin.

Muuten ei isä ollut hänen kouluunsa oikein tyytyväinen...

—Mitä sinä nyt olet siellä oppinut? kysyi hän. Elli ei käsittänyt, mistä syystä isä niin äreästi kysyi, eikä osannut muuta vastata kuin:

—En minä tiedä.

—Mutta onhan hänellä hyvä todistus ... hän on melkein ensimmäisiä, huomautti äiti.

Isä ei vastannut siihen mitään. Jos hänellä oli jotain mielessä, sekaantui se tällä kertaa savuntakaiseen murinaan. Tytön olennessa oli jo jotain aikaihmistä, niin ettei käynyt oikein toruminenkaan. Joka vuosi kotiin tultua oli sitä ollut siinä yhä enemmän.

Illalla, kun äiti töistään päästyään laskeutui tilalleen isän viereen, murahti isä:

—Ei minua oikein miellytä tuo tyttö ... taikka kyllä tyttö, mutta ei hänen koulunkäyntinsä... Mitä hän on oppinut? Ei mitään! Vaikka kyllä lupasivat ja vakuuttivat...

—Mitä sinä tarkoitat?

—Sitä, että miksi hän ei tarttunut vanhaa isäänsä kaulaan ja suudellut häntä, niinkuin hellä tyttö tekee ja pöydässä hän ei ole kohteliaampi kuin ennenkään. Minä koetin katsoa leipäkoriin, mutta hänkö olisi sitä huomannut?

—Se voi olla niin näin ensi kerralla ... ei hän nyt huomannut, kun juuri vasta tuli kotiin.

—Silloinpa hänen juuri olisi pitänytkin ... ja niin kömpelön näköinen kuin hän vielä on ... saa nähdä, joutuuko hän koskaan edes naimisiin...

—No mutta, hyvä isä, vielähän sitä nyt ennättää...

Isä ei taaskaan siihen virkkanut mitään. Oli kauan aikaa vaiti. Sitten kääntyi seinään päin, ryki vähän ja nukkui.

Äitikin kääntyi kyljelleen huoaten niin omituisen raskaasti kuin hän viime aikoina maata pannessaan aina huokasi.

—Kuinka turhia hän ajattelee! sitä äiti huokasi—ja kuinka hänen mielensä on maallisissa kiinni, vaikka kuolema voi tulla millä hetkellä hyvänsä ... vaikka tänä yönäkin.

Ja pelko isän kuolemasta tuli aina yhä selvemmin äidin mieleen, kun hän valoisana kesäyönä siinä edessään näki hänen paljastuneen takaraivonsa, jota päivä päivältä yhä harvemmat hiushäkkyrät verhosivat. Pelko omasta kuolemasta myöskin ja samalla koko maailman ja ihmiskunnan häviöstä ja kadosta. Jos vain olisi valmis, jos olisi kilvoituksensa loppuun kilvoitellut ja olisi otollinen uuteen elämään...—

Ellikin sen huomasi, että isä oli viime vuotenaan kovasti vanhentunut. Ikä näytti ikäänkuin odottaneen jotain jyrkkää rajaa, josta yli päästyään se alkoi tavattomalla vauhdilla liukua alamäkeä. Heti kohta kun Elli ajoi pihaan ja näki isän rappusilla seisovan, huomasi hän muutoksen harmaissa hiuksissa. Ja huoneeseen kynnyksen yli astuessaan oli isä ollut kompastua. Sitten tuntuivat puhe ja kaikenlaiset kysymykset niin lapsellisilta.

Äidistä ei Elli ymmärtänyt, oliko hän vanhentunut vai ei. Sen huomion hän kuitenkin teki, että äiti koetti pitää silmällä isän pienimpiäkin tarpeita. Se pisti nyt siksi silmään, koska äidin puolelta oli aina ennen ollut isää kohtaan jonkunlaista kankeutta.

Nuo huomiot tulivat uudelleen Ellin mieleen, kun hän istui makuuhuoneensa ikkunan ääressä ja riisuutui.

Nyt sitä siis on lopullisesti kotona, ajatteli hän sitten.

Ja nyt on siis koulunkäynti loppunut, ajatteli hän sen lisäksi.

Samassa alkoivat muistot siltä ajalta muutamain hyppäyksin rientää ohitse. Ensi lukukauden muisto antoi yhä vielä nytkin painavan tunteen ja pudistutti häntä kauan, ennenkuin lähti. Sillä sitä aikaa ei Elli mielellään tahtonut muistella, vaikka se usein pyrki mieleen tulemaan. Kovasti hän oli siitä ensin kärsinyt, kun oli huomannut, minkälaista Sigridin ystävyys oikeastaan oli ollut, jota hän oli ikuisiksi kuvitellut. Hän oli jäykistynyt ja vaalennut muutamiksi päiviksi niin, että sen toveritkin huomasivat. Vähitellen oli sitten sulanut, mutta aivan entiselleen ei kuitenkaan ... sydämen pohjalle jäi routa, joka usein kylmää huokui. Sigridin kanssa ei ollut mitään puheita eikä mitään selvityksiä. He liukuivat toisistaan erilleen kuin salaisesta sopimuksesta. Vähän aikaa näytti Sigridiä jokin vaivaavan ja hän koetti lähestyä Elliä. Mutta kun se ei onnistunut, hankki hän uusia ystäviä. Ja muuten hän sitten jo seuraavana kevännä muutti vanhempainsa kanssa jonnekin Etelä-Suomeen.

Sigridin poismuutto oli Ellille helpotus. Sillä joka kerta kun hän tuli kouluun ja näki Sigridin, pisti häntä kuitenkin vanha muisto. Varsinkin silloin, kun Ellistä jonkun ajan kuluttua silloin tällöin alkoi näyttää, että Sigrid oli sama hyvä tyttö kuin ennenkin.

Seuraavina vuosina innostui Elli lukemaan. Luki koulukirjoja ja oli niissä ensimmäinen. Mutta enemmän vielä hän luki muita. Ahmi yökaudet kaikkea, mitä sai käsiinsä, lensi pitkin maailmaa, kulki löytöretkillä ihmeen ihanissa maissa, ihaili solakoita kullankiiltäviä kuninkaitten poikia ja kärsi prinsessojen kanssa, jotka rakkaudesta huokailivat peikkojen luoliin vangittuina. Vasta kun kynttilä oli jalkaansa asti palanut, täytyi hetkeksi pysähtyä, kunnes pimeä huone taas antoi mielikuvituksen siiville tilaa, omin päin jatkaakseen huimia matkustuksia. Huimia ne olivatkin. Kohosi vuori korkea kuin

Himalajia, ja toisessa päässä taivaan rannan yleni toinen samanlainen. Niiden välisen matkan hän aina osasi, sillä tien oli tähdillä valaissut joku, joka siellä häntä odotti ja tuli puolitiehen vastaan ja puolitiehen saattoi. Voi ihanuutta!

Unta se ei ollut tuo eikä myöskään aivan valveillaan olevan ajatusta. Se oli auki silmin haaveksimista, oli oman mielen runoa, joka tietämättä tulee, on aikansa ja katoa, vaikka sitä kuinka pidäteltäisi.

Mutta saivat nuo haaveet muodonkin joskus, asettuivat sanoiksi, joihin tuli itsestään sointukin, varsinkin juuri noin iltasilla loikoessa ja kuunnellessa kellon nappaisua seinällä. Mutta yöllä nekin purkautuivat, eikä aamulla enää muistanut sitä, mikä iltasilla oli kerälle kokoontunut.

Aamulla sen sijaan oli muut asiat mielessä ja etupäässä koulukirjat ja koululuvut. Oli tullut uhka siihen, että hän näyttää kaikille niille, jotka ovat hänestä halveksien puhuneet, näyttää mihin hänkin kelpaa. Ja niin oli hän ponnistautunut lukemaan ja jo toisena lukukautena hän oli ensimmäinen luokallaan.

Siinä hän sitten todella innostuikin lukemaan, ja olisi halunnut yhä enemmän tietää ja oppia. Mutta silloin loppui koulu ja isä vaati kotiin.

Ennen lähtöään latoi hän kaikki kirjansa vasuun ja päällimmäiseksi hän pani muutamia kaunokirjallisia teoksia, joita oli itselleen hankkinut.

Tuossa ne nyt olivat hänen huoneessaan. Hän otti päällimmäisen ja katseli sitä. Se oli Runebergin »Hanna». Hän selaili sitä, mutta ei nyt tehnyt mieli lukea. Väsytti myöskin ja rupesi tuntumaan kovin ummehtuneelta pienessä huoneessa. Hän tahtoi avata ikkunan, mutta huomasi, etteivät talvilasit vielä olleet pois otetut. Tuli sama tunne kuin kotiin tultua isän ja äidin kanssa istuessa tulokahvia juomassa. Oli jotain painavaa ja ummehtunutta ilmassa. Tai paremmin jotain vanhaa. Kaksinkertaisen ikkunan läpi näytti koko maisema matalalta ja raskaalta ja ryppyiseltä. Kaikki olikin täällä tuota samaa vanhentunutta. Muistui mieleen vanha ruunakin tullessa, sen silat ja iänikuiset kääsit, joista revenneen nahan reiistä pisti karvoja ulos.

Mutta isä oli eniten kaikista vanhentunut ... seköhän se tuolla kuorsaa ... tuolla seinän takana.

XIII.

Aamulla nousi Elli varhain ja kävi katsomassa kaikki tutut paikat, kellarinkatot, nuottakodat ja monet muut... Ja hymyili itsekseen niille muistoille, joita niihin oli kiinnittynyt.

Päivällisellä oli jälkiruokaa Ellin tulon kunniaksi, ja ennen ruokalepoaan kyseli isä Elliltä kaikenlaista koulusta. Elli kertoi muutamia leikkilisiä kohtia, ja isä niille nauroi. Nauroi vielä uudelleenkin ja oli nähtävästi mielissään. Äiti hymähti myös hänkin.

Kun isä meni ruokalevolle, taputti hän Elliä tyytyväisenä päähän. Elli otti kirjansa ja poistui puutarhaan lukemaan. Oli jo ehtinyt valita siellä itselleen istumapaikan pihlajan alla. Vähän päästä tuli sinne äiti.

—Mitä kirjaa sinä luet, Elli?

—Se on Runebergin »Hanna».

—Näytäs ... eikö tämä ole semmoinen romaanikirja! Ei sinun pitäisi näitä kirjoja lukea.

—Ei tämä ole mikään romaani.

—Vaan eikö siinä kuitenkin ole rakkaudesta?

—Enkö minä sitten saa tätä enää lukea?

—En minä tahtoisi, että sinä lukisit.

—Mitä pahaa siinä on, jos lukee?

—Se on synti...

Elli katsoi äitiin eikä puhunut mitään.

—Niin, sinä et sitä nyt ymmärrä, eikä sitä ymmärrä moni ihminen ... mutta sinun äitisi tietää, kun on sen itse kokenut... Ei se kiellolla parane, ei muuta kuin pahenee, enkä minä tahdo sinua kieltää... Sillä nuorena tekee siihen mieli... Vaan se on kaikkein pahinta, kun niissä kirjoissa on maallinen elämä niin kauniiksi kuvattu ... eikä sitä kuitenkaan ihminen saa, vaikka kaiken ikänsä turhaan halajaa... Mutta jos sinä Jumalan sanaa tutkisit, niin huomaisit, ettei hän tämän maailman onnea tarjoa, joka pian haihtuu, vaan iankaikkisen elämän onnen, joka aina pysyy ... joka sinne kerran pääsisi...

Äiti huokasi syvään, ja kyynel valui pyyhkimättä alas pitkin kalpeata poskea. Vähän aikaa istui hän vielä, kädet helmaan laskettuina, niinkuin hänen tapansa oli, ja katsoi eteensä ruohopenkkiin. Oli ääneti, eikä Ellikään puhunut. Elin mielestä olisi hänen pitänyt äidilleen jotain virkkaa; mutta ei hänellä ollut mitä sanoisi.

Sitten äiti lähti. Raskaasti hän käveli, hartiat kumarassa ja vähän kierossa. Niskassa riippui riutuva hieno palmikko, joka päässään suippeni melkein yhdeksi hiukseksi... Sen oli Elli kuullut, että äiti nuorena ollessaan oli ollut hyvin kaunis ... oikein kuuluisa siitä. Ja Ellin tuli nyt yht'äkkiä niin äärettömän sääli äitiä, että hän olisi juossut hänen jälkeensä ja syleillyt häntä, jos vain olisi kehdannut. Mutta heidän välinsä oli aina ollut niin kankeaa ja ujoa.

Koko sen päivän oli Elli kuitenkin äidin läheisyydessä ja auttoi häntä talouden toimissa.

Äiti oli tullut heränneeksi, sen oli Elli jo tätä ennen kotona käydessään huomannut. Mutta vasta viime vuonna hän oli heittänyt herraspukunsa ja pukeutunut heränneiden vaatteisiin.

Hän oli viime talvena matkustanut yksinään rengin kanssa vanhalla ruunalla kauas Pohjanmaalle vanhan heränneen miehen luo, ja muutaman ajan kuluttua oli se mies itsekkin pappilassa käynyt ja viipynyt siellä yön ja seuraavan päivän. Sitä ennen oli äiti ollut suuressa sisällisessä tuskassa, mutta kun herännyt mies oli mennyt, oli äiti sen jälkeen ollut paljoa rauhallisempi.

Rekeen astuessaan olivat heränneen miehen kuulleet hyvästiksi sanovan:

—Sinun vaimollasi on tosi tuska ja tarve iankaikkisen elämän perään ... eläkä häneltä sanan harjoitusta kiellä, vaikka itse oletkin suruton mies ... ja vaikka sinulla valta talossasi siihen olisikin.

Ei isä sitä kieltänytkään, sillä äiti oli viime aikoina ollut ihmeellisen nöyrä ja kärsivällinen kaikessa. Hoitanut oli häntä niinkuin todellisen aviovaimon tulee. ja isä tuumi, että hän vanhenee ja tarvitsee yhä enemmän hoitoa.

Ja niin tuli sen jälkeen melkein joka sunnuntai-ilta ja välistä viikollakin äidin luo keittiöön ja keittiökamariin vanhoja vaimoja, ja muutama hiljainen, alakuloinen mieskin. Ne istuivat allapäin ja lukivat postillaa ja veisasivat surullisia virsiä.

Isä kun oli ruokalevon maannut ja piippunsa polttanut, kuuli aukinaisten ovien läpi veisuuta toisesta päästä rakennusta toiseen, ja hänelle tuli ikävä. Hän käveli huoneesta huoneeseen, seisoskeli ikkunoiden edessä ja katseli milloin puutarhaan, milloin kartanolle, milloin lehtikujalle, joka vei pappilasta kirkolle päin. Mutta ei siellä ollut mitään erinomaista, ei mitään huvittavaa, kaikki oli sitä yhtä tyyntä pyhäillan surullista sointua.

Isä haukotteli ja kulki keittiökamarin ovelelle, jossa äidin vieraiden lämmittämä ilma paksuna tuoksautti häntä vastaan. Sieltä palasi hän saliin ja katsahti joka kierroksella Ellin kamariin, jossa tämä istui ja luki. Viimein isä tuli sisään.

—Äiti se istuu siellä ja veisaa, sanoi isä.

—Niin.

—Mitä kirjaa sinä luet?

—Tämä on Runebergiä.

—Oletko sinä lukenut Tegnériä?... Tegnér on mainio runoniekka. Etkö sinä ole lukenut »Frithiofs saga»?

—En minä vielä ole, vaan on se minulla täällä mukana.

—Minä osasin Tegnérin »Frithiofs sagan» ulkoa ennen nuorena ollessani, ja muistan minä siitä vielä nytkin monet paikat:

»Kesä tulee, linnut laulaa, maa ja metsä vihannoi, vapahina järvet, virrat merta kohti pauhinoi, hehkuposkin niinkuin Freja ruusupensas punertaa, ihmispoven täyttää toivo, voima rinnan avartaa».

—Se Runeberg, kyllä minä olen siitä kuullut, että se hyvästi kirjoittaa, vaan en minä luule, että se Tegnérille vertoja vetää.— Luepas minulle siitä jotain, jota nyt luet ... mitä se on?

—Tämä on »Hanna».

—Jahah! Hanna, vai niin...

—Äiti ei siitä oikein pidä, että minä tätä luen.—Se tuli melkein ajattelematta, ja Ellistä tuntui, että kun hän sen sanoi, hän oli tehnyt jotain epäjaloa.

—Äiti on vähän omituinen, sanoi isä ja puhui niinkuin aikaihmiselle, mikä tuntui Ellistä hyvin hyvältä.—Olet kai huomannut, että hän on herännyt. Kuka olisi sitä äidistä luullut! Heti, kun sinä menit kouluun, alkoi hän miettiä ja istua synkkämielisenä.

—Mikähän siihen on syynä?

—Ei sitä ymmärrä, kuinka se semmoinen tulee ... se tulee moneen ihmiseen näinä aikoina... Se on sitä sen Paavo Ruotsalaisen oppia, joka asui Nilsiässä. Hän oli jotenkin raaka ja sivistymätön mies... Vaan lue nyt ... tai mennään minun kamariini ja luetaan siellä.

Mentiin, ja Elli luki, mutta veisuu kuului sinnekin ja häiritsi. Hän näki, että se isää vaivasi, ja hän ajatteli panna oven kiinni, mutta ei tohtinut, kun ei isä sitä pyytänyt.

Elli luki muutamakseen:

Yksin valvomahan iän, vaivain painosta vanhus uupunut on ja nyt päättään kallistain nojatuolin pielehen pehmoiseen juur nukkunut.—Maass? edessänsä piipusta viel' yhä nous savu puoleks sammunehesta. Kaunis on siinä hän nukkuessaan, surutonna ja tyynnä, kaunis niin kuin vanha on, kun lumi peittävi hapsset, huulilt' on puna pois sekä kuihtunut kuivunut poski, mut elo pitkän pitkä ja turvaise, lämmin ja kirkas otsaan uurtehiseen kuin ehtoo luo kajastuksen.

Niin Elli luki, ja isä myönsi, nähtävästi liikutettuna, että se oli kaunista...

—On niinkuin se tapahtuisi tuossa aivan, ihan niinkuin sen näkisi edessään.

Mutta samaan aikaan vaimot veisasivat, ja aivan selvään kuului keittiökamarista sanat:

Mielen', miks' suret maailman pääll';
Kuin on kuitenkin' katoova tääll'.
Jumalaan sinuas turvaa, Hän tietää ja tahtoo sinua auttaa
kaikess' hädäss' Poikans' kautta.

Maailman meno, rikkaus, hekuma Autuuteen ei aut', vaan on katoova;
Mutta Kristus yksinäns' Autuuden ijäisen meill' ansaits', Hänelle
kiitos olkoon kaikess' kansass'.

Sillä kertaa sai ovi olla auki. Mutta kun toisen kerran sattui samalla tavalla, oli ovi itsestään kiinni. Vast'edes käski sitten isä aina sulkemaan oven, jos se sattui olemaan auki.

Äiti ei puhunut sen enempää Ellille noiden kirjain lukemisesta, mutta Ellistä tuntui, että hän päivä päivältä joutui äidistä yhä kauemmaksi. Se vaivasi myös, että hän sen sijaan lähene isää ja että se tapahtui ikäänkuin äidin kustannuksella.

Usein hän ei olisi tahtonut isälle lukea, varsinkaan ei silloin, kun äiti veisasi. Mutta isälle, joka oli aivan kokonaan innostunut tähän lukemiseen, sopi aina kaikkein parhaiten juuri sunnuntai-iltoina.

Kerran sanoi Elli sen isälle. Isän kiivas luonto kuohahti, silmistä lieskahti tuo omituinen paha ja melkein ilkeä katse, joka häneltä välistä tuli näkyviin:

—Mene sitten, sanoi hän ja koetti pidättää, mutta se tuli kuitenkin:— mene sitten sinne akkain kanssa yniseämään!

Isä oli sillä kertaa väsynyt, hänen ruokaleponsa oli tullut häirityksi, ja kaksi iltaa peräkkäin oli juhannuspyhinä veisuu häntä hermostuttanut.

Vaikka Elli sen tiesi ja ymmärsi, vaikutti se kuitenkin niin, että hän väkisinkin väistyi isän seurasta.

XIV.

Siitä pitäen alkoi Ellille tulla ikävät ajat. Yhä ikävämät kuin ennen.

Kaikista ikävimpiä olivat kesällä pyhäillat. Ei oikeastaan tiennyt, mitä oli ikävä, mutta ikävä oli kuitenkin. Kirkkoväki oli kaikki kotiinsa mennyt, kylän nuoret rientäneet leikkipaikoilleen ja palvelustytöt ja rengit menneet yhteen mukaan. Päivä paistoi surullisesti koivikkoon lehtien välitse koko illan. Ei osannut tehdä mieli minnekään, kun ei ollut, mihin mennä, mutta ikävä painoi ja raukaksi mieltä. Elli istui useimmiten päivällisen jälkeen porstuan rappusilla ja katseli kirkolle päin tietä pitkin, jonka kahden puolen kasvoi koivuja, joiden väliin länteen laskeva päivä loi varjoja ja toisiin kohtiin valopaikkoja. Välistä lepattivat haavan lehdet puutarhassa, mutta koivujen lehdet eivät liikahaneetkaan. Isä nukkui ruokalepoaan, ja äiti istui keittiökamarissa ja luki postillaa.

Elli oli noussut ylös kävelemään ja kulki puutarhaan. Uusi karttuunihame kahisi kävellessä, ja Elli koetti kävellä niin, ettei se kahisisi ... miksi, ei hän tiennyt... Puutarhasta pisti hän verkalleen muutaman marjan suuhunsa ja taittoi kukan, jonka kiinnitti rintaansa. Sitten hän laskeutui alas rantaan ja jäi katselemaan vasikoita, jotka seisovivat polviaan myöten vedessä ja huiskuttelivat vuoroin kukin häntäänsä...

Ihan tyyni järvellä! Toisella puolen salmen karehteli vain kaislikonrinnassa raukea tuulahdus. Soma olisi soudella tuossa, antaa venheen kellua itseksensä ja sitä välistä melalla auttaa! Elli meni nuottakodan luo, jonka kupeella venheet lepäsivät teloillaan ja jonka saumoissa liikkuva vesi silloin tällöin lokkasi. Nuotta riippui kuivana nauloillaan, ja västäräkki lennähti jostain nuottakodan sisästä kuivalle rantasavelle ... keikutteli siinä ruumistaan ja lähti sirpattaen pitkin rantaa lentämään, seisautuen vasikkain kohdalle...

Elli työnsi venheen herkästi pyöriviltä teloilta ja antoi sen työnnin vauhdista valtoineen liukua niin pitkälle kuin sitä halutti. Limakon reunaan se meni, kääntyi siinä poikkiteloin ja seisautui. Elli jäi kokkakaarelle istumaan, airo sylissä, ja katseli alas veteen...

Rannan puolelta venhettä näkyi vielä pohja monen kyynärän päästä, mutta selän puolella oli jo musta jyrkkäys. Syvenemistään syveni sinne ranta, ja kun kurkotti venheen alle, huimentti päätä ja tuntui, ikäänkuin olisi jokin kouristanut sydämen kohdalta ja tahtonut vetää alas veteen ja luisuttaa pohjaa myöten sitten yhä alemma tummaan syvyyteen... Toisaalla vähän matkan päässä venheestä kuumotti pohjasta entisen nuottakodan puitos, jonka jäät olivat särkeneet ja siirtäneet jyrkkäyksen rintaan. Elli liikautti sinnepäin venhettään. Vettyneet hirret ammottivat veden läpi päiväpaisteessa, ja nurkka riippui syvyyksen päällä mustaa vettä vasten... Hauki, oli asettunut jurrottamaan hirttä pitkin, vähän väliä pujakehteli pikkukaloja pinnemmalla, ja niiden varjot luikahtelivat hirren poikki ja välistä hauenkin ihan selän päällitse ... mutta hauki ei liikahaneetkaan... Ellin silmä kulki pohjaa pitkin, näki limoja, hakoja ja kiviä ja seurasi puitoksen hirsii, jotka tarkemmin katsellessa vaipuivat yhä syvemmälle ja syvemmälle veden alle jyrkkäyksen sisään. Sitten taas nousi silmä takaisin hirttä myöten, jonka päällä hauki liikkumatonna yhä viipyi, ja kohosi pinnalle, jossa pikkukalat karkelivat ... mutta siitä jälleen hirttä myöten jyrkkäyksen rajaan ja mustaan veteen. Päätä tinki taas huimentamaan ja sydänalaa kouristamaan ... mutta ei se nyt enää pahalta tuntunut ... hyvältä tuntui ja herkältä koko ruumiissa ... niinkuin olisi tahtonut kaikki sydänalassa toisistaan irtautua. Kun olisi vain syvemmälle nähnyt, jyrkkäyksenkin takana pohjaan, ja kuinka pitkälle sinne oli nuottakodan puitos uppoontunut. Elli liikautti venhettä airoillaan syvemmälle ja koetti tarkasti katsoa ... mutta muuta ei näkynyt kuin mustaa vettä...

Yht'äkkiä hän säpsähti, ja piti panna käsi silmien eteen. Ei kuin hetkeksi kuitenkaan! Kuinka ei ollut sitä ennen huomannutkaan! Sieltähän näkyi koko hirveän korkea taivas, yhtä korkea kuin ylhäällä tuolla! Se sama tunne huimasi päätä, joka silloin kaupungissa siellä sillä korkealla mäellä ... mutta ei se nyt päässyt puhkeamaan! Elli puristautui airoon kiinni ja unohtui katselemaan. Noinko syvää siellä on? ... noinko korkeaa? Ja venhehän kelluu ihan kuin ilmassa ... mitenkä se pysyy?... Ja minkähänlaista olisi, jos tuonne putoaisi? Jos heittäytyisi, hukkaisikohan?... Sieltähän on kuin taivas, kuin toinen taivas! ... jos olisikin siellä oikea taivas?...

Hui! mikä se oli?... Jotain rapsahti venheen laitaan ja läiskähti siitä veteen. Taivas vavahti koko korkeudessaan ja hämmentyi samassa.

Rannalla nauroi joku. Säikähtäen kääntyi Elli sinne katsomaan ja näki isän seisovan rannalla ja hänen vieressään kaksi muuta herraa. Ne olivat aivan tuntemattomia, ja Elli hämmentyi siinä niin, ettei saanut venhettä maihin. Se kääntyi aina toiselle puolen, kun Elli toiselta puolen koetti meloa. Isä rupesi puoleksi huutaen neuvomaan, mille puolelle pitäisi mela panna.

—Ei sille ... no, nyt toiselle ... ei ... pane sitten mela pohjaan ja työnnä ... no!

—Ehkä minä saan auttaa neitiä, sanoi toinen herroista, otti airon isommasta venheestä ja kurkotti sillä venheen kokkaa.

—Ei, kyllä minä pääsen ... antakaa olla! Sillä oli valkoinen lakki, ja se veti vain. Ellin olisi tehnyt mieli häntä airolla kastella.

—Vetäkää vain! kehoitti vielä isä.

Valkolakkinen vetikin, kokasti sitten venheen ja tarjosi Ellille kätensä. Vaan Elli hyppäsi omin neuvoin maalle ja lähti tervehtimättä pihaan menemään. Hän ei muusta tiennyt kuin mitä pikimmin päästä pois jonnekin.

Mutta isä kysyi, tahtoiko hän mennä vieraita tervehtimättä, ja seisautti ja esitteli hänet herroille. Toinen oli ylioppilas ... joku, jonka nimeä Elli ei kuullut, toinen oli se apulainen, jota oli koko viikon jo odotettu.

Ylioppilas tervehti kohteliaasti ja vapaasti, ja Ellistä tuntui, vaikkei hän silmiään maasta nostanut, että hän hymyili ja katsoi häntä silmiin. Sen Elli kuitenkin näki, että ylioppilaalla oli ruskeat vaatteet. Apulaisesta, jolla oli mustat vaatteet ja isot jalat, jäi Ellin huomioon, että hän tervehti hyvin omituisesti kättään ylöspäin kivertäen ... ja silmälasit oli sillä myös.

Ylioppilas ei virkkanut mitään.

—Hauska tutustua talon neitiin, sanoi apulainen, ja Elliä ennätti puistattaa joku hämärä vastenmielisyyys, ennenkuin oli saanut kätensä irti. Käsi oli sitä paitsi pehmeä ja lämmin luhnake kuin kinnas.

Elli lähti hämillään ja sanaakaan puhumatta nousemaan pihaan. Veräjätä avatessaan huomasi hän kätensä vapisevan ja sydämen tykyttävän niin, että se korvaan kuului. Ja hän hengitti niin kiivaasti, että pelkäsi äänen peittävä, jos vastaisi, kun isä huusi hänelle, että hän valmistaisi teetä, sill'aikaa kun he kävelevät peltoja katselemassa.

—Ja tule sitten meitä kutsumaan ... me menemme kirkolle päin...

Pihaan noustessa risteili harmi mielessä siitä, että isä oli tuonut vieraat sinne niin yht'äkkiä, ja oma tyhmyys ja saamattomuus harmitti toisin vuoroin. Tuommainen oli niin isän näköistä!... Olkoot, ajatteli hän sitten, minä en välitä heistä enkä mene illalliselle enkä kutsumaan heitä... Mitähän se ajatteli se ylioppilas, kun minä juoksin ohitse...? Vaan ajatelkoon mitä tahansa, minulle se on ihan sama!

—Ketä ne on nuo vieraat? kysyi kuitenkin Elli äidiltä keittiössä ... koetti kysyä huolettomasti, melkein halveksivalla äänellä.

—Se on maisteri, joka tulee apulaiseksi.

—Entäs se toinen?

—En minä tiedä.

Äiti vastasi pitkien väliaikain perästä ja oli tavallista totisempi. Niin hän oli aina, kun tuli vieraita, mutta puuhasi kuitenkin lakkaamatta ja teki kaikki tehtävät.

Elli pyysi saada auttaa, mutta äiti vastasi päätään kääntämättä ja sanoi voivansa itsekkin tehdä.

Elli meni kamariinsa ja alkoi siistiä pukuaan. Siinä hän unohti peilin edessä laittautuessaan sen päätöksensä, ettei mene sisään vieraiden luo. Tuli uteliaaksi saada nähdä, millaiset kasvot oli ylioppilaalla, sillä niitä hän ei ollut katsonut. Hän hyräili siinä, palmikoi tukkaansa ja näki Runebergin »Hannan» pöydällään... Paiskasi sen puoleksi leikillä kiinni...

Kun hän oli valmis, ajatteli hän, menisikö itse kutsumaan isää ja vieraita vai lähettäisikö jonkun muun. Ei hän sitä kuitenkaan päättänyt sinne eikä tänne, vaan lähti itse kävelemään kirkkokujalle päin.

Tulivat jo sieltä kävellen vastaan, ja Elli seisautui puolitiehen, nojaten aitaa vasten ruispellon yli katsomaan. Ruis tuoksui hauskaasti ja heilimöi parhaillaan, ja sen sisässä sinerti aina vähän matkan päässä jokin ruiskukka. Kun tuulahdus tuli, huojautti ruis ja sihisi hiljaa.

Elli sitä katseli ja taittoi aidan yli muutaman tähkän. Sivusilmään näkyi yhä likemmäksi lähenevä valkoinen lakki. Ne olivat jo melkein kohdalla, mutta Elli ei ollut huomaavinaan.

—No, Elli? sanoi isä.

—Niin, ruoka on jo valmis ... herrat ovat hyvät ja käyvät pihaan.

Elli tunsu saavansa itseluottamusta suuret määrät, kun sai sanotuksi sen aivan huolettomalla äänellä.

Herrat jatkoivat matkaansa. Isä ei jättänyt ylioppilasta. Selitti kesäkylvöistä ja syyskylvöistä. Mutta maisteri kääntyi heti kohta Ellin puoleen ja alkoi puhella.

—Onko neiti huvitettu taloudesta? kysyi hän hyvin suurella painolla.

—Niin, kyllä minä olen, sanoi Elli ja katsoi maisteriin syrjästä päin. Hänessä oli jotain, joka epäilytti ... ikäänkuin olisi ollut vähän tyhmä.

—Tämä on erittäin kaunis paikka, sanoi maisteri kohta perään.—Eikö tämä ole kaunis teidänkin mielestänne?

—Kyllä tämä on...

—Niin kaunista kirkon paikkaa en ole usein nähnyt ... kun kirkko on kauniilla paikalla, jylhien kuusien ympäröimänä ja järven rannalla, kohooa sanankuulijankin mieli, ja saarnamies tuntee itsensä ylennetyksi ... eikö totta, neiti?

Maisteri oli jostain syystä Ellin mielestä niin koomillisen näköinen, että hänen oli vaikea pidättää nauruaan.

—Eikö totta, neiti?...

Maisteri teki pyöreät silmänsä vieläkin pyöreämmiksi. Ja se oli liiaksi Ellille. Hän tunsu, ettei voisi kauemmin olla nauruun purskahtamatta ja kiiruhti edeltä pihaan. Maisteri jäi kummastellen odottamaan toisia. Mutta omaan kamariinsa päästyään ratkesi Elli niin hillittömään nauruun, että oli siihen menehtyä.

Ruokapöydässä sai Elli vasta oikein tilaisuuden tarkastella vieraiden ulkomuotoa. Ylioppilasta hän eniten katseli. Maisteria olisi myöskin katsellut ja vertaillut, mutta maisteri seurasi häntä aina silmillään. Ei hänessä Ellin mielestä ollutkaan paljon katselemista. Pyöreät kasvot, punakat ja pulleat posket, tukka pystyssä.

Ylioppilasta sai rauhassa tarkastella. Hän söi ja puheli isän kanssa eikä katsellut Elliin kuin joskus. Mutta silloin hän loi häneen pitkän ja tarkan silmäyksen... Mitähän varten lienee niin tehnyt... Sillä oli vähän kähärä tukka, ruskeat, päivettyneet posket ja valkea hieno otsa. Silmät olivat siniset. Ja kaulahuivi oli hänellä hyvin luontevasti solmittu.

Elli tarjosi hänelle mielellään. Kerran hän selitti isälle jotain niin innokkaasti, että unohti ottaa, vaikka Elli seisoi ja piti vatia.

Ja kun hän sen sitten huomasi, hämmästyti hän ja pyysi anteeksi. Silloin hän katsoi Elliä silmiin niin avonaisesti ja hymyili niin herttaisesti, että Ellin tuli yht'äkkiä hyvä olla. Kun Elli sitten taas toisen kerran tarjosi, sanoi hän kyllä nyt muistavansa. Ja otti vadin laidasta kiinni ja kannatti itse sitä, niin kauan kuin pani eteensä ruokaa. Elli ei olisi sitä sallinut, ja heille tuli pieni riita vadista. Mutta Ellistä tuntui, että he sen kautta tulivat ikäänkuin tutummiksi.

Syötyä menivät herrat isän kamariin, ja kun Elli oli korjannut pöydän, meni hän saliin istumaan. Jotain tehdäkseen otti hän Runebergin »Hannan» polvelleen ja oli sitä lukevinaan.

Vähän ajan perästä tuli sinne ylioppilas. Elli oli ajatellut jo valmiiksi, millä hän puheensa aloittaa, sillä hänen mielestään oli hänen velvollisuutensa alkaa puhelu.

—Kuinka teitä miellyttää tämä paikka? kysyi hän.

Ylioppilas istuutui ystävällisesti tuolille Ellin viereen.

—Kuinkako miellyttää? Hyvin paljon. Tämä on kauneimpia paikkakuntia mitä matkoillani olen tavannut. Tekisi mieleni melkein asettua tänne joksikin aikaa.

—Miksette voisi jäädä tänne?—olikohan se tyhmästi sanottu... Elli pelkäsi koko ajan, että hän sanoisi jotain typerää. Sopiko todellakaan pyytää häntä tänne jäämään?

Mutta ylioppilas ainoastaan vähän hymyili.

—Kiitoksia paljon, sanoi hän, mutta sitten en ehtisi matkustaa ympäri

Suomen, niinkuin on matkasuunnitelmani.

—Taitaa olla hyvin hauskaa matkustaa?

—Kyllä se on hauskaa.—Ylioppilas taas hiukan hymyili. Elli tuli siitä aivan hämilleen... Hän oli arvellut nuo kysymykset hyvin sopiviksi, ja nyt ne näyttivät hänestä niin kovin tavallisilta, ja hänestä tuntui, että ne tulivat ikäänkuin pusertamalla ulos. Ja samassa välähti hänelle päähän, että kuka ties kuinka monennen kerran ylioppilas jo sai vastata semmoisiin kysymyksiin.

Siitä syntyi vähän aikaa kestävä äänettömyys.

—Mitä kirjaa te luette? Vai »Hannaa»!—Mitä pidätte tästä runoelmasta?

—Minä pidän siitä hyvin paljon.

—Runeberg on minun mielestäni pohjoismaiden etevin runoilija.

—Isä ihailee enemmän Tegnériä.

—Kaikki vanhat tekevät samoin. He eivät ymmärrä sitä tuoresta ja luonnonraitista, jota Runebergin runoilu uhkuu ... eivät ymmärrä hänen yksinkertaisia vertauksiaan, hänen isänmaallisia aiheitaan ... sanalla sanoen...

—Saanko luvan kysyä, mistä herrasväki niin innokkaasti keskustelee? kysyi maisteri, joka juuri silloin tuli saliin ja istuutui seuraan.

Hänen toverinsa ei häneen katsonutkaan, eikä Ellikään hänelle mitään virkkanut.

—Sanalla sanoen ... niin, ja vielä eräs kohta, joka todistaa, ettei häntä ymmärretä. Tuossa on Hanna, jonka Runeberg antaa rakastua yhtenä ainoana iltana. Sitä sanotaan epäluonnolliseksi, mutta minun mielestäni se on yksi Runebergin hienoimpia kohtia.

—En minäkään usko, että voi rakastua ja mennä kihloihin samana iltana kuin tapaa jonkun nuoren miehen.

—Ehkette te...

—Niin, en minä...

—Ehkette te ja ehkei moni muukaan ... mutta siinä on runoilija kuitenkin osannut oikeaan paikkaan, kun hän on rakkauden antanut leimahtaa ensi katseen yhteen sattuesssa ... hitaammin tai nopeammin ... yksi päivä tai yksi kuukausi, se on vähäinen asia, kun kerran ensi silmäyksestä on tuli syttynyt ja alkanut kyteä ... ja että se syttyy niin, sen on Runeberg ymmärtänyt, ja sille on hänen runottarensa antanut muodon.

—Luuletko sinä, että Runeberg itse on ollut sillä lailla kihloissa? kysyi maisteri.

—Millä lailla kihloissa?

—No, että noin samana iltana...

—Mistä minä sen tiedän ... eikä se suinkaan ole tässä pääasia.—Vaan tämä ei ole ainoa hieno kohta Runebergin teoksissa. Niitä vilisee joka rivillä.

Hän innostui puhumaan, ylioppilas, Runebergista ja runoudesta ylipäänsä. Hän nousi seisaalleen ja istuutui jälleen ja puheli Ellille koko ajan. Maisteri istui ääneti vähän aikaa, teki muutamia kysymyksiä, jotka Elli piti aivan sopimattomana, ja lähti sitten pois. Ylioppilas oli Ellin mielestä paljon, paljon etevämpi.

Aivan uutta oli Ellille se, mitä ylioppilas puhui hänelle. Monta paikkaa oli Ellin mielestä epäselvää. Mutta hän luuli, että hänessä oli syy, ettei ymmärtänyt. Hän enemmän katseli häntä kuin kuunteli. Hän oli kaunis. Ei Elli ollut ennen niin kaunista miestä nähnyt. Ja hän antoi hänen puhua eikä kysynyt, mitä ei ymmärtänyt, ettei häiritsisi. Mutta tuli hänelle siinä ajatus, että minkähän tähden hän minulle yht'äkkiä noin puhuu.

Kun ylioppilas oli heittänyt hyvästinsä ja mennyt ylikamariin maata, kuuli Elli maisterin sanovan isälle:

—Minun ystävänä deklamoi niin mielellään ... ja tyttärenne on harras kuulija.

Se oli ilkeästi sanottu Ellin mielestä, pahasti, alhaisesti, panettelevaisesti.

—Minne hän matkustaa? kysyi isä.

—Ei hänen matkallaan taida olla sen enemmän määrää kuin hänen luvuillaankaan.

—Eikö hän ole vielä mitään tutkintoa suorittanut?

—Ei mitään...

—Ohhoh! Mitä hän aikoo?

—En tiedä ... jotain harrastuksia kai hänellä lienee. Ainakin hän rakastaa hyvin puhua runouden tiedoistaan varsinkin neitosille. Minä luulen, että ne ovatkin hänen ainoansa.

Elli nauroi pilkallisesti yksikseen. Hän oli puolestaan ihan varma, että ylioppilas oli monta vertaa viisaampi kuin kaiken maailman apulaispapit ja isät. Voi, kuinka hän halveksii tuota maisteria! Noin puhua toveristaan takanapäin.

Ylioppilas oli hänen mielestään sorrettu olento, ja hän kuvitteli, että kaikki häntä tuomitsevat ja että hänellä ei ole ketään ystävää. Siksi hän ehkä puhuikin niin innokkaasti Ellille. Ja Elli ei häntä jätä ... hän pysyy aina hänen ystävänsä.

Tätä Elli ajatteli, kun muiden maata mentyä oli hiipinyt ulos koivukäytävälle päin kävelemään.

Kesäinen yö nukkui puolihorroksissa hänen ympärillään. Ruis lepäsi liikkumattomana, tähkät nuokallaan. Naapurin pellolla tuikahti muutamia kertoja lehmisavun valkea ja sammui. Kirkon kohdalla tuli muuan yksinäinen matkamies vastaan ja tervehti häntä.

Elli oli ensin ollut vihoissaan niistä puheista, joita oli kuullut. Nyt se vähitellen sulj pois, unohtui, ja surumieli tuli sijaan. Ei hän juuri mitään ajatellut, katseli sitä kaikkea tuttua edessään, jota niin monesti ennen oli katsellut ... kirkkoa, kirkonkylän taloja, peltoja ja maantietä. Oli siinä nyt jotain toisenlaista kuin ennen oli ollut, mutta ei hän siitä päässyt selville, mikä tuon muutoksen teki.

Kun Elli taas läheni kotia, kuului vielä yliskamarista kävelyä ja hiljaista hyräilyä. Ikkuna oli auki, ja Elli ikäänkuin vähän vavahti. Portin narahtaessa taukosi hyräily ja askeleet. Elli ei uskaltanut katsoa ylös ikkunaan, mutta hänestä tuntui siltä, että sieltä joku katseli.

Vielä riisuutuessakin läpähti sydän. Hän koetti sitä asettaa ja vakuuttaa itselleen, ettei hän ollenkaan tiedä syytä siihen.

Käytyään levolle muistui hänelle »Hanna» mieleen. Hän oli sanonut, ettei ensi iltana voi rakastua... Ei hän sitä vieläkään usko. Mutta sitä asiaa hän kuitenkin ajatteli siksi, kunnes nukkui.

XV.

Seuraavan aamun ensi ajatus herätessä oli vieraat siellä ylhäällä.

—Ovatko ne jo nousseet? kysyi hän palvelustytöltä.

—Ei ne vielä aivan.

—Joko veit kahvia?

—Jo minä vein yhden kupin ... tässä menee toinen.

Elli toimitti jotain ruokasalissa. Palvelija tuli vähän ajan päästä takaisin ylhäältä tuoden toisen kupin koskematonna.

—Kuka ei juonut?

—Se, jolla on valkea lakki, se ei ottanut ... vaan maisteri joi molemmat kupit leivän kanssa.

Ellistä oli ylioppilas hieno jo siitäkin syystä, ettei juonut kahta kuppia. Maisteri sitä vastoin—kaksi kuppia leivän kanssa!

—Ai, ai, mamseli! tuli tyttö ovelle sanomaan.

—No, mitä nyt?

—Niin, niin ... nyt on sulhasia.

—Ole sinä...!

—Vai ei ... nuori maisteri on tullut, ja mamselille siitä tulee sulhanen ... sulhanen...

—Maisteristako?... Elähän ole liian varma.

—No, minä olen varma.

Ohoh! ajatteli Elli itsekseen. Niin ne kaikki luulee, mutta siinä ne suuresti erehtyvät.

Ja laulellen kävi hän järjestelemään huoneita.

Mutta aamu alkoi tuntua pitkältä. Ei ollut enää juuri mitään tekemistä ... ilma oli kaunis, ja herrat yhä viipyivät ylhäällä.

Jotain tehdäkseen lähti Elli puutarhasta kukkia noutamaan, kulki ylliskamarin ikkunan ohitse ja puheli juuri sen kohdalla muutaman palvelijan kanssa, joka sattumalta tuli ylös rannasta. Katsahti myöskin sattumalta ylös ikkunaan, mutta kääntyi pian pois, kun huomasi, että siellä liikuttiin. Meni puutarhaan. Oli jo paremmalla tuulella. Harmitteli kuitenkin sitä, että herrat aina niin kauan nukkuvat ... herrat ylipäänsä, ja erittäin nämä.

Elli laitteli jo verannalla vihkoa kukista ja ruohoista, joita oli pöydälle levittänyt, kun ylhäältä alettiin tulla. Ne olivat ylioppilaan askelia ... kohta kuului maisterikin tulevan ... ja nyt ne laskeutuivat rappusia alas. Mutta ylioppilas tuli yksin verantaan. Hän oli maattuaan niin hauskan ja miellyttävän näköinen, kun juuri oli unen kasvoiltaan pudistanut.

—Hyvää huomenta!—kuinka olette maannut?

—Kiitos, hyvin!—Kylläpä nyt on kirkas paiste.—Ylioppilas meni verannan ovelle ja tarkasteli siitä ulkoilmaa. Aurinko häikäisi hänen silmiään, niin että piti varjostaa kädellä. Siinä oli jotain miellyttävää siinäkin.

—Eilinen ilta oli niin erinomaisen suloinen, sanoi Elli.

—Niin, minä näin, että olitte vielä ulkona kävelemässä, kun me muut jo olimme panneet maata.

Ylioppilas tuli ja istuutui melkein Ellin viereen ja lisäsi leikillisesti:

—Te olitte kai haaveksimassa ... kaikki nuoret tytöt haaveksivat illalla muiden maata mentyä...

—Se ei ole totta...

—Kyllä se on totta ... tunnustakaa, että tekin olitte ajattelemassa jotain, jota tahdoitte oikein häiritsemättä ajatella.

—Te aivan erehdytte ... aivan erehdytte...

—En erehdy ... minä en erehdy ollenkaan ... haaveksiminen on teidän ikäisillenne elinehto.

—Hyi, kuinka te olette paha!

—Se on, että oikeastaan olen erittäin hyvä.

—Ette ole hyvä, vaan te olette itserakas, kun luulette itseänne hyväksi...

Ja keskustelu kääntyi näin keveäksi, ja ennenkuin kutsuttiin aamiaiselle, olivat he Ellin mielestä jo vanhat tutut.

Yhtä hauskaa mielialaa kesti vielä aamiaisen jälkeen. Ylimmilleen se nousi silloin, kun tuotiin lapsi kastettavaksi ja maisteri toimitti kasteen. Elli ja ylioppilas katselivat oven raosta ja palasivat aina toiseen huoneeseen nauramaan. Elli oli iloonsa menehtyä, kun ylioppilas nosti silmiään niinkuin maisteri ylös kattoon, pani kätensä ristiin ja asetti suutaan samalla lailla. Tuo yhteinen ivailu teki heidät niin tutuiksi, että Ellistä tuntui oudolta teititellä ylioppilasta.

Toimituksensa tehtyään tuli maisterikin verannalle. Hän oli vähän vielä taannoista tointaan juhlallisen näköinen.

—Sinä olet vielä arvokas äskeistä kyytiä, sanoi ylioppilas.

—Kuinka niin?

—Niin, niin, minusta vain näyttää, että sinä tunnet yhä vielä ruumiissasi kastaneesi lapsen.

—Kenellekä te, neiti, valmistatte tuota kukkasvihkoa? kysyi maisteri Elliltä eikä ollut kuulevinaanakaan toveriaan.

—En juuri kenellekään.

—Vai niin, sanoi ylioppilas ja iski silmää, ettekö muista, että lupasitte antaa sen minulle?

—Niin, se on totta se ... suokaa anteeksi ... ottakaa vain, tuoss' on!

—Saisinko luvan pyytää teitä valmistamaan minullekin sellaisen?

—Ei näistä enää taida tulla.

—Ja sitä paitsi, eihän sovi papille kantaa kukkasvihkoa.

—Neiti saa itse ratkaista... Sopiiko teidän mielestänne?

—En minä tiedä ... vaan jos luulette sopivan, niin tehkää itse, tässä on kukkia.—Mutta eikö mennä katselemaan puutarhaa ja rantoja?

Ylioppilas ja Elli menivät. Maisteri jäi seisomaan verannalle.

—Te pujahditte läpi oikein naisen vaistolla, sanoi ylioppilas puutarhan portilla.

—Niin, vaan emme saa olla hänelle niin pahoja.

—Ei se haittaa mitään ... tuskin tuollaiset teologit edes ymmärtävät, että heistä tehdään pilaa.

—Vaan hänhän on teidän toverinne.

—Ei hän oikeastaan ole minun toverini... Helsingissä olimme kyllä usein yhdessä, ja nyt minä tapasin hänet viime majatalossa ... hän pyysi minua tulemaan tänne, ja minä tulin. Mutta emme me ole koskaan olleet mitään hengenheimolaisia.

—Ettekö olisi muuten tullut?

—En tiedä ... vaan kyllä kai kuitenkin olisin.—Se on hyvä, että tulitte... Mennään nyt soutelemaan!

Ja hehkuvien silmien hyppeli Elli taapäin ylioppilaan edellä. Sitten hän juoksi ottamaan aitovarrelta heinikosta airoja.

—Tulkaa te ottamaan mela!

—Tekö siis soudatte ja minä pidän perää!

—Niin, minä soudan, ja pitäkää te perää!

Vaikka puhuttiin näin aivan tavallisia asioita, oli niissä kuitenkin jotain salaperäistä ja kummallista. Ikäänkuin olisi jotain tarkoitettu, vaikka ei sanottu. He alkoivat soutaa.

—Tuolla kävelee maisteri puutarhassa ja katselee tänne.

—Mitähän hän ajattelee, kun emme ottaneet häntä mukaan?

Siinäkin oli jotain salaperäistä. Varsinkin siinä: »kun emme ottaneet häntä mukaan».

Tekivät pienen kierroksen ja palasivat takaisin rantaan.

—Muistatteko, kun eilen kurkotitte minua melalla maalle ... minun olisi tehnyt mieleni heittää airolla vettä päällenne.

—Miksette heittänyt?

—Nyt minä kyllä heittäisin.

—Miksi te nyt?

—Sillä te ette enää ole niin juhlallinen...

—Enkö ole enää juhlallinen?

—Ette ole ... ette ollenkaan.

XVI.

Iltapäivällä tahtoi isä välttämättömästi näyttää kirkkoa vieraille, ja niin mentiin sitä katsomaan.

Tapulista on avara näköala, tuli Elli sanoneeksi, kun kirkko oli nähty.

—Sinne minun täytyy mennä! huudahti ylioppilas... Minä en rakasta mitään niin kuin avaria näköaloja ... tulkaa te minun kanssani!

Elli ei puhunut mitään siitä, rakastiko hän vai ei näköaloja, mutta oli itsekseen siitä niin innostunut, että vapisi levottomuudesta.

Ylioppilas oli jo ennen häntä ehtinyt sinne ja avannut yhden luukun. Ja siinä hän seiso, pitäen luukusta kädellään, ettei tuuli saisi paiskata sitä kiinni. Ellin täytyi kumartua hänen kainalonsa alitse, ja seisossaan siinä hän melkein oli ylioppilaassa kiinni.

Valoa tuntui pimeitä portaita ylös tultua tulvivan nyt sitä enemmän. Häikäisi silmiä niin, että oli horjahuttaa ylioppilaan syliin. Ja tuli kummallinen voimattomuus, semmoinen, ettei olisi tehnyt mieli sitä estää.

Mutta tuuli puhalsi virkeästi, ylioppilas puhui ja innostui puhuessaan:

—Minä rakastan niin äärettömästi suuria, avaroita näköaloja!—Elli kuuli kaikki, mitä hän sanoi, näki siintävät kukkulat toisen toisensa takana, tuulessa väräjävät vedet lähellä ja kaukana ... tuossa aivan alhaalla viheriän kirkkomaan ja sen suuret kuuset. Mutta enemmän hän tuns koko ajan, että ylioppilaan toinen käsi oli yhä hänen takanaan, ja näki hänen toisen kätensä osoittelevan ja sen etusormessa kultaisen kantasormuksen kimaltelevan ... ja hänen itsensä yhä puhuvan...

—Nuo suuret, laajat näköalat ne laventavat rinnan, ne povea ponnistaa... Ja mieli kaipaa kauas, isompiin ilmamaailmoihin ... rohkeisiin otteluihin ... pois pikkuelämän jokapäiväisistä puuhista... Ja tuo tunne saa muodon siitä halusta, joka pyrkii yli horisontin kukkuloiden ja yhä kukkuloiden taa... Eikö niin? Eikö teidänkin mielestänne ole niin?

Niin, niin jotain semmoistahan hänkin tuns. Vaan ei hän voinut siihen vastata ... pelkäsi äänensä vapisevan. Mutta hän tuns, että ylioppilas lausui hänen sisimmät tunteensa. Vaan vaikka hän sen tuns ja vaikka sitä ajatteli ja sen ymmärsi, kulki vieressä ja sekaantui yhteen toinenkin tunne, se, että hän oli ikäänkuin hänen syliinsä suljettu, joka hänen takanaan seiso. Ja kun ylioppilas päättään käänti ja antoi kätensä liukua pitkin sinistä kaukaisuutta, seurasi silmä sitä, mutta näki samalla valkoisen lakinkin, hulmuavan sametin ja mustan tukan, joka oli korvan juuressa kähertynyt ja jota tuuli värisytti.

—Eikö niin ... eikö teilläkin ole samaa tunnetta?

—On ... kyllä minulla on.

—Siis ymmärrätte tuon, kuinka mieli suurissa lennähdyksissä haluaa kukkulain yli ... aina pitemmälle ... kauas kohti kapenevaa kaukaisuutta?

—Niin, tai kohota kuin lintu ylös pilviä kohti ja niiden läpikin ja sieltä alas...

—Se on sama tunne ... te siis ymmärrätte sen ... harva nainen sen ymmärtää.

Elli uskalsi katsoa häneen ja hakea silmillään kiinni hänen silmäyksensä. Mutta ne yhä vain ahmivat suurta avaruutta, häneen kääntymättä. Ja Elli antoi hänen katsella maisemaa edessään. Itse tarkasteli hän salaa häntä.

Ja kun hän tarkasteli, kasvoi ylioppilas tuossa hänen silmissään, kasvoi, jalostui ja muuttui miltei ylevämmäksi olennoksi. Oli kuin olisi tuo raitis pohjatuuli häntä hienonnellut, sorvailut ja somistellut.

Molemmat vaipuivat he katselemiseen ja olivat kauan aikaa vaiti. Tuuli vain yhtämittaa humauteli tapulin rakennuksissa.

—Oletteko huomannut, sanoi sitten Elli, kuinka yht'äkkiä, kun avaroita näköaloja katselee, ei tee mieli puhua, vaan ikäänkuin väsyä ja vaipuu äänettömyyteen? Eikä henno lähteä pois ... on vain ja katsoo.

Ylioppilas ei näyttänyt kuuntelevan, mitä Elli sanoi. Mutta Elli tunsu, että hän olisi voinut sanoa paljon ja selvästi siitä samasta tunteesta ... ja sanoilla, jotka sattuivat ja tarkalleen kuvasivat sitä, mitä hän tunsu.

Ylioppilas veti pitkän henkäyksen, ojensihe ja vei kätensä ulospäin avaruutta kohti.

—On se sentään hauskaa ... äärettömän hauskaa!

—Mikä?

—Olla vapaa ylioppilas, vapaa kuin taivahan lintu ... tulla milloin tahtoo ja taas lähteä, kun haluttaa, eikä mikään sido. Rientää ulos avaraan maailmaan ... ulos avaraan maailmaan! Eikö niin? Ettekö ymmärrä, kuinka hauskaa se on?

Elli ei siihen vastannut. Mutta hänestä tuntui, että hän ikäänkuin heräsi hyvästä unesta. Ja hänen ilonsa ja innostuksensa oli samassa mennyt. Tapuli luhistui maan tasalle. Kaikki ympärillä pieneni ja litistyi. Hänestä itsestään tuntui kuin olisi ollut kahle jalassa.

—Eikö jo mennä, sanoi hän raukeasti.

—Niin, mennään vain ... johan olemme tämän nähneetkin... Ja laulellen alkoi ylioppilas panna luokkuja kiinni.

—Milloin te jo lähdette? kysyi Elli pois kulkiessa. Ei voinut pidättäytyä sitä kysymästä.

—En tiedä, ehkä jo huomenna ... täytyy käyttää kesää hyväkseen ... se on lyhyt, kovin lyhyt ... täytyy siis siitä oikein nauttia.

Elli ei puhunut siihen sanaakaan, mutta ylioppilas yhä jatkoi samaan suuntaan.

—Te ette voi käsittää, kuinka hurmaavaa on matkustaa ja nähdä maailmaa yhä uusissa muodoissa edessään... Ettekö ole koskaan matkustanut?

—En muuta kuin täältä kaupunkiin.

—Ei se ole mitään sen rinnalla kuin minä ... minä en muuta haluaisi maailmassa kuin yhä olla rientämässä ... minusta ei voisi olla onnettomampaa kuin täytyä kaiken ikänsä yksissä paikoin asua.

—Vaan kun täytyy...

—Jokaisen ihmisen pitäisi kuitenkin koettaa edes jonkun kerran elämässään päästä irtautumaan. Muutoin kaikki mielikuvitus, kaikki tunteet kuihtuvat ja kutistuvat ja kuolevat.

Kun Elli oli ääneti, vaikenen ylioppilaskin. Ja niin he tulivat mitään puhumatta pihaan.

Herrat istuivat verannalle totia juomaan.

Elli nouti ompeluksensa, ja hänkin tuli siihen vähän loitommalle istumaan. Hän kuuli isän ja herrain puhelua, mutta ei itse ottanut siihen osaa. Ylioppilas ei lähdistään puhunut, vaan kertoi siihen sijaan entisistä matkoistaan. Nauroi vähän väliä ja innostui. Elliä ei mikään naurattanut. Yht'äkkiä hän oli tullut välinpitämättömäksi ja melkein veltoksi kaikesta. Kaikki oli nyt jotenkuten ikäänkuin värinsä muuttanut. Tai oikeammin oli entinen harmaa väri tullut takaisin joka esineeseen. Niissä oli ollutkin semmoinen omituinen loisto näinä päivinä. Ei hän jaksanut kuulla herrojen puheita. Jätti työnsä istuimelleen ja meni hitain, raskain askelin kamariinsa ja katseli, ohimo käden varassa, kauan ulos puutarhaan ja rantaan. Istui siinä liikkumatta, kuinka kauan lienee istunut.

XVII.

Kun Elli seuraavana aamuna nousi ylös, kohtasi hän ylioppilaan eteisessä. Hänellä oli jalassaan pitkävartiset saappaat, ja hän laitteli matkalaukkuaan. Elliä hän tervehti hauskaasti ja tuttavantapaisesti, niinkuin eilenkin aamupäivällä.

Samassa tuli isäkin siihen.

—No, mitäs hommia teillä on ... matkalle lähtevän näköinen?

—Niin, johan on aika lähteä.

—Minne on semmoinen kiire?

—Suureen avaraan maailmaan ... ei ole mitään varmaa määrää ... sinne menen, minne tie parhaiten vie.

—No, mutta eihän aamiaista syömättä.

—Kiitoksia vain!

Elli ei saanut ruokapöydässä mitään kulutetuksi.

Ylioppilas puheli kaikkien kanssa iloisesti ja huolettomasti. Ja koko ajan etupäässä siitä, kuinka hauskaa on olla vapaa ja kulkea sinne, minne halu vetää.

Ellin täytyi kesken syöntinsä nousta ja mennä kamariinsa.

Siellä hän oli niin kauan, kun kuuli isän häntä kyselevän.

—Herra Kalm lähtee ... tule heittämään jäähyväisiä...

Ellin kasvot olivat itkettyneet, ja hän näki, että muut sen huomasivat. Lieneekö ylioppilaskin sen nähnyt, sillä hän ei uskaltanut katsoa häntä silmiin.

Lähtevä heitti hyvästinsä, ja Ellistä tuntui, että hän puristi hänen kättään. Mutta ehkä hän vain niin kuvitteli.

Sitten menivät kaikki ulos. Elli taisteli kauan siitä, menisikö hänkin, mutta ei kuitenkaan voinut olla menemättä verannalle. Ylioppilas istui jo rattailla.

—Eikö matka sovi täältä kautta vielä tänä kesänä? kysyi isä.

—Ehkä sopii ... en tiedä varmaan ... vaan on se hyvin mahdollista.

—Jos sopii, niin terve tulemaan meille!

—Kiitos vain!

Hän kohotti lakkiaan, ja hevonen lähti liikkeelle. Jo oli pannut lakkinsa melkein päähän, kun huomasi Ellin verannan ikkunassa. Kohotti sitten vielä hänellekin. Hevonen kiskaisi juoksuun. Ylioppilas vähän horjahti taapäin ja tarttui ohjaksiin. Ja kohta ei erottanut pölystä muuta kuin valkoisen lakin ja hevosen vilkkuvat kaviot pöyrien välitse. Sitten katosivat nekin tien käänteeseen.

Ja yhteen hämärään lauttaan suli Ellin silmissä ikkuna, vihreä pihamaa, käytävän koivut ja punainen portti.

XVIII.

Niinä päivinä, kun ylioppilas Kalm oli pappilassa, oli ikäänkuin uusi tuores nuoruuden puuska olisi puhaltanut koko tuon vanhan talon läpi. Ja niin oli, kuin olisi taivaskin siltä kohdalta kohonnut tavallistaan korkeammaksi, ilma raitistunut ja maailman rajat laajenneet.

Mutta kun ylioppilas oli pihasta ajanut ja viimeinen pöly maantiellä asettunut entisille aloilleen, laskeutui kaikki taas vanhoilleen, painautui kokoon entistään alemmaksi ja ummehtui tavalliseen ahtaaseen piiriinsä...

Illalla samana päivänä pakeni Elli koivikkolehtoon, joka kasvoi vähän matkaa pihasta järven rannalla niemessä.

Pohjatuuli puhalteli hiljalleen tummansinistä selkää pitkin ja huokaili viileästi ja puhtaasti ruohoissa ja lehvissä. Oli kuin olisi yhä valkeammaksi huuhdellut koivujen valkeita runkoja, joihin päivä

levollisesti laskevalta taivaalta paistoi. Kaikki oli kiihkotonta ja välinpitämätöntä, eniten kaikista tuo verkalleen tulevien laineiden ontonkolea loiskina rantakivillä.

Elli istui kaatuneen puun rungolla lähellä rantaa. Ei jaksanut pitkään aikaan ajatella mitään eikä jännittää mieltään mihinkään. Oli itkenyt silmänsä tulehduksiin ja poskensa polttaviksi. Täällä sai tuuli niitä valtoineen viihdytellä. Tietämättä tahtomatta näki hän vain sinisen pinnan ja mustanvihreät saaret.

Mutta pohjoistuuli teki tehtävänsä ja huuhteli vähitellen hänen mielialansa ympäristön sointuun. Ja hän heräsi ajattelemaan ja huomaamaan sitä mukaa kuin tuuli jäähdytteli silmät ja posket. Silmä alkoi seurata venhettä, joka saaren takaa ilmestyi ja pyrki toista saarta kohti. Se katosi sen taa, eikä muita venheitä näkynyt. Mutta muurahaisia kiipeili ylös ja alas sen koivun valkoista pintaa pitkin, jonka juurella Elli istui. Hän kulki silmällään muutamien mukana, jotka kuljettivat itseään monta vertaa suurempaa kuormaa. Katseli sitä ja ajatteli muurahaisten kohtaloa. Tuntui niin omituiselta, että maailmassa on ihmisiä ja että siellä sitten on tuollaisia olennoita, joilla on omat hommansa ja omat muista riippumattomat rientoinsa. Mitä vartenhan ne rientävät ja mitä varten puuhaavat? Ja mikähän on niidenkin tarkoitus? Mitä varten ne ovat olemassa?

Mitä varten hän itse on olemassa?—se kysymys tuli sitten. Mutta se ei tullut kiihkoisena kysymyksenä, eikä siihen vastausta tarvittu. Ei tullut pilkalla eikä ivallakaan. Surullisena huokauksena se tällä kertaa tuli, laimeana arveluna pääsi mielestä.

Mutta yht'äkkiä ja melkein säikähdyttävän pian tunki tunkemalla päälle koko hänen olentonsa, tuon, joka vasta oli mennyt. Tulvimalla tulvi vastaan ulkomuoto, puhetapa, pienimmätkin piirteet, hattu, tukka ja silmät... Missä hän nytkin lienee? Mahtaa ajaa kaukana jossain tien käännteessä, iloisesti laulellen ja huolettomasti kärryihin nojaten...

Ja matkustaa suurta maailmaa kohti ... suurta maailmaa kohti, jättäen taaksensa pienen.

Huomaamatta alkoivat siinä kyöneleet vuotaa. Mutta ne eivät päässeet kuin puoliposkeen...

—Ei tämä kelpaa ... täytyyhän minunkin jotain... Toinen menee ja toinen jää ... eikähän siinä ole sen enempää!

Ellillä oli ollut risunkappale kädessään. Hän katkaisi sen kahtia, heitti palaset maahan ja nousi räväkästi ylös.

Nousu tuntui ikäänkuin puolelta päätökseltä. Niinkuin olisi sen tehtyä ollut jotenkin pakko siihen, että täytyy tyytyä elämään, semmoisena kuin se nyt kerran on ... itse jäädä ja antaa niiden nurkumatta mennä, jotka menevät.

Mutta pihaan käydessä oli kuin olisi ollut mielessä jonkinlainen katumus. Tuntui siltä, kuin olisi heittäytynyt alaspäin liukumaan, ennenkuin viimeinen pitelevä sormi oli hervonnut.

Hän tuli pihaan. Kyytipoika oli palannut ja riisui hevosta. Isä häneltä kyseli.

—Veitkö monta väliä?

—Kaksi minä häntä vein.

—Mitäs se tuumaili?

—Ei tuo niin mitään ... lauleli pitkin matkaa.

—Vai niin ... kävelikö törmässä?

—Milloin käveli, milloin retkotti selkä kenossa.

—Vai niin ... antoiko juomarahaa?

—Antoi markan.

—Ähäh!—

Lauleli pitkin matkaa! ajatteli Elli.

Samassa tuli siihen äiti.

—Eikö minulle olisi jotain tekemistä? kysyi Elli.

—Olisi karviaismarjapensaiden siivoilemista puutarhassa, mutta ne taitaa pistellä kovin...

—Ei se tee mitään!

XIX.

Ja Elli meni puutarhaan ja kuukistui karviaispensaiden kupeelle niitä puhdistelemaan. Taitteli kuivia varsia ja antoi okaiden revellä käsiään. Tahallaan ei varonut ja melkein nautti siitä, että pisti. Oli osaksi suloistakin ajatella tuota, että hän näin painautuu maata vasten, ei katsokaan taivaalle eikä huoli sen korkeudesta ... rupee muurahaiseksi. Ja mitä ne silloin liikuttavat häntä taivaan korkeudet ja avarat maailmat ja ne, jotka siellä rientävät? Rientäkööt! Hän on luotu sinne, missä on, ja siellähän hänen täytyy olla...

»Ihminen on maan myyrä ja nainen on työjuhta.»—Se oli sanottu jossain kirjassa, jonka hän joskus oli lukenut. Totta kai se oikein oli, koska kirjassa niin sanoi?

Ja siis hän penkoo, tahtoo tahallaankin maata vasten painua! Sehän on hänen—kutsumuksensa!

Siinä oli jo ivaa tuossa, ja se kasvoi, ja sitä keräytyi yhä tiukempaan sydämen alle. Sitä enemmän raastoi ja repi Elli marjapensaita.

Portti narahti, ja maisteri tuli hiljaa kävellen sinnepäin, missä Elli kitki. Hän oli tarkastelevinaan lavoja ja kukkasia. Taittoi herneenpalon ja kuului sitä pureskelevan. Elli kuuli hänen lähenevän. Näytti siltä, kuin hän olisi tahtonut tulla puhelemaan. Mutta Elliä ei mikään tällä kertaa niin vähän haluttanut. Mitä heillä olisi toisilleen puhumista? Ei mitään, ainakaan ei hänellä.

Elli kääntyi niin pois päin kuin mahdollista eikä ollut huomaavinaan maisterin rykimisiä.

—Neiti on ruvennut maantyyöhön ... enkö minä voisi olla missään suhteessa avullisena?

—Tekö? Mitäs te voisitte?

—Ehkä olisi jotain ... minä rakastan kovasti puutarhatyötä ... neuvokaa nyt minulle jotain.

—En minä tiedä mitään ... kysykää äidiltä.

—Eikö tuo käy kipeästi käsiin, kun noin revitte varomattomasti?

—Mitäs se kävisi...

—Pidättekö karviaismarjoista?

—En.

—Viinimarjat ovat minustakin parempia.

Siihen ei Ellin mielestä tarvinnut välttämättömästi vastata. Koko aikana ei hän päätään kääntänyt ja koetti yhä asettua niin, että tuli selin maisteriin.

—Enkö saa noutaa päivänvarjoa ... aurinko paahtaa teitä niin kovasti.

—Eihän se paahtaa, kun on kohta laskemaisillaan.

—Laskemaisillaanko? ... eihän se vielä ole hetikään ... katsokaa, kuinka paljon se on ylhäällä vielä!

Monta kertaa oli ollut pitkänlaisia äänettömyyksiä. Nyt tuli muita pitempi, ja Elli toivoi maisterin jo lähtevän.

—Näistäkö kukkasista te aina laitatte kukkavihkoja?

—En minä laita mistään.

—Vaan laitoittehan te...

Elli nousi lähteäkseen, kun huomasi, ettei kysymyksistä loppua tullut. Maisteri tuli vähän aikaa harhailtuaan hänkin pois.

* * * * *

Samanlaista tuttavuuden tekoa kesti tästä lähtien melkein joka päivä. Maisteri tunkeutui Ellin seuraan kohteliaisuuksillaan ja kysymyksillään ja neuvoillaan. Neuvot koskivat etupäässä niitä kirjoja, joita hän näki Ellin lukevan.

—Saanko luvan kysyä, mitä kirjaa neiti lukee?

Elli ei vastannut heti, ja maisteri kumartui lukemaan kirjan selkää.

—Walter ... Scott ... »Talis ... maani», tavaili hän. Walter Scott on hyvä kirjailija, etenkin nuorisolle ... minä olen lukenut useita hänen romaanejaan ... tätä en ole lukenut ... onko tämä hyvä?

—En tiedä.

—Mutta mikähän siihen on syynä, että kaikissa romaaneissa ja kertomuksissa puhutaan niin paljon rakkaudesta ... ja ne päättyvät aina naimisilla ... saa olla varma siitä, että kun kaksi nuorta esiintyy, tyttö ja poika, niin ne kohta rakastuvat ja lopulta niistä tulee pari. Onkohan todellisessakin elämässä sillä tavalla?

Maisteri katsoi syrjästä Elliin ja hymyili toisella silmällään. Elli nousi taaskin ja muutti johonkin toiseen huoneeseen. Ja kun maisteri vähän ajan kuluttua käveli jälessä, täytyi Ellin mennä jonnekin ulos lukemaan. Mutta maisteri ei mitään epäkohteliaisuuksia huomannut, eikä Ellikään lopulta välittänyt mennä. Istui paikoillaan, luki ja antoi hänen puhua aikansa. Vastasi, jos viitsi, useimmittain oli vaiti.

XX.

Tuli syksyvuoli ja sateiset säät, eikä voinut ulkona elää. Taivas ruuhotti melkein maata myöten, raukaisi mielen ja masensi kaiken halun olla ketään vastaan ja sitä kenellekään näyttää.

Isä ja äiti olivat lisäksi vielä erittäin ystävällisiä maisterille, isä varsinkin. Kiitteli häntä Ellille melkein joka kerta, kun olivat yhdessä istuneet ja maisteri oli jonnekin poistunut.

—Hän on suorittanut papintutkintonsa erittäin loistavilla arvosanoilla, sanoi isä. Olisi hänellä ollut päästä lukea filosofian maisteriksikin ... ja lapsena oli hänen ihanteensa tulla lääkäriksi, mutta hän valitsi maineettomamman papin uran, kun se oli hänen äitinsä tahto. Omilla varoillaan hän koulutti itsensä, ja nyt hän lähettää puolet palkastaan vanhalle äidilleen.

—Kuka sitä on kertonut? kysyi Elli.

—Kukako? Hän itse ... sinä kysyt, niinkuin olisi siinä jotain epäiltävää, että hän itse on sitä kertonut. Ei mitään! Hän on kunnan mies, ja minä voin rauhassa antaa kaikki toimet hänen huostaansa.

—Niin, kyllä hän on suurena apuna isälle, sanoi äitikin.

Elli ei tahtonut väitellä. Mutta hän ei saanut itseään siitä innostumaan, että apulainen oli ruvennut papiksi, vaikka olisi voinut lukea maisteriksikin. Hän vain ompeli mitään vastaamatta ja kun otti rihmaa kerältä, katsahti hän ulos ikkunasta jonnekin tyhjiin ilmaan ja ajatteli muita asioita.

Mutta kun isä kerran oli maininnut, että apulainen ylioppilasajallaan usein oli nälkääkin nähnyt, silloin kohosi Ellinkin pää, ja illallista syödessä yhdytti hän itsensä yht'äkkiä apulaista tarkastelemasta. Ehkä on hänessä sentään jotakin omituista ja erinomaisempaa tuon tavallisen ulkomuodon takana? Mutta jos on, miksei sitä milloinkaan sieltä tule näkyviin? Miksei hän koskaan puhu mitään erinomaista ... miksi aina vain sitä samaa, jota kaikki muutkin!

Kerran huomautti hän siitä äidille, ja äitikin sen myönsi, mutta sanoi, että hänellä saattaa olla paljon vleviäkin mielipiteitä, vaikka hän ei niistä puhu.

Elli jäi siihen, että saattaa olla, ja oppi vähitellen häntä sietämään, niin että joskus aloitti lyhyen puhelunkin hänen kanssaan.

Mutta ikävä hänen oli kovasti niinä aikoina. Ja usein hän istui pitkät illat katsellen ulos puutarhaan, jossa kellastuneita lehtiä karisi, ja ulos salmelle, jossa rumat säännöttömät laineet sitä pengoskelivat...

Eikä hänkään luultavasti enää tule! Johan kesä on loppuun kulunut eikä siis hänen matkansa sopinut

enää tänne.

Kerran kun Elli taas istui ajatuksissaan, kasvot melkein ikkunanruudussa kiinni, kuuluivat isän askelet salista. Hän raotti ovea, ja takana seisoj apulainen valkoisessa huivissa.

—Täällä hän on... Maisteri tahtoi puhella sinun kanssasi, Elli, eräästä asiasta... Ole hyvä ja käy vain sisään.

Isä meni ja painoi suojelevalla hymyllä oven puoleksi kiinni.

Elli nousi ylös eikä tiennyt, mitä tehdä. Heti aavisti hän jotain erinomaista ja aikoi mennä, mutta kumosi samassa sen sillä, että se ei voi olla mahdollista. Ja niin hän jäi järjestämään kirjoja pöydällään.

Apulainen rykäisi pari kertaa.

—Teidän isänne suostumuksella, alkoi hän vihdoinkin, pyytäisin saada puhua kanssanne eräästä asiasta, jonka asian ehkä aavistatte ... vai ettekö?

—En minä tiedä, mitä te tarkoitate!

—Isällänne ei ole mitään sitä asiaa vastaan ... eikä äidillänne myöskään ... Minä olen miettinyt ja tullut siihen vakaumukseen, että te ... eikä kukaan muu... se, jonka Jumala on minulle suonut ... ja jos te itse...

Elli oli mennyt ikkunan eteen ja seisoj siinä selin maisteriin. Nyt hän teki liikkeen lähteäkseen pois.

—Elkää menkö, ennenkuin olette vastannut, ettekö voi tulla kumppanikseni elämän tiellä.

—Elkää kysykö ... en minä ... antakaa minun olla!

—Te ette ehkä vielä ole oppinut minua rakastamaan ... vaan ehkä kuitenkin saan elää siinä toivossa, että joskus ... kun opimme tuntemaan...

Elli oli seisonut siinä niin kauhistuksissaan, että oli vähällä ollut kirkahdus päästä tulemaan. Mutta kurkkua kuristi samalla niinkuin kouralla.

Puhuessaan hän tunsj apulaisen häntä takaapäin lähenevän, ja hänestä oli, niinkuin olisi tuo tahtonut tehdä hänelle jotain sanomattoman pahaa.

—Sallikaa minun kuitenkin toivoa, että edes vuoden päästä ... tai vaikka kahdenkin...

Ääni oli aivan korvan juuressa, ja samassa tarttui lämmin, hikinen käsi Ellin oikeaan kalvoseen, jolla kädellä hän puristi tuolin selustinta.

Hän riipaisi sen kiivaasti irti ja kiiruhti ulos saliin ja sieltä keittiökamariin. Aivan voivuksissa vaipui hän täällä tuolille, ja koko hänen ruumiinsa vapisi. Mutta kun hän kuuli isän ja apulaisen äänet isän kamarista ja kun hän oli kuulevinaan, että ne sieltä tulivat, pakeni hän toista tietä takaisin omaan huoneeseensa.

Ensin ei hän oikein käsittänyt, mitä oli tapahtunut. Mutta kun hän kaiken muisti, kuinka oli käynyt ja kuinka hän oli ollut, rupesi häntä harmittamaan hänen oma käytöksensä. Miksi hän oli ollut niin hullu ja niin tyhmä, ja miksei hän rauhallisesti ja kylmästi sanonut, että se on mahdotonta ... ettei siitä voi tulla mitään ja että hän suorastaan kieltää...

Mutta nyt hänen pitää mennä ja sanoa se ... heti kohta! Ja hän nousi mennäkseen.

Mutta silloin tuli äiti huoneeseen. Elli näki, että hän tuli tästä asiasta puhumaan.

—Onko maisteri sinulle jotakin puhunut?

—On.

—Mitä sinä vastasit?

—En minä juuri mitään ... minä olin hullu, hassu, mieletön ... vaan nyt minä menen ja sanon hänelle heti paikalla!

—Kuule, Elli, miksi sinä olet niin kiihkoissasi ... mitä sinä aiot hänelle sanoa?

—Mitäkö! Minä tietysti sanon, etten voi häntä koskaan rakastaa ... en koskaan ... ja nyt minä menen!

—Odotahan nyt ... elä mene ... rauhoituhan ensin ja istu tähän tuolille.

Elli istuutui väkinäisesti ja punoi lakkaamatta nenäliinaa käsissään.

—Mutta miksi sinä et voi häntä rakastaa? sanoi äiti vähän ajan perästä.

—Siksi, etten voi!

—Mutta ehkä aikaa myöten voit ... eikähän sillä niin kiirettä olekaan.

Jos rukoilisit Jumalaa, että hän sinua opettaisi hänestä pitämään. Onhan hän hyvä ja kunnollinen mies. Ja mitä sinä sitä paitsi muutakaan? Jonkun kanssahan sinun täytyy sinunkin kerran mennä naimisiin ja saada turvaa maailmassa.

—Jos menen naimisiin, niin menen jonkun kanssa, jota oikein rakastan.

—Sinä, tyttö parka, et tiedä, että maailmassa hyvin harvoin tyttö saa sen, jota oikein rakastaa ... usein hänen täytyy tyytyä siihen, jota voi sietää.

Elli herkesi punomasta nenäliinaansa, ja kädet vaipuivat liikkumattomina helmaan. Hänellä ei ollut niin paljon kokemusta kuin äidillä, mutta hänestä tuntui kuitenkin, kuin äiti olisi ollut oikeassa ... siinä, näet, että tyttö harvoin saa sen, jota oikein rakastaa.

—Ehket sinä vielä pääätä sinne etkä tänne ... ehkä mietit vielä...

—Mutta kuinka voi elää naimisissa, jos ei rakasta?

Äiti hymyili surullisesti...

—Saa luvan voida ... ja näkyy sitä vain voivan.

Äiti lähti, ja Elli jäi siihen aivan sekaisin kaikesta.

Vähän päästä raotti isä salin ovea ja tuli sisään. Hän hymyili ja taputti Elliä päälle:

—Elä ole noin onnettoman näköinen ... se ehkä tuli liian odottamatta, mutta elä ole milläsikään, kyllä se menee ohi ... maisteri sanoi, ettet hänelle mitään varmaa vastausta antanut, mutta eihän sillä kiirettä olekaan. Nuorihan sinä oletkin vielä, ja kyllä hän mielellään suostuu odottamaankin ... niin todellisesti hän sinua rakastaa, lapsukaiseni.

Isä käveli pari kertaa tyytyväisenä lattian yli ja meni sitten saliin takaisin ja sieltä omaan kamariinsa. Elli tunsu, että nyt hänen olisi pitänyt sanoa se ja pyytää isää puhumaan maisterille. Mutta hän ei saanut sanoja suustaan, ennenkuin isä jo oli salissa. Ja niin se jäi sanomatta sinä päivänä.

Eikä ollut rohkeutta tehdä sitä seuraavina päivinä. Asian ratkaisu siirtyi yhä kauemmaksi, ja sitä mukaa kävi sanominen yhä vaikeammaksi.

XXI.

Maisterin kanssa täytyi Ellin olla yhdessä niinkuin aina ennenkin, ja kun maisteri ei enää koskaan pyrkinyt häntä aluksi puhuttelemaan ja kun hän, jos sattuivat kahden kesken joutumaan, aina lähti pois jonnekin, niin Elli vähitellen tähän tilaansa tottui. Illalla oli hän kyllä usein aivan varma siitä, että hän huomenna aamulla sen sanoo, mutta aamun tultua oli niin valoisaa, että pelkäsi punastuvan ja hämmentyvän, ja kaikki kävisi silloin niin kankeasti ja ehkä loukkaavastikin. Ja niin ei hän olisi tahtonut sitä sanoa ... vaan hienosti, varovaisesti ja lempeästi, mutta samalla varmasti ja päättäväisesti pitäisi sen tapahtua. Sillä maisteri oli tullut surullisemmaksi ja muuttunut ikäänkuin hienommaksi. Niin että Ellin tuli häntä välistä melkein kuin säälikin, kun tapasi hänet istumassa pää käsiin painettuna; ja katse oli silloin arka ja pelkäävä, miltei nöyräkin, kun hän päänsä nosti. Eikä Elli olisi mitään niin sydämestään suonut, kuin että hän olisi tullut onnelliseksi ja tyytyväiseksi—jonkun toisen kanssa.

Eräänä pyhänä oli Elli ehtoollisella, ja maisteri piti rippipuheen. Elli häntä tarkasteli koko ajan. Oli siinä hänen mielestään jotain vakavaa ja juhlallistakin, kun hän seiso i musta kauhtana päällä vasten valkeaa alttariliinaa.

Ja kun hän ehtoollista jakoi, kulki arvokkaasti ja sivulleen katsomatta miehestä mieheen ja sanoi jakamissanat kullekin rippivieraalle syvällä rintäänellään, niin vaimot Ellin kahden puolen ääneensä

itkivät, ja hänelle itselleenkin tietämättään ilmaantui kyynel silmään. Ja sillä kertaa näytti maisterista kadonneen tuo tavallinen jokapäiväisyys, joka hänessä Elliä eniten kaikesta vaivasi.

Päivällistä syödessä samana pyhänä tarjosi Elli hänelle yht'äkkiä leipäkorin. Maisteri katsahti häneen ikäänkuin kummastuen, ja Elli hämmästyti ja punastui siitä.

Tähän asti hän oli aina koettanut osoittaa niin vähän ystävällisyyttä ja kohteliaisuutta kuin suinkin.

Isä sen sijaan kanto melkein käsillään maisteria. Ja nimitteli heitä toisilleen ja kohteli niinkuin puoleksi kihlatuita. Juotti heillä sinun-maljankin. Maisteri kutsui sen jälkeen Elliä nimeltä ja Elli koetti välttää kutsumasta maisteria miksikään.

Talvi tuli, tuli lunta, pakkasta ja helisevä keli. Isä oli ostanut kauniin hevosen ja mukavan reen ja toimitti maisterin ja Ellin kahden kesken ajamaan. Elli meni ajamaan, mutta kummasteli joka kerta, kuinka hän todellakin oli voinut mennä. Mutta niin se aina tapahtui, ettei hän isän mieltä pahoittamatta ja ikävyyksiä aikaan saamatta olisi voinut kieltää. He ajoivat hauskaa maantietä, jonka molemmin puolin levisi sileät hanget ja kohosivat huurteiset koivut. He ajelivat pitkät matkat, ja silloin oli pakko jotain puhella. Matkan varrella olevien esineiden ympärillä se kuitenkin vain liikkui, koski taloja, hevosta ja vastaan tulevia ihmisiä.

Mutta pinnistys ja jäykkyys Ellin puolelta sen johdosta kuitenkin vähitellen poistui. Ja reen liukuessa eteenpäin ja aisakellon hauskaasti helistessä tuli hetkellinen reippaus mieleen, niin että melkein halusi jotain ratkaisevaa saadakseen heittäytyä tuohon elämään, joka luultavasti kuitenkin kerran tulisi elettäväksi ja jota välistä ikäänkuin odotti saadakseen nähdä, mimmoista se olisi. Tulla yht'äkkiä rouvaksi, papin rouvaksi, ehkä ruustinnaksikin, sitä hän silloin tällöin hassuuden vuoksi kuvitteli, ja suikin meni sitä ajatellessa hymyyn.

Mutta ei maisteri suoraan tästä asiasta koskaan puhunut, välistä vain kaukaisesti viittaamalla. Eikä kukaan muukaan puhunut. Mutta kaikista kuitenkin näkyi, että he hänen suhteensa pitivät jotain ikäänkuin päätettynä asiana. Vastaantulijatkin tervehtiessään hymyilivät merkitsevästi.

Ja kun tultiin kotiin sellaisilta retkiltä, hymyili isä salaperäisesti ja kyseli, missä *he* olivat olleet ja oliko *heillä* ollut hauska.

Kun Elli tuon otti mitään virkkamatta vastaan, tuntui siltä, että häneltä päivä päivältä katosi oikeus kieltää, jos häneltä jotain vielä vaadittaisiin.

Tuollaisina kirkkaina talvi-aamupäivinä, kun sitten noin oli ajelemasta tultu ja astuttu ruokasaliin, jossa kahvipöytä odotti hauskoine valkoisine kattimineen ja jossa isä tyytyväisenä keinutuolissaan istuen piippuaan poltti ja äitikin miltei iloisen näköisenä sukkaa kuteli, semmoisina hetkinä herautti mieli yht'äkkiä helläksi ja rakastavaiseksi. Hän tarjosi iloisesti kahvia kaikille ja istuutui huolettomasti pienen sohvan toiseen nurkkaan, jonka toisessa nurkassa istui maisteri.

Mutta päivällisen jälkeen ja illan alkaessa riutua surulliseksi ja ikäväksi täytti kalvava suru rinnan. Oli kuin olisi ollut ikäänkuin kala kierrettynä suureen apajaan, joka hyvin hiljalleen supistui yhä ahtaammaksi. Olisi pitänyt hypätä yli jostain, mutta kun alkoi etsiä sitä kohtaa, mistä mennä, ei rajaa näkynyt, eikä tiennyt, mistä hypätä...

Semmoisina iltapäivinä istui Elli pitkät hetket kamarinsa ikkunassa ja katseli ulos kylmään ilmaan, jokin kirja lukemattomana polvellaan. Paljon oli lunta puutarhassa, ja sieltä täältä harrotti vain muutamia karviaismarjapensaiden ja vatun varsia hangen alta. Venheet oli pantu kumolleen nuottakodan kupeelle, vahva nietos päällään. Salmella ajaa kituutteli joku viluinen matkamies. Päivä pilkotteli laskemaisillaan, ja kylmän keltainen puna jäi siitä vähäksi aikaa etelään, yhä heiketen. Sitä vastaan kuusien latvat toisella puolen salmen näyttivät mustilta ja jäätyneiltä. Ylempänä taivaalla harhaili yksinään joku kylmän haalakka pilvi, jota laskeva päivä vielä valaisi. Semmoisia pilviä Ellin silmä aina etsi, ja niitä hän katseli, kunnes pimeni.

Eikä hän juuri mitään ajatellut eikä mitään tuntenut. Koko olennon valtasi herpoontuminen ja välinpitämättömyys kaikesta siitä, mikä oli ollut ja aikoi tulla. Olisi voinut ottaa vastaan mitä hyvänsä ... kun ei kuitenkaan elämässä tainnut toinen olla toistaan parempaa.

Hipumalla hipui mieleen kuitenkin tunne siitä, että jos *hän* olisi täällä, tuo, jonka matkat eivät tänne toista kertaa osuneet ja joka jossain riensi, missä lienee rientänyt, jos hän sattumalta tulisi ja ilmaantuisi!—niin vaikei hän välittäisikään sen enempää ... niinkuin tietysti ei välittänytkään ... mutta kunhan vain saisi nähdä hänet, niin pelastuisi...

Eräänä sellaisena iltana tuli isä ruokalevotlaan ja kertoi haukotellen tietävänsä uutisen.

—Minkä uutisen? kysyi Elli edelleen ulos katsellen.

—Sanomissa seisoo, että se ylioppilas Kalm ... joka täällä kävi mennä kesänä ... että se on matkustanut useammiksi vuosiksi ulkomaille.

Elli ei kysynyt, minne eikä mitä varten? Vapiseva, pidätetty huokaus pusersi vain rintaa, ja pari kertaa kierrähti kyynel silmässä ja kuivi siihen. Tuntui, kuin olisi pitänyt äärettömästi itkeä, mutta että kyyneliä puuttui.

Eikö sitten häntä kukaan ajattele eikä hänestä välitä? Eikö kukaan koko avarassa maailmassa?

Isä oli kävellä köpästellyt takaisin muihin huoneisiin. Jonkun ajan kuluttua kuuluivat maisterin askeleet isän huoneessa liikkuvan ja sieltä lähenevän salin yli Ellin kamarin ovea kohti... Elli ne kuuli ja tunsu ne eikä noussut ylös. Oli, kuin olisi hän melkein niitä odottanut...

Muita kun maisteri avasi oven, liikahti mielessä lyhyeksi hetkeksi ajatus kalasta, jonka ympärille nuotta on niin kireälle kiertynyt, ettei juuri muuta ole jälellä kuin heittäytyä pohjukkaan ja antautua.

Se ajatus katosi kuitenkin samassa kuin tulikin.

Mutta kun tuo asia oli tapahtunut, ilmaantui sama ajatus uudelleen siinä muodossa, että nyt oli antautuminen tapahtunut. Eikä se ajatus tahtonut niinkään pian kulua tuntumattomaksi.

Vähän päästä tuli siihen äiti. Maisteri oli mennyt, ja Elli istui yhä entisellä sijallaan.

—Täällä oli maisteri ... oliko puhetta siitä?

—Oli.

—Uudistiko hän siis kysymyksensä?

—Uudisti...

—Ja mitäs sinä?

—Minä suostuin.

—Vaan rakastatko sinä häntä siis todellakin oikein? kysyi äiti arasti.

—Tehän sanoitte, äiti, kerran, että tytön täytyy tyytyä siihen, jota voi sietää...

Äiti loi tyttärensä pitkän tutkivan katseen. Olikohan noissa hänen sanoissaan jotain ivaa? Äidistä tuntui, että niissä ainakin oli joku salainen syytös häntä kohtaan. Hän aikoi kysyä, oliko tyttö ottanut nuo hänen sanansa silloin todeksi, vai suottako hän ne vain nyt kertoi. Ei hän kuitenkaan saanut mitään kysytyksi.

Mutta ovesta mennessä häntä omatunto löi jostain hämärästä synnistä. Vaan samassa sanoi toinen ääni, että ehkä niin kuitenkin on parasta, kuin on. Jos vain olisi tiennyt, mikä oli oikein. Mutta siitähän hän ei koskaan pääse selville.

Ehkä Elli itse sen sentään parhaiten tietää, mikä hänelle on onnellisinta. Hän onkin viime aikoina niin muuttunut ... tullut aivan aikaihmiseksi. Tuo oli äidin viimeinen lohdutus. Vaikka se tuntui hyvin horjuvalta.

Äidin mentyä jäi Elli yhä edelleen istumaan entiselle sijalleen.

Istui kauan ja katseli eteensä lattiaan...

Mitä hän mieltii?—Kuka sen tietää, mitä ihminen silloin mieltii, kun hän kädet helmaan hervonneina ilman mitään määrää eteensä yhteen kohti tuijottaa. Vaikea on sitä toisen tietää. Ei hän sitä aina itsekään tiedä.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK PAPIN TYTÄR ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project

Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic

work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in

such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.